

The Project Gutenberg eBook of Ensitaistelujen ajoilta

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Ensitaistelujen ajoilta

Author: Otto Tiuppa

Release date: February 3, 2007 [eBook #20514]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ENSITAISTELUJEN AJOILTA ***

Produced by Matti Järvinen and Distributed Proofreaders Europe.

ENSITAISTELUJEN AJOILTA

Kirjoitti
Otto Tiuppa

Ensimmäisen kerran julkaissut
Työväen Sanomalehti-Osakeyhtiö 1905.

I.

Rautatyöntekijäin ammattiyhdistys oli toiminut, järkevään tapansa, kymmenkunta vuotta, vaikkakin jäsenluku oli verrattain pieni koko kaupungin rautatyöntekijöihin verraten. Yhdistyksen toiminta oli sittenkin kaikkiin yksityiskohtiinsa tunnolleen järjestetty. Kerran kuukaudessa, aina määrätynä päivänä, pidettiin kuukausikokous. Johtokunta kokoontui myöskin määrälleen aina asianhaarojen mukaan. Ja niin hyvin ja kiinteästi olivat virkailijat syventyneet tehtäviinsä, että monena vuotena peräkkäin voitiin samat johtokunnan jäsenet valita yhä uudelleen ja uudelleen. Puheenjohtaja Kovanen oli esim. näin ollen pysynyt arvoisassa toimessaan aina yhdistyksen perustamisesta. Eikä ajatustakaan olisi voinut kenessäkään syntyä uuden tilalle valitsemisesta. Hän oli mies paikallaan, sanottiin, vaikka maailman loppuun saakka.

Aina kun yhdistys kokoontui kokouksiinsa, astui Kovanen oman arvonsa tuntevana kunnia asemalleen. Vasara kalahti ja toimitus oli alkanut. Puheenvuoroja käyttivät tavallisesti aina samat henkilöt. Joka oli

tottunut taas olemaan mykkänä, se mykkänä pysyikin. Mutta tämän kaiken korvasi hyvin puheenjohtajan puheliaisuus. Hän merkitsi aina jo ensiksi puheenvuoron. Se kesti puolen tuntia, siksi kunnes väsyi — sillä hän oli lihava mies. Tämän jälkeen merkitsi hän jokaisen puheenvuoron loppuun itselleen puheenvuoron. Mutta lopussa se vasta kiitos seiso. Silloin esitelmänsä kesti tavallisesti kolmeneljännestä, jos ei tunnin. Lopetettuaan istui hän huohottaen tuolilleen kysyen: — vieläkö on asioita? Kun ei ollut puhui hän vieläväliin, kysyen uudelleen: — onko kenelläkään vielä mitään uutta esille tuotavaa? Kun ei tavallisesti enään ollut — uni tuppasi jo jokaisen silmiin — jyrähti vasara lopulta pöytään ja toimitus voitiin sillä kertaa katsoa päättyneeksi. Moinen menettely kokouksien johdossa oli mennyt jokaisen henkiin ja vereen. Eikä siinä kenelläkään ollut mitään ihmettelemistä. Pääasiassa oli yhtenä, joka vuotisenä ja yhä uudistuvana kysymyksenä tilaston hankinta kaupungissa olevista ammatillisista. Se koetettiin suorittaa mitä suurimmalla tarkkuudella, joka olkoon kunniaksi mainittuna. Syntymävuodet, ijät, opissaoloajat y. m. otettiin mitä huolellisimmin muistoon, ja kun näin ollen aina tultiin huomaamaan, miten suurin osa ei kuulunut yhdistykseen, langetettiin tepsivä tuomio: Ne eivät seuraa aikaansa! Samoin oli yhtenä tärkeimmistä asioista oppikurssien aikaansaaminen. Niihin tavallisesti puuhattiin aina luennoitsijaksi oppineita tohtoreita ja professoreja. Aineena olivat tähtitiede y. m. jalot yliilmoissa leijailevat aineet. Ammattikirjallisuuden kartuttamiseksi pidettiin joka vuosi arpajaisia, jotka jotakuinkin aina onnistuivat. Kirjallisuutta sitten hankittiin. Jopa Saksasta saakka tuotiin isot pakat piirustuksia, joita jäsenille lainailtiin ihailtavaksi takuita vastaan. Luettavaa kirjallisuutta ei kuitenkaan hankittu nidostakaan. Kuten näkyy, eivät harrastukset yhteiseksi hyväksi olleet pienimpiä. Ihmeteltiin sitä enempi, kun eivät ammatilliset kuuluneet yhdistykseen. Kun eivät tulleet 11 1/2 ja 12 tuntisen työpäivän jälkeen, illoin enään maille halmeille. Kapakoissa räyhäsivät juoden siellä kahdenkymmenenviidenpennin alinta tuntipalkkaansa.

Yksi suuri ajatus, oikeinpa repäsevimpiä, oli ollut vuosikautia myöskin yhdistyksen käsiteltävänä. Se oli suuri kysymys, joka, jos olisi saatu toteutumaan, varmaankin olisi mullistanut nykyiset yhteiskuntaolot ylösalaisin. Ja sen suuren kysymyksen oli itse puheenjohtaja Kovanen ilmoille loihtinut. Miten tuo suuri ajatus oli hänen aivoihinsa takertunut, siellä kypsytynyt ja lopulta päätökseksi kehittyneet, siitä hän oli aina valmis nautinnolla kerskaton kertomaan, jos vaan huomasi kyselijän sitä mielenkiinnolla ja suurella uteliaisuudella haluavan.

— Nähkääs, sanoi Kovanen: Vuosikautia katsellessani miten työmies ammatissamme ja kaikkiallakin yhä ahertaa ja ahertaa varhaisesta aamusta myöhäiseen iltaan, vuosikautia, kymmeniä, eikä kuitenkaan saa asemaansa korjaantumaan, aloin tositeolla ajatella apua ja keinoja tuohon. Ei suinkaan meidän Herramme ollut alkujaan tuota tahtonut, arvelin. Mies voi ansaita korkeintaan kolme markkaa päivässä, miten sillä tulla toimeen etenkin suuressa perheessä! Lapset ulvovat joka hetki leipää, yhä leipää, eikä tuota tule tarpeeksi koskaan. Mitä sitten vielä puhettakaan vaatteista ja koulussa käyttämisestä. Tätä kaikkea yhä enempi ajattellessani singahti yhtäkkiä mieleeni rohkea tuuma. Ja kaikki rohkeat sekä samalla nerokkaat meiningit nehän yhtäkkiä sieluumme valkenevat. Pitkästä ajattelemisesta, on harvoin apua. Mutta kun ei edes toivokaan enään mitään, silloinpa juuri ja useimmin sen saa. Tuo nerokas ajatus joka näin ollen salamana ajatuksiini singahti, arvatkaas mikä se oli? *Olisi perustettava suuri rautateollisuustehdas, jossa itse työväki olisi isäntänä.* — Niin, niin! Se se oli! Miksi ei työmiehet itse voisi ryhtyä kaikkiin sensuuntaisiin yrityksiin! Tehtaita, joissa työväestö itse tekisi työtä ja jotka se olisi omilla rahoillaan nostanut pystyyn, niitä vaan joka nurkkaan ja sillä olisi koko ammattikunta kohotettu aineelliseen hyvinvointiin. Hiisi tässä enään herroille rahojansa työntämään.

— Ja tuliko tästä tuumasta tosi? kysyi nyt toveri.

— Kuinkas sitten, jatkoi Kovanen innostuneena. Käskin asian johdosta ylimääräisen kuukausikokouksen. Nyt jos milloinkaan, ajattelin, tulee ne hämmästyttää tällä nerokkaalla ajatuksellani. Kolme yötä ja kolme päivää nukahtamatta valmistin esitystäni tästä tärkeästä kysymyksestä. Mielihyvikseni sain nähdä kun kaikki jäsenet saapuivatkin paikalle. Alotin seuraavasti: Arvoisat aateveljet! Olemme niin useasti koettaneet vedota mestarien ja »prinssipaalien» hyvään tahtoon, että korjaisivat palkkoja ja lyhentäisivät työpäivää. Mutta esityksemme on langennut kuuroille korville. Emme ole saaneet mitään sanottavaa aikaan. Hm! — Tällä hetkellä seisoivat kuulijat kuin kynttilät, vakavina melkeinpä henkeä vetämättä juhmallisen tunnelman vaikutuksesta. — Jatkoin: Mutta nyt olen minä keksinyt keinon, keinon semmoisen, joka muuttaa olomme yhdellä iskulla onnekaampiin oloihin, jos vaan sen toteutamme. Meidän on perustettava suuri osakeyhtiö, jossa työmiehet ovat osakkaina. Tämä se tulee olemaan pelastuksena meille ja sitä mukaa kaikissa ammattiteissa. Ehdotan asian keskusteltavaksi ja tässä jo komitean sääntöjä laatimaan. Kaikkialla kuului nyt hyväksymishuudahduksia. Syntyi mitä vilkkain keskustelu, jollaista ei oltu vielä ennen koskaan nähty. Asia saavutti yksimielisen tunnustuksen. Tässäkö enään rupeaisimme toisten armoilla elämään, oli yhteisenä huutona. Ja kaikki ihmettelivät samalla kun ei tuo ollut ennemmin heidän aivoissaan syntynyt. Toden totta eihän tässä tarvinnutkaan muuta kuin yksi ainoa ympäröikekaus, ja kaikki oli pelastettu. Tietystikin saavutin minä tällä rohkealla ajatuksella kaikkien kiitollisuuden ja ihmettelyn osakseni. Komitea valittiin ja säännöt laadittiin. Jo aikoja sitten ne ovat saaneet myöskin asianomaisen

vahvistuksen. Pääoma on puolenmiljoonan ja osake markan suuruinen! — Eikös siinä ole valttia! Mitäh?!

— Mutta onko se jo käytännössä ehtinyt pitkällekin, kysyi nyt tavallisesti aina puhuttelija, Kovaselta.

— Ei vielä, mutta aikojen kuluessa tulee se kylläkin toteutumaan.

— No mikä on vielä tehnyt sille haittoja?

Tähän tavallisesti Kovanen aina vastasi: — Raha, hyvä ystävä, raha! Ei tahdo saada vielä osakkeita kaupaksi. Mutta annahan ajan kulua, kun työväestö tulee täysin oivaltamaan tässä oman pelastuksensa on jokainen innolla uhraava vaikkapa viimeisen penninsä ja silloin päivässä saadaan aikaan, mitä ei vuosisatojen kuluessa olisi voitu edes uneksiakaan.

— Säännöt ovat siis aina siltä varalta valmiina. No onhan se hyvä alku, on totta vieköön!

— On se, totisesti on! vastasi Kovanen aina tähän. Säännöt talletetaan siltä varalta aina ammattiyhdistyksen arkistossa ja kun kerran aika on täytetty lyömme tehtaan pystyyn yhdellä iskulla.

II.

Eräs nuori seppä Kaarlo Aarnio ilmestyi kaupunkiin. Hän oli ollut vuosikausia ulkomailla ja nuorena poikana jo kuulunut myöskin rautatyöntekijäin ammattiyhdistykseen. Heti työpaikan saatuaan ilmestyi hän nytkin uudelleen yhdistykseen. Päästyään asioihin käsiksi tulivat heti kaikki huomaamaan että nyt oli uutta tuulta purjeissa. Ivallisesti tuo mokoma vaan naurahteli ammattiyhdistyksen toimimiesten hänelle toiminnasta kertoillessa. Lapsen puuhiksi sanoi hän kaikkea vanhaa. Kaikki oli hänen sanainsa mukaan saatava uudesti synnytyksi, jos jotain pysyvääistä ajottaisiin saada aikaan. Sen vuoksi hän pitikin joka kokouksessa esitelmiä ulkomailla näkemistään menettelytavoista. Kymmentuntinen työpäivä ja alin tuntipalkka olisi etusijassa ensiksi saatava käytäntöön. Mutta sitäkin ennen olisi ammattilaiset saatava järjestymään. Tätä hän teroitti jok'ainoalle ammattilaiselle mieliin, kaikkialla. Ja niin katkeamattoman innostunut oli hän myös näissä uudistuspyrinnöissään että iltakaudet kulki yhden asunnosta toiseen työvänasiasta puhumassa.

Kovanen ensiksi naurahteli koko miehen puuhille. Kunhan aikansa lieksahtelee kylläpä asettuu. Niin se on käynyt minulle, toiselle ja kolmannellekin hän ajatteli. Ei maailmaa kiirehtimällä korjailla! Se vaatii hiljaista, maltillista, vakavata ja pysyvääistä toimintaa. Eri mielipidettä asioista ollen joutuivatkin he ennen pitkää kinasteluihin keskenään.

Kovanen, yhdistyksensä tunnustetuimpana luottamusmiehenä tahtoi edelleenkin pysytellä määräävässä asemassa. Näin Aarniossa ja Kovasessa tarraantuivat uusi ja vanha suunta vastatusten. Yhteensattumat olivat useasti hyvinkin kiivaita. Kovanen piti Aarniota paljaana suunpieksäjänä ja räyhääjänä, koettaen hänestä uskotella samaa toisillekin. Aarnio taas puolestaan näki Kovasessa vanhettuneihin kaavoihin pikiintyneen tervaskannon, joka oli saatava pehmitetyksi keinolla millä hyvänsä. Siksipä koetti hän saada uusia mielipiteitään tovereihinsa joka käänteessä, jossa onnistuikin, sillä hän oli kaunopuhuja sekä esiintymiseltään reipas, rohkea sekä säihkyvän tulinen. Näin ollen kasvoi kannattajaansa luku etenkin nuoremmissa päivä päivältä. Kaksi eri puoluetta syntyi näin ajan pitkään yhdistyksessä. — Samalla voi tämän puolueyhdistyksen jakaa vanhempiin miehiin ja nuorempiin.

Kerrankin taas Kovasen ja Aarnion kinastellessa sanoi Kovanen leveästi:

— Kuuleppas Aarnio! — Kyllä se niin on että pötyä sinä mies puuhaat ja tuulta ajat takaa! — Mutta minullapa veikkonen on ollut jo kauvan pelastuskeino valmiina. Ei muuta kuin panna vaan käytäntöön ja kaikki on autettu!

— No mikähän tuo sitten oikein on? kysyi Aarnio erityisellä painolla.

— Mikäkö on! — Se on veliseni semmoinen naula, joka vetää. Usko se varmasti!

Aarnio halusi tätä nyt yhä tiukemmin tietää.

— No jospa tuon sinulle sitten lopultakin sanoisin, kun sitä melkein pä halveksuen tiedustelet. Me asetamme yksinkertaisesti pystyyn suuren rautateollisuustehtaan!

— Kuinka ... kuinka, uteli Aarnio tuskinpa uskoen korviaan!

Kovanen toisti nyt hyvin mahtipontisena uudelleen sanansa.

— Mutta mitä tuo puhe nyt sitten oikeastaan on, ihmetteli nyt Aarnio yhä silmät suurena.

— Se on, jos tahdot kuulla totuuden ilman sarvia ja hampaita, että meillä on jo säännötkin valmiina semmoiselle yritykselle, eikä tarvitse muuta kuin se suotuisan ajan tullessa toteuttaa.

— Säännötkö jo valmiina? — Entäs minkälaiset? kysyi nyt Aarnio ajatuksissaan ja yhä enempi ihmeissään.

— Semmoiset säännöt että pääomana on puolenmiljoonaa ja osakemaksu kultakin sata markkaa. Yhtiössä tulee ääni jokaisesta osakkeesta, sekä...

Aarnio ei voinut olla nyt jo keskeyttämättä: — Mutta Herran nimessä, millä työmiehet semmoisen liikkeen perustavat? — Mistä ne rahat tulevat?

— Mutta sinäpä vasta olet kovapä, huudahti Kovanen, nyt jo harmistuneena. Jokainenhan semmoisen summan voi säästää! Minullakin on jo useimpia satoja siltä varalta ja kaikki työlläni ansaittuja.

— Ei toveri, — alkoi nyt Aarnio vakuuttavana. — Ei nykyisillä työmiehen palkoilla säästöjä tehdä, jos tahtoo kunnolleen maailmassa elää. Tuskinpa ne ruokaan ja vaatteesen riittävät!

— No kylläpä sen, ainakin jokainen yhden osakkeen säästää, jankkasi yhä Kovanen.

— Olkoonpa niinkin että yhden osakkeen jokainen saisikin, vastasi nyt Aarnio. — Mutta sittenkin, ota huomioon, tarvittaisi tuon puolen miljoonan kokoon haalimiseen viisituhatta miestä. Ajattele, viisituhatta! Kun tuon samaisen summan voi johonkin kapitalistiseen tehtaasen kiinnittää yksikin mies, tai muutamat! Otetaan nyt kuitenkin siltä kannalta, että tuo tehdas sittenkin saataisi pystyyn. Mutta voiko työväestö pitää sitä kunnossa, on taas jo vallan toinen asia! — Pääoman omistajain ei tarvitse kuin ryhtyä alentelemaan yksimielisesti töiden hintoja, ja yritys on kumossa ensi iskulla. Mistä saatte silloin lisävaroja kestääkseen kilpailussa?

Ja millä korvaatte tappiot! Ei kyllä se hyvä toveri on niin, että työlästä on potkia tutkainta vastaan. Työväen varoilla ei perusteta liikkeitä kaikilla aloilla, eikä se yhden ammattikunnan puolelta liioin mitään merkitse. Ja jospa vielä saataisikin, täytyy siihen jo alussa uhrata kaikkensa, kun taas toisella puolella on varat ehtymättömät! — Kyllä apu ja pelastus on etsittävä vallan toiselta taholta.

Kovanen hyppäsi nyt istuimeltaan, heitti lakin päähänsä ja sanoi ovesta mennessään: — Puhua sinun kanssasi on sama kuin ryhtyä hullun vasikan kanssa kilpaa juoksemaan! Mutta muista sittenkin tuo vanha sananlasku, kyllä routa porsaan kotiin ajaa!

III.

Rautatyöntekijäin ammattiyhdistys oli pannut toimeen tanssi-iltaman Palokunnan talolla. Väkeä oli sinne tullut iso sali ääriään myöten täyteen. Ylipäättään onnistuivat aina tavallisesti yhdistyksen illamat. Kasvattavan ohjelman runsaus ei niissä ollut koskaan yleisöä painostamassa. Siksi kevyt tanssiyleisö sinne kilvan riensikin.

Mutta tällä kertaa erehtyivät tanssihaluiset suuresti, luullessaan pääsevänsä ajoissa, kuten tavallista, hermoja hurmaavan tanssimusiikin kiihoittamana lattialla leijailemaan. Ohjelmassa oli myöskin puhe Aarniolta *työläisten velvollisuudesta*.

Alkusoiton tauottua astui hän heti puhujalavalle. Hän epäröi ensiksi alkaissaan. Sanat tulivat katkonaisina ja soinnuttomina, mutta sitten päästyään hyvään alkuun virtasivat ne luistaen huuliltaan. Hän oli kun löytänyt esityksensä johtavan langan, yhä varmemmin ja selvemmin yhdistyi lauseeseen, ajatus ajatukseen, samalla kun ääni vakaantui ennen pitkää, selvänä ja oikeissa painoissa helskähdellen. Kauvan ja kauniisti hän puhui työläisten velvollisuuksista, miten meistä jokaisen, niin naisen kuin miehen, pitäisi kääntää korvamme ajalle, joka meitä tahtoi mukaansa taisteluun kaiken hyvän ja oikean edistykseksi. Kun ikuisen meren korkeat laineet tahdissa, mutta tasaisesti, tai toisinaan ryöpsähdellen vyöryvät rantahietikolle, hän puheessaan vuoroin vakavia ja teräviä ajatuksia päästeli, toisinaan taas innostuksen hehkun valtaamana tulistuen iski kun metsänkaataja ikihongan satavuotis juurelle. Pois kaikki vanha ennakkoluuloinen mädännäisyys, pois matelevaisuus, pois orjuuden tunne!

Valoa ja vapautta on saatava levenemään kaikkialla! Työläisten on katkeamattomalla taistelulla kohottava ihmisarvoonsa sekä samalla aineellisesti hyvinvoivaan asemaan.

Yleisö ensiksi näytti kuin typeryneinä syventyneen esitykseen, niin sydämiin menevä se oli, mutta sitten puheen pitemmälle jatkuessa yhtäkkiä heräsi tajuntaansa siitä, mitä varten he olivat oikeastaan tänne tulleet! Ja samallapa alkoi myöskin kuulua käsien hakkausta ja jalkojen töminää, sekä huutoja: pois, pois! — Aarnio odotteli levollisena, siksi kunnes melu taukosi, uudelleen alottaen, kun ei mitään olisi tapahtunut. Tyytyväisyyden hymy laskeutui nyt niiden harvojen kasvoille, jotka olivat esitystä siihen todellisesti syventyneinä seuranneet. Suuri joukkokin taas uudelleen hämmästy, oudoksuen että mikähän otus lieneekään kun ei osaa edes lopettaakaan. Olivathan he ennen saaneet tottelemaan kenen hyvänsä. Tämä arvelu ei kuitenkaan kestänyt kauvan. Uudella innolla ja voimakkaammin seurasi nyt keskeytys, mutta myöskin yhtä huonolla tuloksella. Aarnio puhui sittenkin loppuun, enempikin mitä oli aikonut, ja kun hän lavalta poistui, seurasi voimakas suosion sohina ja käsien hakkaus kenties kahdenlaisestakin syystä, että hän oli ollut tarpeeksi itsepintainen ja että lopultakin poistui kiusaamasta. Heti alkoikin nyt lasisileällä parketilattialla valssi, »Kesäilta», jonka haavemaisten sävelmien tuudittamina ja hurmaamina sadat nuoret parit kierivät kun keijukaiset, ajatus kokonaan siinä elämässä, johon nyt saivat antautua.

Suuret ovet johtivat salista kapakan puolelle, josta kuului äänekestä puhetta, hillitöntä naurua, lasien kilinää ja toisinaan laulun yrityksiä. Viinurit vilahtelevat väkijoukon keskellä, tarjottimet täynnä jo juotuja ja juomattomia pulloja ja laseja.

Toiset parit kiirehtivät hikisinä salista kapakan puolelle, nuoret kuusitoista vuotiaat tytöt käsikädessä esplanaadisankarien kanssa, istuen riuskasti ja ujostelemattomina pöytään, nauttiakseen lasin punssia kavaljeerinsa tarjouksesta. Se virkisti sekä lämmitti ja tuuditti yhä enempi unhoittamaan ympäristöönsä, vaivuttaen hetken huumavaan iloon ja riemuun. Nuorena täytyi iloita ja nauttia, olihan sitä aika vanhempana asettua hiljaiseen kotielämään, saaden silloin nautinnolla muistella niitä aikoja, jolloin veret virtailivat kuumempina, silmät säikkyi ja jalka nousi kevyesti, tanssin tahdissa.

Toisia pareja taas samalla kiirehti yhä tanssisalin puolelle. Näin alussa olivat ne kaikki jo vanhempia naisia, jotka tavallisesti muun ohjelman aikana istuivat kapakassa, siihen hyvin tottuneina.

Useimmat näistä naisista olivat hyvinkin kevyesti, ja mitä hienoimmasti puettuja. Heidän käytöksensä, rohkeat katseensa ja kaikki liikkeensä oli kuitenkin kylliksi selviä osoittamaan mihin luokkaan alkujaan kuuluivat. He olivat jo täysin valmiita, samalla kuin nuoremmat kilvan kiiruhtivat jälessä, elämän liukkaalla pinnalla, luisuakseen samaan asemaan ja samoihin huikenteleviin elämän tapoihin. — Heidän keskellään kaikkialla liehuivat kumartelevat nuoret miehet, joista kaikki oli yhdentekevää kunhan vaan saisi nauttia elämästä täysin siemauksin.

Aarnio muutamien seppäin ja huvitoimikuntalaisten kanssa vetäytyi joksikin ajaksi erääseen sivuhuoneesta. Siellä istuskellessaan johtui puhe taas kaikkiin lähimpiin korjauksiin, joita ammattikunnassa olisi aikaan saatava. Erittäin innostunut oli yhdistyksen kirjuri Edvard Berg työajan lyhennys ja alimman tuntipalkan vaatimusten toteuttamiseksi. Eikä hän voinut olla kylliksi Aarniota kehuskelematta siitä, että tämä oli ensimmäisenä miehenä ryhtynyt asiasta meluamaan. Berg oli jo aikaisemmin, Aarnion opista päästyä, saanut tämän yhdistykseen liittymään. Sitä suuremmalla syyllä hän nyt ylpeilikin Aarnion edistyksestä.

Tähän yhtyivät innostuneina kaikki toisetkin, toivoen samalla että kysymys mitä pikemmin herätettäisiin ensimmäisessä kuukausikokouksessa ja ensi kesän aikana vietäisi perille keinolla niillä hyvänsä. Aarnio, vaatimattomana selvitteli, ettei se ollut hän, joka tuon kysymyksen ilmoille loihti, vaan oli se olojen pakosta syntynyt, joten se ei mitään merkinnyt ken sen ensiksi oli herättänyt. Taisteluun vaan nyt kaikki innolla ja varmasti tulisivat uudistukset perille ajetuksi. Suurin osa ammattilaisia olivat tosin vielä heräämättä yhteistoimintaan, mutta niitä olisi samalla koetettava saada liittymään yhdistykseen. Ja kun oikein vaan innolla sekä repäisevällä ryhdikkyydellä alkutoimiin ryhdyttäisi, saataisi niistä suurin osa ensi iskulla järjestyneitten riveihin. Vanhempia jäseniä oli kylläkin yhdistyksessä, jotka epäröisivät alussa, asettaen vastustelevalle kannalle, mutta nehan olivat nyt jo mitättömänä vähemmistönä. Ja kun tosi tulisi kysymykseen mukaantuisivat niistäkin useammat enemmistön tahdon alaiseksi. Eikä kysymys itse asiassa saanut kohdistua ainoastaan yhden ainoan ammattikunnan edistykseen. Työväenasia, köyhälistön luokkatietoisuuteen kohottaminen oli otettava esille koko laajuudessaan. Työväestö oli saatava käsittämään puutteenalainen sorrettu asemansa. Köyhälistö oli saatava ymmärtämään, että tieto on valtaa ja sen alituinen luokkaetujensa puolesta taistelu voi yksin viedä lopulliseen voittoon.

Huoneen lävitse, jossa sepät innokkaasti keskustelivat tulevaisuussuunnitelmiaan kulki tuontuostakin tanssiyleisöä. Vihahdukselta huomasi Aarnio erään tummaverisen ja tummasilmäisen ketterästi liikkuvan neitosen, joka ovesta ravintolan puolelle pyörähtaessään heitti häneen hyvin merkitsevän ja samalla leimuilevan katseensa. Samassa sävähti Aarnion mieleen että hän olisi nuo kasvot ja silmät

ennenkin nähnyt, mutta missä? Kenties kauvan, kauvan aikaa sitten. Ja lieneepä tuokin tuntenut hänet, kun niin merkitsevästi katsoi, ihan kun olisi tahtonut sydämeen tunkeutua?

Näin jäi tuon naisen kuva mieleensä, eikä se sieltä karkkounut, vaikka kuinka olisikin tahtonut keskusteluun syventyä. Lopulta ajatuksensa näkemäänsä niin kiintyivät ettei hän voinut olla menemättä saliin vieläkin hänet nähdäksensä.

Hän seisattui oven suuhun antaen katseensa leijailla yli salin, joka suunnalle. Mutta vaikeaksipa kävi satojen joukosta yhtä etsiä, etenkin kun oli paras tanssin aika, enimmäkseen lattialla kiivaassa intohimoisessa vauhdissa pyörähtelemässä. Hän oli jo lopettamassa koko tähystelemisensä, kun katseensa yhtäkkiä tarkistui ja lopulta kuin imeytyi kiinni vastakkaisella puolella olevan oven kohdalle. Siellähän se nyt taaskin seiso, tuo hänen huomionsa niin äkkiä ja sähköisesti kiintynyt esine, nainen, niin kukoistavan kaunis, tummat suortuvat vapaina olkapäille riippuvina. Sen hento solakka vartalo lisäsi vaan ryhtinsä joustavaa sulavuutta ja tummat silmät ne paloivat kun kynttilät jouluyön kirkkaassa talvisessa yössä. Lumivalkea kaula, kasvojen tumman punertava nuortuus lisäsivät vaan hänen miellyttävää persoonallisuuttaan. Ja Aarnio näki vaan enään kuin ilmestyksen, samalla kun yhä suuremmalla innolla koetteli muistutella missä oli ennemmin tuon naisen nähnyt.

Yhtäkkiä nainenkin huomasi hänet, ja niitä silmiä miten ne nyt hehkuivat! Näin heidän katseensa sulautui yhteen, tunkeutuen lopulta syvälle sieluun, jonka merkitys myöskin heille molemmille samalla selveni. Ja tuo tietoisuus molemmissa toistensa ymmärtämisestä täytti heidän sydämensä ennen tuntemattomalla aavistamattomalla riemulla.

Mihin Aarnio nyt liikkuikin aina tuo lumoava katse häntä seurasi. Lopulta ei hän voinut olla menemättä tanssiin pyytämään tuota naista.

Kevyesti kuin keijukaiset he nyt pyörivät ympäri salin laidasta laitaan, siksi kunnes väsyneinä istahtivat.

— Eikö herra enään tunne minua, oli neitosen ensimmäinen kysymys. Ja kun Aarnio yhä viivytteli vastauksessaan, kiirehti hän jatkamaan: — Ettekö muista miten lapsena ennen niin usein näimme toisiamme?

Aarnio oli vieläkin kuin puusta pudonnut, osaamatta ihmetyksestä vastata.

— Ettekö te muista, jatkoi neitonen hymyillen ja kuten näytti myöskin Aarnion muistamattomuudesta huvitettuna: — ettekö te muista miten monen monta vuotta sitten kaksitoista vuotiaana tyttöriepuna joskus kävin kotonannekin! — Olin silloin semmoinen pahasisuinen ja vallaton tytön tyllerö, lisäsi hän nyt ääneensä nauraen.

— Minunkin kotonani!...

— Niin, teidänkin kotonanne, joskin näimme toisiamme myöskin paljon muualla, ainakin vuoden ajan!

— Sepä ihmeellistä!...

— Sitä se nyt ei pitäisi ainakaan olla, vaan jokapäiväistä ja luonnollista! Ettekö muista nimismiehenne kasvattitytärtä, joka hänen kanssaan oli muuttanut kaukaa kylmästä pohjoisesta sinne Etelä-Suomeen?

— Jo muistan, nyt se tuli jo mieleeni! huudahti nyt Aarnio innoissaan.

— Te olette sitten se pieni Julia! Eikö niin?!

— Niin, silloin pieni, Julia myönsi nauraen. — Ja ettekö te ole Kaarlo Aarnio?

— Sehän tuo on nimeni, vastasi Aarnio sydämellisesti.

Tämän jälkeen tanssivat he vielä yhä uudelleen ja uudelleen, eikä se tuntunut rasittavalta, kun olisi päinvastoin tehnyt entistään yhä virkeämmäksi.

Käsikädessä he sitten iltaman loputtua lähtivät ja Julia astui Aarnion rinnalla ylpeänä ja suloudessaan hurmaavana. Aarnio taas käyden kuin unissa, suloisen tunteen täyttäessä hehkuisan mielensä.

Kadulla Aarnio ikäänkuin ajattelematta kysyi: — Missä minut ensiksi huomasitte?

— Noustessanne puhumaan tunsin teidät heti, vastasi Julia reippaasti, avomielisesti lisäten. — Samalla myöskin ajatuksenikin kiintyi teihin yhä enempi!

— Ehkäpä lienette pitäneet hätiköivästä puheestani?

— Niin — niin ... kyllä, mutta...

— Sen pidin enempi valmistumattomana, taisi olla enempi epäselvää..?

— Niin enhän minä voi sitä tässä nyt arvostella, kun olen niin vähän semmoisia asioita seurannut, lisäsi Julia epäröivän vaatimattomuudella.

— Niinhän se on, toisti Aarnio, vähänhän sitä meillä vielä seurataan kaikkea uutta ja uudistavaa. Mutta eihän se ole meidän syyimme!

Heillä oli nyt vielä paljon puhumista kaikista, entisistä muistoista lapsuuden ajoilta ja siitä mitä huomioita olivat tehneet iäkkäämpinä elämän tuoksinassa. Julia palveli nykyään eräällä maisterilla, joka oli opettajana lyseossa. Paljon ei hän loma-aikaa saanut, kun ei ollut kuin kaksi palvelijaa suuressa perheessä. Joka toisena sunnuntaina pääsi hän vaan muutamiksi tunniksi ulos vapauteensa, nyt käyden kolmatta kertaa tansseissa Palokunnan talolla.

— Huvittaako siellä käydä? kysyi nyt Aarnio.

— No en tiedä! — Se on nyt ollut semmoista, mitä lieneekään. Kun ei ole ollut muuallekaan mentävää! Kunhan saa jossain kulumaan senkin vähän ajan mitä voi palvelustyöllä olla!

— Niinhän se on! — vastasi Aarnio ajatuksiinsa vaipuneena. Äänettöminä he nyt loppumatkan astuivat, lopulta seisattuen Julian kotiportille.

Siinä hyvästellessään yhtyivät taas katseensa syvällisenä. Ja kun tuntemattoman voiman pakoittamana, jota ei itsekään lopulta käsittänyt, painaltui Julia yhtäkkiä huudahtaen Aarnion rinnoille, jolloin heidän huulensa yhtyivät hurmaavan sielukkaaseen suudelman. Ne olivat pitkiä ja tunteikkaan tulsia suudelmia, jotka yhdistivät heidät toisiansa tapaamaan vastaisuudessaakin.

IV.

Aarnio oli käynyt Kovasen asunnossa esittäen kuukausikokouksen yhteydessä ilmoitettavaksi yleisen rautatyöntekijäin kokouksen, jossa keskusteltaisiin ja päätettäisiin toimenpiteistä kymmentuntisen työpäivän ja alimman tuntipalkan saamiseksi.

Keskustelu tästä heidän välillään oli ollut kiivasta ja lopulta personallisuuteen menevä, sillä Kovanen oli kynsinhampain vastustanut nyt ainakin vielä koko puuhaa. Syynä vastustamiseensa oli hän myöskin tuonut esille, että se johtaisi ehkä lakkopuuhin, jota hän suuresti kammosi. Hän kun oli yleensä siinä uskossa, että työnantajat kyllä joskus antaisivat suosiollakin työpäivän lyhennyksen, sekä korottaisivat palkkoja vointinsa mukaan, silloinkun näkevät sen mahdolliseksi.

Olipa hänen vastustukseensa vielä toisiakin syitä. Hänellä oli vakituinen paikka ollut jo viisitoista vuotta Aaltio & Sarvisen liikkeessä, jossa vanhimpana miehenä sai päivältä viisi markkaa ja urakkatöissä enempiäkin, jonka piti itselleen nykyoloissa riittävänä. Jos nyt hänenkin työpaikkansa tulisi lakkotilaan, voisi hän ehkä pian menettää paikkansa. Kun hän ei ollut vuosikausiin pienemmissä liikkeissä työssä, pelkäsi hän tottumattomana niitten työtapoihin ei voivansa tulla niissä liioin enää toimeen.

Näin ottaen huomioon kaikki itseensä kohdistuvat mahdollisuudet, täytyi pakostakin vastustaa nytkin.

Aarnio pois lähteissään oli uhannut tekevänsä valituksen johtokunnassa, jos ei puheenjohtaja kutsuisi asian johdosta kokousta.

Kiivain askelin, hermostuneena, käveli nyt Kovanen asuntonsa lattialla tuumien ja tuskailien mitä tässä oikeastaan olisi tehtävä. Hän tiesi Aarnion vievän asian perille, kuukausikokoukselle, keinolla millä hyvänsä ja kun enemmistö, kaikki nuorimmat, suosivat Aarniota edelläkävijänään, tulisi kysymys keskustelunalaiseksi väkisinkin. Näin ollen joutuisi hän lopullisesti kuitenkin häviölle, joka merkitsisi samaa, kuin kokonaan luottamuksensa häviäminen yhdistyksessä.

Thja-ah! Kovanen repi kiukuissaan tukkaansa. Mikä neuvoksi, mikä nyt todellakin neuvoksi?!

Lopulta voi hän jo niin paljon asettua, että istahti tuolille levollisemmin asiata miettimään. Löytyisiköhän vielä jotain välimahdollisuuksia, joista voisi pujahtaa ulos kunnialla, vaikkakin perään antamalla? Kun hän nyt oikein kaikilta puolin mietti ja punnitsi luuli hän lopultakin aukon löytäneensä. Helputuksen huokaus pääsi nyt häneltä, samalla kuin kasvonsa kirkastuivat nähtävästi. Näin se tulee käydä. Hän käskää kokouksen, mutta tulee siellä tarmonsä takaa vastustamaan lakkopuuhin ryhtymiseksi kaikkialla, mutta jos ei se auttaisi ... ainakin tehdasliikkeissä. Niissäkun ovat palkat suhteellisesti korkeammat ja työaika kymmenen ja puoli tuntinen. Pienissä »nyrkiverstaissa» olivat palkat paljoa onnettomammat ja työaikakin enimmäkseen kaksitoistatuntinen. Ja kun niissä tehtiin töitä kappalekaupalla, venyi työaika melkeinpä aina pari kolme tuntia pitemmäksikin. Näin hän pelastaisi asemansa työpaikassaan ja saavuttaisi samalla kaikkien toveriensa yksimielisen kannatuksen. Sanottu ja tehty. Hän heitti turkin hartioillensa kiiruhtaen työväen äänenkannattajan »Nousevanpäivän» konttoriin.

Aarnio, poistuessaan Kovasen asunnosta tunsu myöskin tavallista enempi kiihtyneensä tuossa keskustelussa. Onpa se sittenkin aika visapää tuo mies, ajatteli hän harmistuneena. Viitsiikin yhä vaan jankata vastaan, vaikkapa tietääkin enemmistön yhdistyksessä jo olevankin samaa mieltä kanssani. Mutta samapa tuo. Jospa ei se käskisikään kokousta, tulisi hän esittämään asian ensimmäisessä kuukausikokouksessa ja sittehän olisi ihmettä, jos ei se menisi myöskin semmoiseen yleisessä kokouksessa lävitse. Siksi hermostunut oli hän kuitenkin tästä kohtauksesta ettei voinut pysytellä kotona, vaan meni Juliata tapaamaan, jospa sen onnistuisi päästä ulos edes hetkeksi kävelyllä.

Tämä jo heti Aarnion nähtyänsä huomasi, että jotain erinomaisempaa oli tapahtunut. Tuo hänen mielestään sielukas mies, jonka silmät säihkyivät aina niin ihmeen kirkkaina ja onnekkaina, omasi nyt katseessaan jotain pistävämpää, samalla kuin käytöksensä oli levoton. Eikä tuo tahtonut päästä edes puheen alkuunkaan.

— Kuules Kaarlo, ystävänä, kysyi nyt Julia, — mikä sinulla on? Onko jotain erinomaisempaa tapahtunut?

— Eihän mitään! vastasi Aarnio umpimielisenä, samalla kun kuitenkin äänensä omituisesti värähteli.

— Kyllä sinulla jotain on sydämelläsi, vaikkakin koetat sitä salata, jatkoi Julia. — Voinethan tuon sanoakin.

— Niin voinhan tuon nyt sanoakin mieliksesi, vastasi jo Aarnio rauhoittuneemmin. — Se on niitä ijankaikkisia yhdistyksen asioita, josta taaskin olen levoton.

— Yhdistyksen, toisti Julia. — Mutta sanoppas nyt minulle ystävänä, mitä siellä työväenyhdistyksessä oikein puuhataan! Minä olen sen toimintaa niin vähän seurannut enkä sen vuoksi tiedä siitä tuon taivaallista!

— Hm! Aarnio hymähti. Se on nyt semmoista että kävisi siitä pitkäksi sinulle selittelemisen! — Muuten Aarnio naisseurassa ollessaan tunsu aina kuin jonkunlaista epäroivää kainoutta yhdistyspuuhista puhuessaan. Niin aatteen mies kuin hän olikin, käsittäen samalla että siitä, niin naisille kuin miehillekin olisi eroituksetta ja joka käänteessä puhuttava, tunsu hän kuitenkin melkeinpä vastenmielisyyttä ryhtyä siitä naistuttavilleen kertoilemaan. Tavallisesti hän aina etsikin naisseuraa piireistä, jotka eivät kuuluneet yhdistyksiin.

— Mutta sittenkin on sinun minulle nyt edes hiukan tehtävä selvyyttä, vaati vaatimalla Julia. — Teetkös sen ystävänä?

Samalla painaltui Julia yhä lujemmin Aarnion kylkeen katsoen samalla mitä herttaisemmin häntä silmiin:

— Miten hennotkaan sitä minulta kieltää?!

— Siellä ajetaan paljon hyviä asioita, vastasi nyt Aarnio. — Meillä rautatyöntekijäin yhdistyksessä otetaan nyt esille kymmentuntisen työpäivän ja alimman tuntipalkan aikaan saaminen! Mutta sitäpäitsee kuuluu työväenasian ajoon paljon suuria kysymyksiä, joista sinulle selvittelemisen veisi viikkoja jopa kuukausia.

— Sehän se on etten minä niistä asioista käsitä, huokasi Julia, — mutta olenhan minä niistä sentään jotain kuullut.

— Kaarlo, — kysyi hän sitten äänellä ikäänkuin heräten, — eikö ne ole samoja kun sosialistit?

Aarnio naurahti. — No entäs sitten?

— Minä olen niistä kuullut kerrottavan paljonkin! jatkoi Julia.

— Ja mitä esimerkiksi?

— Hyvinkin paljon! — Ja oikeinpa hullua vielä.

— Paljon ja hullua! — Kuka sinulle moista on syöttänyt? Joku herraskainen tietenkin, huudahti nyt Aarnio.

— Onpahan vaan!

— Kuka. Sanohan nyt suoraan.

— Jospa sitten sanoisin. Se meidän maisteri tässä eräänä iltana puhui niistä pitkät jutut. Kertoili minkälaisia ne ulkomailla ovat. Kiihoittavat lakkoihin ja muihin rauhattomuuksiin työväkeä suurissa joukoin, sekä opettavat että kaikki omaisuus pitäisi jakaa tasan. Eikös tuo ole jo hullua! Etumiehet niistä istuvat vankiloissa, moni puolen ajan elämästään Ja kun sieltä pääsevät, taas uudelleen astuvat kansan keskelle sitä villitsemään. Semmoisia raakoja ja sydämettä ihmisiä ne kuuluvat olevan!

Aarnio ei voinut nyt enään olla täyttä kurkkua nauramatta, eikä hän tahtonut osata siitä tauotakaan.

— Mutta tuletko sinä jo vallan hassuksi? ihmetteli nyt Julia.

— Ha, ha, ha! Mutta kun sinä puhut niin hulluja, ettei voi olla nauramatta. Eihän ne ole ikinä tahtoneet kenenkään omaisuutta tasalla! Se on vaan sitä vanhaa pötyä, jolla ne täyttäen sanomalehtipalstansa koettavat sokaista työväkeä. Päinvastoin, sosialistit tahtovat kaikkea yhteiseksi ja yhteiskunnan omaisuudeksi. Siis koota eikä hajottaa! — Eikö se ole nyt jo tarpeiksi pirstottua, että vielä enempi tarvitsisi ruhjoa! Eihän sosialistit ole mitään juutalaisia! He, he, he!

Julia oli nyt jo suuttua. — Miksi sinä yhä naurat ja niin ivallisesti?

— Vieläkin minä nauran, jatkoi Aarnio. — Eikä ne ole mitään ilkeitä ihmisiä. Päinvastoin ovat ne mitä sydämellisempiä, kun tahtovat että kaikki ihmiset voisivat olla ja tulla mitä onnellisemmiksi, niin aineellisessa kun henkisessäkin suhteessa. Siksipä koettavat myöskin lakoilla viedä perille työväen pyyteitä, sillä se on ainoa ja oikeutetuin ase, kieltäytyä yksinkertaisesti työstä, kun ei muut keinot enään auta! Kuulisitpa miten jalosti esimerkiksi ulkomailla suuret työväenaatteen miehet voivat puhua! Tuhansia on useasti ympärillä ja niin henkeä vetämättä kuuntelevat että melkeinpä kuulisi nuppineulan maahan putoamisen!

— Mutta Kaarlo! Älähän nyt sentään liiaksi innostu, pyyteli Julia. — Tulisiko teilläkin lakko, jos eivät mestarit muuten suostuisi?

— Ehkä, ehkä ei!

— Ja sitten sinäkin pian vielä joudut johonkin pahoihin selkkauksiin, kun olet vielä niin tulinenkin! pelkäsi Julia.

— Älä siitä huolehdi, vastasi nyt lempeästi Aarnio. — Luuletko minut ensiksi kiikkiin menevän! Eei!

— Lupaathan kuitenkin olla varovainen, lupaathan? rukoili Julia.

— No lupaan, lupaan, vakuutteli Aarnio.

Kello kävi jo yhdeksättä ja kun maa oli jo ollut sula viikkokausia vaikkakin oli vasta puolivälissä huhtikuuta, ohjasivat he askeleensa kuten useina iltoina ennenkin Linnoitusvuorelle, jossa oli istuimia, joilta voivat ihailia ympäristöä. Kalsea kuu heloitti selkeällä taivaalla ja tähdet pilkottivat kuin sammumisensa edellä, sitä mukaan valoansa yhäti heiketen kun päivät kesäiseksi pitenivät. Ilma oli keväinen, virkistävän vilpas näin illoin, herättäen vähä kerrassaan toiveita ja unelmia saapuvasta keväästä. Meren puolella, alhaalla, pienillä saarilla vanhanaikuiset linnoitukset graniittiseinämineen näyttivät niin kolkon synkeiltä kuun kuolleessa valaistuksessa. Etempänä päälinoituksesta tuikki tulia tehden sen eloisammaksi silmälle ja ajatukselle. Merta, niin kauvaksi kun silmä kantoi, kattoi vielä jää, mutta pois oli jo lumi pinnalta sulanut, jälellä vaan mustunut pinta, ennustaen sen pikaista murtumista. Toisaalla oli taaskin kokonaisia kaupungin osia myöskin silmälle altisna. Sieltä tuikkivat tuhannet valot, sekä kuului kohinana suurkaupungin tuoksina, elämä, ryske ja pauhu.

Nuoret istuivat penkillä vieretyksin, Julia nojasi turvallisena päätänsä Aarnion olalle ja tämän käsivarsi oli hellävaroen laskeutunut hänen vyötäreilleen. Kauvan he sanattomina katsoen haaveilivat, rinnan täytti rauhoittava vaikkakin surumielinen tunne.

Aarnio käänsi nyt lopulta katseensa Julian puoleen hellästi kysyen:

— Ystävänä, uskotko sinä löytyvän oikein suurta ja puhdasta rakkautta maailmassa, uskotko sinä?

Julia ei vastannut kun hennosti käden puristuksella.

— Niin, jatkoi nyt Aarnio, — varmaankin on rakkautta, suurtaakin ja uhrautuvaa rakkautta, mutta voiko se olla samanlaista kaikissa ihmisissä, tai muodostaako sen eroavaisuuden juuri eri henkilöiden henkiset kehitysasteet ja muut seikat, sitä olen minä niin useasti ajatellut. Tai olisiko rakkaus sama kaikissa kehittymättömmimmissäkin.

Julia naurahti. — Sinähän puhut Kaarlo niin vaikeatajuisesti etten minä jaksa sinua ymmärtää.

Aarnio jatkoi: — Ilmaiseppa minulle nyt yksi salaisuus! Ilmaisetko?

— Mikähän tuo sitten olisi?

— No minäpä sanon! Mutta sittenkin tuntui, kuin olisi häneltä puuttunut voimia sitä sanomaan. Lopulta hän kuitenkin jo uskalsi: — Mikä voima se oli, joka sai sinut jo ensi iltana vastaanantomatta antaumaan suudeltavakseni! Hän nauroi. — Sanoppa se minulle?

Julia punastui korviaan myöten, voimatta vastata.

— Sinä hämmästyit. Mutta ota sinä kaikki vaan luonnolliselta kannalta, eikä vastaus ole sinulle vaikea!

Julia oli yhä vieläkin hämillään, mutta lopulta kuin hän uskalsi kääntää katseensa Aarnion suoriin ja rehellisiin silmiin, katosi pelonalaisuus kuin yhdellä iskulla ja hän voi melkein iloisesti vastata: — Se että silmiesi loisto oli niin syvä!

— Eikö muuta?

— Ja niin ihmeellinen hehku niistä loisti, että kuin huumaamana unhoitin kaiken!

— Etkö ennen ollut sitten semmoista nähnyt?

— En muista! Mutta sinun kanssasi uskaltaisin tulla mihin hyvänsä ja olla missä hyvänsä vähääkään pelkäämättä!

— Se jo riittääkin, vakuutteli Aarnio tyytyväisenä mutta samalla itsekkin ihmeissään. — Oletko tuntenut kaipausta aina uudestaan tapaamiseen!

— Sitäpä en sano, vastasi Julia naurahtaen, mutta sitten taas uudelleen Aarnioon vilaistuaan hän jo virkkoi: — Kyllä joskus!

— Mutta sepä ei olekaan enään rakkautta, vastasi nyt Aarnio nauraen.

Julia heitti häneen ihmettelevän silmäyksen. — Sekö ei olisi rakkautta?

— Niin! jatkoi Kaarlo nyt vallattomana. — Se ei ole enään sitä, vaan se on jo kiintymistä. Muistan lukeneeni kerran, ettei mitään saisi kaivata semmoisissa asioissa. Se olisi vasta sitä oikeata. Se ei estäisi eri henkilöitä kylläkin viihtymästä toistensa seurassa vaikkapa aina, mutta sittenkin kaipaus voi muuttua mieliteoksi, ja silloin kun se siksi kehittyy, tuo se mukanaan suuria suruja, eikä sitä saisi olla. Sielunelämä ei saisi olla muuta kuin iloa ja onnea!

Julia jo hiukan ikäänkuin tuskaantui. Sitten katsoi hän nuhtelevasti Aarnioon sanoen: — Mitä sinä puhut! Minä en ymmärrä!

Aarnio häntä rauhoitti. — Ota huomioon että niin muutamat opettavat, onko se totta siitähän voi olla eri mieliä!

Enhän minäkään ole sitä kokenut, en voi siis taata myöskään sen väitteen pätevyyttä.

Poistuessaan vuorelta ja erotessaan Julia vielä useasti varoitteli Kaarloa tekemästä lakkojutussa mitään tyhmyyksiä, johon tämä, huomattessaan Julian aivan tosissaan pelkäävän, antoi nauraen puolittaisen myöntymyksensä.

Tämän jälkeen useasti illoin yhtyessään eivät he antautuneet erityisesti keskusteluun enään näistä asioista. Aarnio, pitäen itseään paljoa korkeammalla kehitysasteella, ei johtanut puhettansa siihen. Julia taas nautti vaan enempi Aarnion kirkkaista silmistä, reippaudesta ja iloisuudesta. Sanalla sanoen he seurustelivat nauttiakseen suudelmista ja rakkauden riemuista.

V.

Pitkin viikkoa olivat yhdistyksen miehet innolla käyneet työpajasta toiseen kehoittelemassa rautatyöntekijöitä saapumaan yleiseen kokoukseen, jossa niin tärkeistä elinkysymyksistä tultiin keskustelemaan ja päättämään.

Ahdinkoon asti, iso sali täydeltä, saapuikin työläisiä. Kaikkiaan nousivat osanottajat neljään sataan. Siinäpä oli väkeä, nuoria ja vanhoja, kurjistuneempia ja hyvinvoivimman näköisiä, kuin edustajia näyttäneä siitä sekamelskasta, johon nykyisen huippuunsa kehittyneen teollisuuden hyllyvä hyrsky voi eri yksilöissä vaikuttaa ja erilaatuisiksi muodostella.

Suuren eroavaisuuden voi jo ensiksi huomata järjestyneitten ja järjestymättömien välillä. Järjestyneet esiintyivät kaikin puolin puhtaissa, siistissä pukimissa, olivat puhetavassaan järkevempiä, sekä kaikissa asioissa monipuolisemmin ajattelevia. Järjestymättömissä voi taas tehdä jaon tehtaissa ja pienemmissä pajoissa työskentelevien välillä. Tehtaissa työskentelevät näyttivät hyvinvoivimmilta samalla kuin omasivat enempi ryhdikkyyttä, joskaan eivät voineet kohota ajatustensa julkilausumisessa järjestyneitten rinnalle. Se mikä heissä oli pahinta, että pitivät itseänsä tavallaan parempina pienemmissä paikoissa työskenteleviä. Pienempien työpajojen väki olikin kaikkein kurjinta. Oli paljon semmoisia, jotka näyttivät kuin ensikerran päivänvaloon jostain pimeästä loukosta haalituilta, jota itsekin ihmettelivät. He olivat oudoksuen ja julkisuutta kaihtaen nyt monikin huonoihin risoihin puettuja sekä jotkut humalassa. Eläimellinen elämä, huono ruoka, väkijuomain kohtuuton nauttiminen, sekä kurjat asunto-olot olivat painaneet kasvoillensa jo tuntuvasti leimansa. Puhellessaan harppasivat he joka toisella sanalla asiasta toiseen, lausuivat raakuuksia tuhkatiheään sekä hermostuivat suuttumukseen pienimmässäkin sanakäänteessä, turvautumalla vaikkapa uhkauksiin.

Semmoista, suuresti erilaista oli nyt tämä kokoukseen saapunut joukko. Aarnio puolestaan laajahkossa puheessa pohjusti kysymyksen, toivoen kaikkien tuovan epäkohdista niin todenmukaisia selvityksiä kuin suinkin voivat. Näin se alkoi tämä rautatyöntekijöillä ensimmäinen ja mitä merkillisin kokous. Ananiassonin miehistä esiintyi ensiksi Järvinen, tuo kaikkien kesken tunnettu leikkisä ja kompasanainen mies. Sanoi kolmasti jo maanpallonkin ympäri merimiehenä purjehtineensa, sekä olleensa jos jossain sopessa, mutta semmoista ketunluolaa kuin Oskari Ananiassonin työpaja oli, ei hän ollut koskaan tavannut. Itse mestari jo oli poikkeus kaikista muista kuolevaisista. Tähän joku sivulta muistutti että kaksi hyväpä heitä olikin nyt sattunut yhteen! Puheenjohtaja nyt korpraalin äänellä huusi järjestykseen! Järvinen vastasi muistuttajalle olevansa enempi vakavaluontoinen mies, paitsi Oskarin parissa, siis tarkoin myöskin asioita punnitseva, eikä tuo huomautus siis voinut saada häntä asiasta oikeata selvyyttä esille tuomasta, jota toivoi myöskin kaikkien uskovan. Kirkko oli sittenkin asetettava keskelle kylää! Ja hän jatkoi: Kappaletyössä saivat enimmät työläisistä työskennellä, voimatta ansaita edes harvat kolmeakaan markkaa päivässä. Eikä se Oskari herra koskaan arvostele työtä ennenkuin mies on saanut sen valmiiksi. Silloin useammassa tapauksessa on tehtävänään heittää esine nurkkaan tai se rikkoa kelvottomana, jos siinä vaan huomaa pienimmänkin virheen. Työn keskeneräisenä ollessa ei taas huomauta vaikkapa huomaisikin. Semmoinen hermostunut hullu se on, että aina vaan kirotta mässäilee eikä sen mieliksi ole vielä yksikään osannut puhua koskaan. Palkkoja ei siltä saanut koskaan säännöllisesti. Oppilaat olivat mestarin ruuissa, eikä ne saaneet syödäkseen kuin pilaantuneita räppeitä, potaattia ja silakoita.

Toinen pesä, yli kaupungin kuuluisa rivosta elämästään, oli Sundbergin työpaja. Siellä maksettiin tavallisesti palkat tuskinpa kolmea markkaa korkeimmissa erissä, joka tietenkäin heti lyötiin viinaan, etenkin kun työpaikassa sai juopotella päivät ja yöt miten paljon vaan halutti. Mestari Sundberg olikin tavallisimmin aina joukossa. Juomingien lopussa syntyi aina tappelu ja elämä semmoinen, että miehet saivat kävellä pää nyytissä viikkoja jälkeen. Työtä tehtiin määrättä, miten milloinkin halutti, kuitenkin nousten jo oppilasten verstassa työskentelyaika kolmeentoistakin tuntiin.

Useimmissa työpajoissa oli kyllä taaskin järjestys parempi mutta kehittyneenä kuitenkin huippuunsa kurin ja ylenpalttisen kuuliaisuuden vaatimuksissa. Neljännestunnin myöhästymisestä jätettiin esim. koko ruokaväliltä palkka maksamatta. — Siinä oli myöskin aina pidettävä silmällä josko kappaletyössä ennemmin tuli hinnasta sopineeksi. Muuten maksoi mestari useinkin mielensä mukaan, jos ei siihen tyytynyt sai marssia maantielle. Leivän ja pysyväisen työpaikan turvasi myöskin tekohurskaus, jossa jotkut mestareista hyvin näyttivät, kuitenkin itseelämässään ja toiminnassaan valittelematta vähääkään kristillisyyden vaatimuksista.

Asioista näin seikkaperäisesti keskusteltua, innostui joukko lopulta kuumimmilleen, sekä yleensä mielipiteenä ilmeni olojen korjaus mitä pikemmin ja keinoilla millä hyvänsä.

Edvard Bergin nyt tehtyä huomautuksen että olisi ryhdyttävä lakkoon ensitilassa, pyysi puheenvuoron heti Kovanen. Hän yskäsi vanhaan tunnettuun tapaan ensiksi muutamia kertoja, kuin huomiota

kiinnittääkseen. Alkoi sitten: — Niin oikeutettuja ja tarpeenvaaitimia kuin parannukset meille ovatkin, tulee meidän sittenkin osata kaikiltapuolin harkita menettelytapamme asiamme perille viemiseksi. Lakko-sana on niin pian sanottu mutta se ei ole niin pian kunnollisesti täytetty, että siitä olisi vastaavaa hyötyä. Se siitä! Ja jospa tuo vielä menestyisikin olen minä jo itse periaatteessa lakkoa vastaan, sillä se on väkivaltaisia keinoja....

— Mutta ainoa ase työmiehillä, kuului joukosta.

Kovanen yskäsi kerran pari, vielä entistä lujemmin, jatkaen. — Minä toivoisin että ensiksi käännyttäisi mestarien puoleen kohteliaalla pyynnöllä...

— Ei siitä apua, sitä on jo kahdesti vuosi sitten koitettu! kuului taaskin väkijoukosta.

— Ei mitään konttirukouksia! huusi toinen. Vaatimuksia mutta ei pyyntöjä!

Kovasta alkoi hiottaa tämmöinen ennen kuulumaton mielipiteittensä vastustus. Lopulta takertui hän sanoissaan, hengästyen kokonaan, ja lopettaen puheensa painavalla nyrkiniskulla pöytään.

Nyt sukeutui kiivas keskustelu, josko lakkoon ryhdytään eli ei. Vanhempia miehiä oli useita, jotka asettuivat Kovasen esittämälle kannalle. Mutta suuri enemmistö vaati yhä lakkoon ryhdyttäväksi. Kovanen pani parastaan mielipiteensä puolesta, mutta huomattessaan joutuvansa vähemmistöön ehdotti hän väliehdotuksena: että ensiksi koetettaisi, jos sitten lakkoon ryhdytäänkin, saada pikkumestarit taivutetuiksi, sillä saatiinhan tehtaissa korkeimmat palkat ja työaikakin nousi vaan kymmeneen ja puoleen tuntiin. Lopulta tulikin Aarnion kannatettua ja yksimielisyyden saavuttamiseksi päätökseksi, kun lakko, tehtaatkin siihen luettuna, tulisi liian laajaksi, eikä ammattikunta ollut kehittänyt sitä kerralla nielemään, että asetettaisi jos ei muu auta, ainoastaan pikkutyöpajat lakkotilaan. Mutta sitä ennen koetettaisi jos mahdollista rauhallisilla keinoilla saada asiat selville. Siksi päätettiin lähettää mestareille kirjallinen vaatimus että saapuisivat yhteiseen kokoukseen asioista neuvottelemaan.

Sinä iltana meni Kovanen mitä kiihoittuneemmalla tuulella kotiinsa.

Seuraavana päivänä oli kaupungin vanhoillisemmassa jokapäiväisessä aamulehdessä »Aamuruskossa» uutinen otsakkeella: *Rautasepätkin intoilemassa*. Mitä räikeimmillä väreillä siinä nyt kuvailtiin, miten tänä villityksen aikana rautasepät ylimielisyydessään puuhaavat lakkoa. Lopuksi mainittiin miten Aarnio oli pääpukarina kansaa yllyttämässä, ulkomailta lainattujen mielipiteittensä perustalla.

Kulovalkean tavoin levisi tuo uutinen nyt mestarien keskuudessa. Pahaa verta se heti synnytti, etenkin kun jo siinä lakosta puhuttiin; eikä työläisten selvitykset heille voineet paljoakaan rauhoittaa, sillä sokeasti olivat mestarit tottuneet uskomaan äänenkannattajansa tiedonantoihin. — Mestarit juoksemaan nyt toistensa asunnosta asuntoon, saadakseen ennen pitkää aikaan yhteisen neuvottelukokouksen. Toiset heistä jo ryhmittäivät muutamissa miehissä, pistäytyen johonkin kapakan nurkkaan asioista ja menettelytavasta neuvottelemaan.

Aarnio joutui heti ensi iskulla mestarinsa hellään epäsuosioon, uhalla jos samaan suuntaan edelleenkin jatkaisi, saisi ottaa jalat allensa ja mennä niin pitkälle kuin maantietä piisaa.

Maisteri Stenberg oli juuri palannut lyseotunniltaan, istuen nojatuolissa päivällistä odottelemaan, ja samalla silmäillen »Aamuruskoa» mielilehteänsä. Tuo rasvainen uutinen rautasepistä pisti heti hänen silmiinsä. Ennestään jo tietäen Aarnion seurustelevan palvelustyttönsä kanssa, jätti hän lehden kyökkiin Julian luettavaksi.

Illalla Aarnion tullessa Juliata tapaamaan oli tämä hyvinkin alakuloisena ja harmistuneena. Se herätti heti Aarnion huomiota. Siihen syytä tiedusteltuaan, oli aina vaan vastauksena: — Niinkuin et sinä jo itse sitä tietäisi! Enkö sinua jo siitä ajoissa varotellut! Mutta siksi toiseksi, mitäpä tuo sitten minulle kuuluu, jokainen saa lyödä vaikkapa päänsä seinään!

— No mutta mitä nyt on sitten niin erinomaista tapahtunut, lopulta jo Aarnio vakavana tiedusteli.

— Sinä Kaarlo viitsitkin minulle uskotella esiintyväsi ihmisiksi ja nyt sinä kuitenkin olet eturivissä pääpukarina tovereitasi kiihoittamassa kaikenmoisiin päättömiin hullutuksiin!

Aarnio nauroi vaan yhä täydestä sydämestään. — Vallanpa turhanpäiväisistä sinä nyt nokitteletkin! — Enhän minä ole kiihoittanut ketään, jos olenkin puhunut kokouksessa on se tapahtunut vakaumustani seuraten!

— Mutta oletteko te sitten oikeassa ja kuka sen on sanonut? vastusteli harmista värähtelevällä äänellä

Julia.

— Aina ne ihmiset ovat oikeassa, jotka puutteellisia olojaan tahtovat korjata, vastasi Aarnio vakuuttavalla ja varmalla painolla.

Julia huokasi. — Eiköhän se olisi parempi että kaikki tyytyisivät onneensa, tekisivät vaan työtään rukoillen Jumalalta siunausta. Uhkamielisyyksensä sitävastoin on aina turmioksi, usko se! Sinäkin saat vaan kaikesta palkaksesi väsyneen ruumiin sekä sielun, menetät työpaikkasi joutumalla vaan huonoon huutoon koko maailman silmissä! Seuraa siis minun neuvoani, luopumalla kokonaan moisista puuhista. Rupea elämään hiljaista rauhallista elämää niskoittelematta osaasi vastaan joka on sinulle suotu!

Aarnio vastasi tähän ylenkatseellisesti hymähtäen.

— Hm! sinä vaan vastaat. Ennenkun näet seuraukset, silloin se on myöhästä!

Aarnio ei tähän vastannut. Eikä he enään puhuneet liioin mistään. Kaarlo ajatteli turhaksi kaikki yritykset Julian mielipideitten muuttamiseksi siihen liioin sen enempää painoa asettamatta. Naiset voivat ajatella mitä hyvänsä niissä asioissa. Julia taas näytti kuin odottelevan häneltä jotakin. Hän oli huomannut tuon saman jo niin useasti, mutta ei voinut käsittää mitä se olisi. Sen hän kuitenkin oli huomannut että jotain merkille pantavaa se varmaankin oli, kun Julia sitä niin surumielisenä toisinaan kuin kaihoten odotteli. Tahtoessaan hyvästellessään suudella Juliata veti tämä itsensä pois, katsoen Aarnioon niin pitkään ja kummallisesti.

Julia tullessaan kotiinsa oli nyt tavallista huonommalla tuulella, tiuskien ja räiskäen kyökissä lapsenhoitajan kanssa. Tulipa rouvakin kyökkiin. Tämän mielestä oli Julia viipynyt ulkona liiaksi kauvan, joten hän ei voinut olla siitä huomauttamatta:

— Julia taas varmaankin oli lakkoneuvotteluissa Aarnion kanssa, kun viipyi yli aikansa! Onhan se komea maailman parantaja!!

Julia puri hammasta, virkkamatta sanaakaan.

— En minä ainakaan viitsisi semmoisen profeetan kanssa seurustella, jatkoi rouva pisteliäästi.

Julia heitteli yhä tuimempaa astioita paikoilleen hyllylle, vilaisten olkansa yli rouvaan.

— Olisi toista — jatkoi rouva — jos koettaisit saada sitä nuortenmiesten kristilliseen yhdistykseen! Sittehan tuon kanssa viitsisi kadullakin kulkea ja tunnustaa sulhasekseen!

Nyt ei Julia voinut enään pidättää.

— Eihän rouvan tarvitsekaan sen kanssa seurustella! tiuskasi hän terhakasti. — Eikä se taitaisi paremmaksi tulla teidänkään opetuksilla. Antakaa siis minun olla rauhassa, kiusottamatta.

Pisteliäs nauru oli tähän rouvalta vastauksena. — Häpeä Julia, uskaltassasi noin törkeästi vastustaa minua! Tiedätkö mikä minä olen! Sinun käskijäsi ja sinä palvelijani! — Rouva seisoi nyt jo kädet puuskassa, lisäten mahtipontisena: — Ja muistakin olla vast'edes moisia lausumatta! Sen miehen seuraa on sinun myöskin vältettävä, jos aijot meillä palvella!

Julia purskahti nyt itkuun, menen palvelijain kammariin.

Siellä istui hän kauvan harmitellen sitä kun herrasväkikin oli alkanut löytää yhä enempi sanomisen syytä hänen seurustelussaan Aarnion kanssa. Se että hän ensi kerran oli uskaltanut vastustaa rouvaa, ei tietenkään johtunut eriävistä mielipiteistä Aarnion käyttäytymisen suhteen, vaan siitä kun oli jo aikasemmin joutunut pahalle tuulelle Aarnion seurassa. Pääasiassa oli hän rouvalta juuri imenyt itseensä ne mielipiteet, joita hänellä yleensä oli työväen edistysrienoista. Se että oli ryhtynyt nyt tavallaan Aarniota puolustamaan, johtuikin vaan siitä että oli kuullut hänestä jo niin paljon huolestuttavia uutisia. Tämän tuskallisen mielialan haihtuessa, olikin hän heti valmiina tunnustamaan rouvan sanat oikeiksi. Tultuaan uudelleen kyökkiin, koetti hän sitä osoittaakin, iloiselta ja välinpitämättömältä näyttäytyen. Rouva oli myöskin tarpeeksi ihmistuntija huomaamaan tuohon äännettömyyteen kätkeytyn tunnustuksen, sen enempää sinä iltana Aarniota moitiskelematta.

Samana iltana, myöhemmällä oli Stenbergin perheeseen tulossa vieraita. Hikipäissä sai Julia hyöriä ruokain valmistuksessa ja muissa vastaanottopuuhiissa. Usein tällaisia vierailuita pidettiin. Toisinaan kävi Stenbergin perhe vastavierailuilla, jolloin Julia sai valvoa neljään viiteenkin aamuun, aina korva tarkkana milloin eteisen ovikello kilahtaisi. Mutta kotona ollessa pidot, sitä vasta polttava kiire sukeusi. Täytyi yksinään, ollen kaikesta vastaavana, valvoa ruokien ja herkkujen valmistusta, kantaa niitä pöytään, samalla ottamalla huomioon mitä kukin rouva tai herra suvaitsi yksityisesti haluta. Rouvia täytyi hemmotella, herroja miellyttää hymyilyillä ja sulavilla liikkeillä, ettei maisteri joutuisi

häpeään palvelijansa kömpelyydestä.

Kutsuvieraiden joukossa oli myöskin eräs nuori lasisilmä-maisteri. Julian jo ensikerran sisässä käydessä herätti tämän kauneus hänen huomiotansa. Aamuyöstä, juomahöyryjen päähän noustessa alkoi hän yhä suuremmassa määrässä tätä mieltymystänsä ilmaista. Toiset vanhemmat herrat saivat tästä myöskin mitä suurinta huvia. Lopulta kun nuori maisteri Alm ei voinut enään pysytellä Juliasta irti, tunkeillen tuontuostakin häntä halailemaan, alkoi isäntä Stenberg ilvehtiä:

— Älä yritäkään Alm! Se on sosialistin morsian, et sinä siitä mitään voita!

— Mitä puhut? Sosialistinko?

— Niinpä juuri! Erään rautasepän, jotka nykyään ovat lakossa. Ne ovat kovia poikia!

Alm rehahti nyt täyttä kurkkuansa nauramaan: — Osaavatko sosialistitkin rakastaa? Varmaankin aineellisesti! He, he, he!

Julia kuuli tämän. Se koski kylläkin, mutta samalla pääsi hänessä luontainen halu ilvehtiä hiukan tuon nuoren herran kanssa. Siksi koetti hän myöskin yhä edelleen näyttäytyä kuin mistään välittämättä.

Kaiken hyvän loppuksi alkoi Alm tuon tuostakin juosta kyökin puolella. Teikaroi ja kumarteli koettaen esiintyä mitä suloisimmassa ja itselleen edullisessa muodossa. Julia nauroi, oli iloinen myönnellen kaikkiin Almin tarjouksiin, lupautumalla uloskin kävelyille joskus lähteä.

Poistuessaan yritti maisteri Alm useampaa kertaa saada Julialta suudelmaa, joka ei kuitenkaan onnistunut. — Seuraavana iltana täytti Julia kuitenkin muodollisesti lupauksensa, maisterille, ollen hänen kanssaan ulkona kävelyllä.

VI.

Mestarien ja työntekijäin yhteinen kokouspäivä oli tullut. Mestareita oli saapunut eninosa, noin kolmenkymmenen paikkeille. Puheenjohtajaksi kokoukselle valittiin Kovanen. Hauskaa oli vertailla näistä mestareista eri yksilöitä toisiinsa. Siinä seiso, ovensuussa, hinteräruumiinen, kovin laiha kissamaisilla kasvoilla varustettu Oskari Ananiasson. Epäluuloisen alentuvalla kainoudella puheli hän kaikkien kanssa. Harmailla pienillä tihrusilmillään vilkuili hän jokaisen kasvoihin, samalla tehden hermostuneesti nopeita liikkeitä käsillään ja jaloillaan. Hän olikin kautta maan kuulu omituisesta menettelytavastaan työmiehiään kohtaan. Ei semmoista miestä vielä ollut ilmestynyt, joka olisi osannut hänen mielikseen toimia. Oppilaisiaan kiusasi hän huonolla ruualla ja kovalla kurilla. Vaikka hän näin tahdittomasti menetteli kaikessa kotioloissaan, ei sitä olisi voinut hänestä uskoa vieraiden kanssa esiintyessään. Kiroussanoja ei häneltä silloin kuulunut. Kaiken kissamaisen luonteessaan osasi hän mitä parhaiden kätkeä pyhyiden varjoon, ollen ahkera kirkkomies ja uskonnon ystävä. Kokouksessa puhuessaan vetosi hän aina siihen miten hyvä sopu ja sovinnollisuus tulisi vallita työntekijäin ja teettäjien välillä. Mestarin tulisi olla kuin isä perheessään, jota taas työntekijäin tulisi semmoisena kunnioittaa, kuten jo huoneentaulussa mainitaan. Työaikaa puolusti hän alennettavaksi kymmeneen ja puoleen tuntiin, mutta mitään alinta tuntipalkkaa ei siltä voitaisi määrätä olisi edelleenkin maksettava vaan jokaisen työkyvyn ja tuotteliaisuuden mukaan. Sanoi muuten yleensä seuranneensakin kappaletyö järjestelmää, jossa jokainen voi ansaita kätevyytensä mukaan. Hänen esitykseensä vastasi eräs työntekijöistä olevansa iloinen että Ananiasson osoitti halua työntekijäin ja mestarien väliseen sovinnollisuuteen! — Kun hän itse vaan oppisi käytännössä tuota toteuttamaan, olisikin koko kysymys ratkaistu. Järvinen nautti kovin tästä kohtauksesta, jota taas Ananiasson näkyi pitävän tarpeenmukaisesti silmällä.

Kunnianarvoisa mestari Sundberg, puhui myöskin puolestaan. Hän oli enempi »puulaakeissa» tavattavan jokapäiväisen vieraan näköinen. Semmoinen rähmäsilmiä nahjus, joka oli pilannut ruuan sulatuksensa alituisella ryyppyjen ja olutpuolikasten nauttimisella. Hän koetti puhua hyvin arvokkaasti, johon vinkuvan käheä kurkkuäänensä ei ollenkaan soveltunut. Asettuipa yleisesti puhumaan mestarien oikeuksista. Työaikaa hänen mielestään ei tarvinnut lyhentää, etenkin kun kappaletyö oli niin suuresti nykyään käytännössä. Alimman tuntipalkan määrääminen näin ollen oli myöskin hölyn pölyä!

Hänen lopetettuaan kuului tyytymättömyyden nurinaa kaikkialta, ympäri salin. Näkyi että sähköä oli ilmassa.

»Prinsipaali» Torvinen oli niitä k. s. vanhan kansan mestareita. Hänellä työskenteli myöskin Aarnio. Hän oli valkohapsinen kuudenkymmenen tienoissa, kaupungin vanhimpia liikkeenharjoittajia. Palkat hän suoritti joka lauantai säännöllisesti, joskin ne olivat enempi alhaiset. Enimmäkseen teetti hän työt päiväpalkoilla, maksaen vanhemmille miehille noin neljä markkaakin päivältä. Juopottelua ei hän suvainnut, vaatien samalla miehiltä ehdotointa täsmällisyyttä ja arvonantoa, jota ei puolestaan heiltäkään kieltänyt. — Näin ollen pitivätkin työpajaansa kaupungin parhaimpina. Työaika oli yksitoista, ja puolituntinen. Sen suostui hän alentamaan tunnilla, kuitenkin voimatta suostua alimman palkan esitykseen, vedoten siihen että hän aina on toiminut omantuntonsa mukaan tunnollisesti. Samalla hän varoitteli vakavasti hairahtamasta mihinkään lakkopuuhiiin, sillä se on sentään enempi kuin siedettävää työväestöltä.

Mestari Vihavainen oli syntyään savolainen. Pieni mies, sulava liikkeinen ja liukaskielinen. Hänellä oli aina hyvät asiat, meni työtä kysymään milloin ja ken hyvänsä. Ja parempia palkkoja sanoi hän voivansa maksaa, kuin kukaan toisista. Mutta kun tuli tilinmaksu ei hän koskaan ollut vielä ajoissa ehtinyt toimittamaan rahoja vaan vasta silloin lähti niitä puuhaamaan. Miehet näin ollen saivat useasti odotella puoleen yöhön, eikä mestaria vielääkään kuulunut. — Ei ollut vielä kotona sunnuntai aamunakaan. Useasti ilmestyi hän vasta maanantaina pajaan, jolloin oli pennitönnä ja apealla mielellä. Tavallisesti hän silloin selitteli ei saaneensa rahoja. Todellisesti oli asia kuitenkin niin, että saanut hän kyllä oli, mutta oli poikennut parempiin paikkoihin, joten työmiehet saivat ruikutella puilla paljailta. Saivat sitten onkia palkkaansa viikonpitkin kaksi ja kolme markkaa kerraltaan. Kokouksessa Vihavainen lämpimästi kannatti olojen pysyttämistä entisellään, sillä mielestään olivat työmiesten palkat kylläkin hyvät, eikä työaika kaksitoista tuntisena kuten heillä, ollut mikään ylellinen. Jokaisen on tyydyttävä siihen osaansa jonka Jumala on hänelle määrännyt, oli tapanansa aina sanoa.

Mestari Harala oli kooltaan ja näöltään kuin kaupungin pormestari. Ryhdikäs ja lihava, komealla nykyaikaisella vatsalla varustettuna. Konkursseja oli hän tehnyt jo useampiakin, mutta siltä osasi hän aina niin sulavan liukkaasti ja viettelevästi kaikki lumota, ettei kenessäkään voinut syntyä epäilystäkään hänelle kohdanneiden onnettomuuksien johtuneen muusta kuin toisten huolimattomuudesta ja kieroudesta liikeasioissa. Pari kertaa oli hänen työpajansa uhannut tuhoutua tulipalon kautta. Ilkeät ihmiset kuiskailivat tästä jos jotakin.

Palkanmaksussa oli hänkin mitä epäsäännöllisempi. Olipa lauantaita jolloin miehet eivät saaneet penniäkään. Mutta siltä osasi hän niin hyvin asiansa selvitellä, ettei koskaan kukaan toivoansa menettänyt, kunnes kaikki oli jo myöhäistä. — Näin lopputilissä, vararikon edellä, moni työläisistä jäi satojakin markkoja saamiseen. Siltä ei voi sanoa Haralata miksikään saamattomaksi. Kyllä hän aina omansa otti, mutta osasi myöskin silti tuhlata. Vaikka olikin nainut mies, hän kerrankin hieroskeli naimiskauppoja erään vanhanpiian kanssa saaden tältä kolmetuhatta markkaa. — Kun tämä lopulta alkoi omaansa kovemmin kiristää tehdä helähytti Harala taaskin konkurssin. Hän kävi aina hienosti puettuna, ruokailien kaupungin parhaimmassa hotellissa. Asuinhuoneet olivat hänellä ylellisesti sisustettuna ja maalla komea kesähuvila. Mitään erityistä koulusivistystä ei hän ollut saanut. Silti ei voinut häntä näöltään kukaan uskoakaan tavalliseksi käsityöläismestariksi. Tuomariksi tai lähemmin kunnianarvoisaksi provastiksi olisi voinut luulla. Kokouksessa puolusti hän asioita ennalleen, samalla kehumalla miten hän aina on koettanut asettaa kaiken työmiestensä hyvinvoinnin edistämiseksi.

»Prinsipaali» Tolvanen oli kaupungin varakkaimpia. Hänellä oli oma talo ja enempi miehiä työssä kuin missään toisissa käsityöverstaissa. Parikymmentä vuotta sitten oli hän tullut kerjuupoikana kaupunkiin. Nyt oli hän valtuusmies ja kirkkoneuvoston huomatuin jäsen, sillä hän oli harras Jumalan mies. Hänellä olivat kaikki kunnan parhaimmat työt, joten ilkeille panettelijoille jäi aina tilaisuutta levittelemään salaisia kuiskutuksia hänen teko jumalaisuudestaan.

Erittäinkin muijat pitivät hänestä, sillä hän osasi lasketella aina köyhyydestään valitteleville lohdutukseksi rohkaisevia sanoja, miten köyhyys ei ole kuin rangaistus syntisestä elämästämme, jonka jälkeen seuraa onni ja tulevaisuus taivaassa. Oppilaisistaan suosi hän ja piti aina enempi huolta niistä, jotka osasivat asettua kristillisen nuorukaisen vaatimattomalle kannalle, kirkossa käymällä ja lukemalla uskonnollisia kirjoja.

Lapsensa oli hän kouluttanut kaikki, pojat ylioppilaiksi ja tyttärensä tyttökoulussa. Se jo oli omiansa kohottamaan hänen arvoansa ammattimestarien silmissä. Työväkensä palkanmaksussa seurasi hän sitä kaunista tapaa että vanhemmat työssensä olleet saivat poikkeuksetta paremmat palkat, nuoremmille vaikkapa etevimmillekin työmiehille taas maksoi suosionsa pääsemisen mukaan, mutta kuitenkin ylipäänsä huonommin. Työtä tehtiin heillä vuorokaudet läpeensä kiireempinä aikoina, kappaletyössä. Hintoja oli alenneltu sitä mukaan kun miesten tuotteliaisuus valmistamisen joutuisuudessa oli lisääntynyt.

Tolvasen noustua puhumaan nousivat kaikki toiset mestarit kunnioituksesta seisaalleen. Tolvanen sanoi kyllä päivätöissä antavansa päivän alennusta kymmeneen ja puoleen tuntiin, mutta kappaletyössä

tahtoi entisen järjestelmän pysytettäväksi voimassaan. Lopuksi lausui hän isällisen paheksumisensa siitä kun työväki oli ryhtynyt niskotteluun työnantajiaan vastaan. Mistä työnantajat voivat enempi maksaa kun eivät itsekään saa. Näin ollen olisi hullua ryhtyä mitään alinta tuntipalkkaa määrittelemään. Jos hän kuin toisetkin mestarit lopettaisi liikkeensä, millä sitten työmiehet eläisivät? Siksi tulisi olla vaan kiitollisia että saavat työtä. Hänkin eläisi kyllä ilmankin mutta tahtoi juuri sen takia jatkaa liikettään että työtä olisi tarvitseville.

Tämän suuntaisilla mielipiteillä useimmat mestareista olivat. Keskustelu kokouksessa sukeutui hyvinkin kiihkeäksi. Molemmiin puolin tuotiin esille mitä persoonallisempiakin esimerkkejä.

Erittäinkin lausuivat mielipiteensä suoraan ulos Edvard Berg, Aarnio ja Järvinen. Kovanen koetti samalla pitää silmällä ettei keskustelu mitenkään poikkeaisi tehtäisiin. Niiden oloihin taas mestarit useasti viittasivat. Tuntikausia jauhettua mestarit alkoivat olla yksimielisiä kymmen ja puoli tuntisen työpäivän lupaamisesta. Alinta tuntipalkkaa taas eivät kukaan hyväksyneet. Kun työntekijät pysyivät vaatimuksensa takana poistuivat mestarit joukolla kokouksesta.

Viimeisen ovesta mentyä kajahti yksimielinen huuto salissa: — Tehdään lakko, tehdään lakko!

Yleisenä mielipiteenä ilmeni myöskin ryhtyä pontevampiin tositoimiin, kun eivät mestarit suosiolla suostuneet.

Kun ammattikunta järjestymisessään oli vielä enempi heikko, päätettiin vaatimukset ottaa toteutettavaksi ainoastaan pienissä käsityöpajoissa. Tehtaat jätettiin toistaiseksi syrjään. Lakko päätettiin asettaa niin että kerrallaan vaan muutamat asetetaan lakkotilaan, neljäntoista päivän ylössanomisen jälkeen. Tämmöisellä menettelyllä päätettiin turvata toiselta puolen liiaksi paljon kerrallaan työttömiksi joutuminen kun ei lakkokassaakaan ollut, toiselta puolin esimerkiksi vaikuttaminen toisiin, nähdessä miten ahtaalle lakossaolo kiristää. — Lakkokomitea asetettiin, johon muun muassa tulivat Aarnio, Järvinen ja keuhkotautinen mutta vielä sentään tarmokas Savolainen, Toivonen, Songer ja Edvard Berg.

Ensiksi asetettiin boikotteerauksen alaisiksi Oskari Ananiassonin, Sundbergin, Vihavaisen ja Haralan liikkeet.

VII.

Vapunpäivän aamuna valkeni taivas kuulakan kirkkaana. Keväisen auringon säteet heloittivat väreilevän hohtavina, lämpöä uhkuvana, toiveita herättävinä. Sattuipa vielä Vappu sunnuntaiksi. Paljon oli jo aamusta alkaen kansaa liikkeellä.

Julia pääsi myös iltapäivällä ulos kaupungille Aarnion kanssa. Hän ihmetteli kun ei Julia heti alkanut entistä jankutustaan lakkoasioista. Lopulta huomasi hän syyksi, ettei se vielä tietänyt mitä oli päätetty.

Aarnio oli enempi väsyneellä ja alakuloisella tuulella. Etenkin viime aikoina oli hän alkanut joskus tuntea painostavaa raskautta ruumiissaan. Toisinaan kuin olisi veri äkkiä hyökännyt päähän vaikuttaen silloin jonkinlaisen rauhattoman ja ärtyisän mielentilan. Hän ei voinut näin ollen nauttia mistään ympäristössään, korvat humisivat ja kuin olisi ollut aina jonkinlainen kiire, täytyi olla aina liikkeessä. Ja kaiken tämän takana kuin olisi ollut alituinen kaipaus jostain saavuttamattomasta. Mistä moinen mielentila johtui siitä ei hän ollut täysin selvillä. Viime aikoina oli hän ollut joka ilta myöhään yhdistyksessä, jos jonkinmoisissa komiteoissa ja sitten useasti vielä poikennut ravintoloihin toveriensa kanssa, jotka joka käänteessä tahtoivat hänet mukaansa. Tavallisesti tämmöisinä iltoina kotia palatessa tahtoi hän myöskin useasti joutua naisten seuraan. Tämän jälkeen oli hän aina useimpana päivinä alakuloinen, veltto ja väsynyt. — Ollen kuitenkin terve ruumiiltaan sekä mielenlaadultaan riehakan iloinen ja sukkelasanainen ei raskas mieliala voinut häntä vielä kuin hetkellisesti vallata. Eikä hän siinä tapauksessa pannut suurtakaan painoa moiselle väsymykselle. Kyllähän korjaantuu hän ajatteli kun taas pääsevät säännöllisiin oloihin. Se mikä hänestä oli myöskin huolestuttavaa oli kun ei hän voinut silloin aina käyttäytyä mielestään luontaisesti Julian eikä kenenkään kanssa. Kuin ihmeissään katsoi tämä aina silloin hänen silmiinsä, huomattessaan Aarniossa välinpitämättömän mielialan valloillaan. He ikäänkuin kaihtoivat toisiaan.

Olipa Julia hänelle kerrankin huomauttanut ettei hän ollut entisen kaltainen. Tiedustaessaan tähän syytä oli Julia vastannut hänen silmistään puuttuvan entisen sielukkaana ja mielenilmeisen hyvyden loisteen. Tämä ajatus oli lopulta saattanut hänet itsensäkin epäilemään, sillä hän oli jo kauvan ollut

siinä uskossa ettei hän voinut katsoa ihmisiin yleensä entisellä iloisella ja luottamusta herättävällä katseella. Silmänsä olivat useasti sameat ja elottomat.

Kaikesta tästä tuli Aarnio sen otaksumaan, että hänen mielialastaan riippui kokonaan iloisuus, alakuloisuus tai surullisuus Juliassa.

Espiksessä soitti musiikki, ylioppilaat joivat ja mellastelivat vallattomina kaikkialla. Työläisnuorisoa oli suurissa joukoin kokoontunut kesäravintoloitten edustalle herraskaisten elämöimistä katsoa töllystelemään.

Nyt oli valon ja vapauden juhla, valkolakkisten juhla. — Tämä päivä oli siis kokonaan omistettava heidän toiveilleen nuoruudelleen ja tulevaisuudelleen. Siksipä muu yleisö tunsikin vaan itsensä ulkopuolella olevaksi katselijajoukoksi, kuin sirkuksessa nähdäkseen mitä areenalla tapahtuisi. Työväestö, tuo sankka raatajaparvi ei ollut vielä tietoisuudessa siitä että Vappu ja sen juhliminen kuului myöskin heille, se oli ja tulisi vastaisuudessa heille täälläkin olemaan kansainvälisenä mielenosoituspäivänä.

Aarnio tunsu surumielisyyden yhä suuremmassa määrin itseänsä painostavan. Se vielä yhä enempi kuin takertui kiinni ajatuksiinsa muistellessaan miten elämänhaluisina olivat koko kevättalven aina toistensa seurasta nauttineet. Nyt ei miellyttänyt mikään, ei musiikki, ei iloisat meluavat ylioppilaat eikä kansajoukkojen katseleminen. Lopulta kääntyi hän Julian puoleen väsyneen välinpitämättömänä kysyen:

— Miksi sinä olet niin surullisella ja alakuloisella tuulella?

Julia ihmetyksissään naurahti hänen kysymykselleen. Katsoi sitten nuhtelevasti häntä silmiin huoaten raskaasti. Siihen se sitten jäikin kunnes Julia sanoi haluavansa poistua kotiinsa. Eikä Aarniokaan tuntenut mitään vastustamatointa halua estellä hänen kieltelemiseensä. Sanaa sanomattomina he erosivat, kylminä ja välinpitämättöminä.

Julia päästyänsä kammariinsa purskahti katkeraan hillittömään itkuun. Harvoin olivat he näin eronneet, mutta siinä olikin jo tarpeeksi suuri syy murtamaan hänen herkän ja hellän luonteensa. Itse asiassa hän kuitenkin tavallaan käsitti, mistä johtui Aarnion omituinen käytös.

Aarnio jäi nyt vielä yksinään kuljeksimaan kaupungilla. Selittämätöin tyhjyyden tunne täytti yhä enempi hänen sielunsa, joka ei yhtään lieventynyt tavatessaan muutamia iloisella päällä olevia työtovereitaan. He poikkesivat »Kolmen kruunun» olutkellariin, jossa tavallisesti tapasivat ammattitovereitaan. Kulmahuoneessa siellä istuivat nyt kaikki mestari Oskari Ananiassonin työmiehet.

Nämä nauroivat katketakseen kertoessaan miten työpaikassaan lakkoon julistus oli illalla käynyt. Heti palkan saatuaan olivat he yhteisesti päätöksen ilmoittaneet. Mestari oli ollut alussa harvinaisen hyvällä tuulella. Mutta kuultuani miesten yksimielisenä sanovan itsensä irti työpaikasta neljäntoista päivän kuluessa ellei vaatimukseen suostuttaisi, oli Oskari raivostunut yli äyräitensä. Ja kun meri myrskyinen oli hän sitten vihansappensa purkanut, hyppien, kiroten ja vannoen. Eivät moista olleet ennen kuulleet ei nähneet. Lähellä olevat esineet sekä oman piirustuslautansa oli hän lyönyt mäsäksi lattialle. Sitten juoksi hän nurkkaan temmaten moukarin sekä huutaen ja meluten ajanut kaikki ovesta ulos. Viisituomaisilla nauiloilla lupasi hän lyödä työpajan oven kiinni lopettamalla liikkeensä ennenkuin suostuisi vaatimuksiin. Sen hän myös heti täyttikin. Semmoinen herra oli Oskari Ananiasson. Tämä uutinen, — niin huvittava kaikessa surkeudessaan, — sai Aarnionkin hetkeksi hyvälle tuulelle. Erittäinkin kun Järvinen sen kertoi mitä sattuvimmin, samalla matkien Ananiassonin liikkeitä ja hirveätä suuttumusta.

Tapahtuman »historialliselle» muistolle joivat he nyt toisenkin pullon. Samalla tuli tietoonsa se ilahuttava uutinen, että useat ammattikunnat olivat luvanneet avustavansa lakkoa viikottaisella määrättyllä avustuksella. Keräyslistoja oli myöskin paljon levitetty, joten voi toivoa runsasta avustusta.

Seuraavana päivänä ilmestyi Aarnion työpaikalle kumma kapine Pietarista. Se oli ammattitoveri Rimpinen, kovin ovela ja notkea mies. Sanoi juuri paikkakunnalle sattumalta saapuneensa lakosta tietämättömänä. Rimpinen oli itse kohteliaisuuden perikuva, puhuen viittä erikieltä. Hänen makeileva puhetapansa oli verratoin. Käärmeenkalseat harmaat silmänsä olivat samalla vakavat, viekkaat ja nöyrät. Mitä sydämellisimmällä kohtelijaisuudella hän alkoi laverrella siitä mainiosta lakosta, jonka muka ammattitoverinsa olivat kerrankin osanneet tehdä. Samalla ilmoitautui hän tulkiksi lakkolaisille. Eräs Aarnion tovereista kuiskasi nyt että Rimpinen oli tullut työpaikalle mestarin kanssa. Aarniolle ei tämän tiedon saatuaan tarvinnut kahdesti neuvoa käsittääkseen mitä nyt oli merrassa. Etenkin kun mies oli jo entuudestaan tunnettu metkuilemisestaan. Suoraluontoinen kun oli, tahtoi hän jo paikalla kuumeta, maltaen sentään mielensä, voidakseen pitää miestä vastaisuudessa paremmin silmällä. Rimpinen lienee tämän huomannut ja heti alkoi hän makeasti jutella miten oli joutunut kaupungilla

Torvisen seuraan, jolta hänellä olikin tosiaikomus urkkia tietoja mestarien vastaisista aikeista lakkoon nähden.

Torvinen tuli nyt myöskin asunnostaan työpajaan. Hän oli hyvin kiihottuneella tuulella, jota Aarnio ei ollut hänessä ennemmin huomannut. Lähemmin mestaria tarkistettuaan huomasi hän sen olevan tuntuvasti humalassa. Tämä oli harvinaisuus, jota työmiehet eivät olisi osanneet aavistaakaan. Siksipä kaikki jäivätkin häneen ihmeissään katselemaan, aavistaen jotakin erikoista nyt olevan tulossa. Ei aikaakin kun jo aavistuksensa toteutuikin. Mestari tuli vallan Aarnion eteen kylmästi huomauttaen: — Nyt se teidän keittämänne soppa on saatu sittenkin syötäväksi!

— Mitäs mestari nyt... vastasi Aarnio hymähtäen.

— Niin, se on nyt loppuun keitetty, paras että lähдете matkoihinne työttömyyteen ja kurjuuteen, jota olette halunnutkin.

Aarnio ei ollut näin jyrkkää käskyä voinut odottaa. Siksipä hän jäikin nyt sanattomana katselemaan Torviseen.

— Jaa jaa! Saatte lähteä ja heti paikalla! Tässä on työtodistuksenne ja sisällä oleva palkkanne! — Lähtekää!

Nyt oivalsi Aarnio että tosihan se oli kysymyksessä. Hänen luonnollaan varustetulle miehelle ei tarvinnut liioin kahdesti huomauttaa. Heti tempasi hän takkinsa naulasta, jätti hyvästit ja poistui. Rimpinen juoksi vielä hänen perässään eteiseen pyydellen anteeksi ja surkutelten sydämessään että olikin joutunut tämmöiseen hänelle työtoverina niin vastenmieliseen kohtaukseen. Mutta kyllähän moisen mestarin voi aisoissa pitää...!

Muutamia päiviä jälkeenpäin Aarnio tavatessaan Julian huomasi hän heti tämän tietävän kaiken. Pyytäessään häntä ulos kävelylle vastasi Julia kivakasti ei ehtivänsä mihinkään, joka muuten olikin hänen mielestään kokonaan turhuutta ja ajankulua.

Aarnio naurahti. Mutta huomattessaan Julian yhä pysyvän kovin vakavana ja kiukkusena sekä puhumattomana tiedusti hän syytä tähän.

— Hm!, hymähti Julia. Niinkuin tuo olisi sitten mitä erinomaista. Minä en lähde, eikä minua huvita, siinä kaikki!

— Mutta onhan sinua ennemmin aina huvittanut!

Nyt sävähti Julia kasvoiltaan tulipunaiseksi voimatta enempää pidättää kiukkuansa. Hengästyneenä, katkonaisin sanoin hän alkoi pauhata minkä enemmän ehti: — Sinä ilkeä ja tunnoton ihminen, kehtaatko pyytää kanssasi kävelylle. — Mutta nytpä sinut jo tunnenkin tarkoin ja se saa olla loppu meidän kanssamme...!

— Mutta hyvä rakas Julia, alkoi Aarnio häntä asetella.

— Hyvä ja rakas! — He, he, he! Jos sinä minua rakastaisit ja olisit koskaan rakastanut, et sinä olisi sillä tavalla käyttäytynyt! Ja minä höperö kun en uskonut maisterin ja rouvan sanoja ja varoituksia. Nyt olet menettänyt jo työpaikkasi ryhtyessäsi moisten kansanvillitsijain kanssa tekemisiin. Enkö sinua aina varoitellut, pysymään aisoissa, mutta mitäs sinulle yksipäiselle mennäkin puhumaan!

Aarnio hämmästyneenä moisesta mielenpurkauksesta ei ehtinyt sanaa sanomaan, kun jo Julia oli pujahtanut asuntoonsa. Hän lähti alakuloisena kulkemaan kotiansa. Etenkin viimeaikoina oli hän, kuten sanotaan, alkanut tuntea jonkinlaista suurempaa kiintymystä Juliaan. Vertaillaan tuota seurustelunsa alkuaikoihin, jolloin tuskin useasti tyttöä muistikaan, oli tämä aivan arvaamatta, useimpaan telefoonissakin, puhutellut nauraen, tiedustellen milloin hän ehtisi luoksensa tulemaan. Mutta nyt kun hän yhä näki Julian mielikuvituksissaan, oli tämän suhde muuttunut, eikä Julia näyttänyt pitävän väliä tapaamisista. Se oli Aarnion mielestä omituinen salaisuus, sillä nythän hän vasta luuli Juliata rakastavan sakin! — Mielikuvituksissaan ja ainaisena ajatustensa esineenä kuvastui Julia aina hänelle samanlaisena kuin ennenkin, mutta hänet kohdattuaan oli hän näkevinään hänessä vikoja jos jonkinlaisia, jotka eivät olleet ennemmin hänelle silmiinpistäneet. Toisinaan voi hän taaskin tuntea melkein västämiehekkyyttä Juliaan. Ja silloin aina kadullakin kävellessä tuntui kun häntä olisi hävettänyt astua hänen rinnallaan. Tällaisten ristiriitaisten tunnelmien vaikutuksen alaisena tuoksautti vastaansa kadunkulmassa nuori siististi puettu herrasmies, lasisilmät nenällä. Hän tunsu sen ulkonäöstä ja oli nähnyt Juliata tervehtävän aina vastaan tullessa. Äkkiä juolahti nyt mieleensä mihinkä tuo oli niin kiireellisessä menossa.

Hänet valtasi nyt jonkinlainen epäily ja hän päätti seurata tuota salaisesti. Hän käveli kiireesti

korttelin ympäri seisattuen siellä kadunkulmaukseen, josta voi niin hyvin nähdä Julian asunnon portille. Siellä se mies kävelikin edestakaisin, kuten näytti, odotellen jotain tavatakseen. Eikä aikaakaan kun Julia ilmestyi portille, tervehtivät, lähtien sitten kulkemaan vastakkaiseen suuntaan. Aarnio tunsu yhtäkkiä kuin olisi hän sähköllä isketty. Silmänsä pimenivät sekä levoton vavistus tärisytti koko ruumistansa. Nyrkkinsä puristuivat kiinteästi yhteen, sitten lähti hän kiireisin askelin kulkemaan asuntoonsa. Siinäkö se siis olikin syy, ettei Julia tahtonut viipyä kanssansa kauvemmin ulkona. Se ei siis hänestä enää pitänyt, vaan toisesta paremmasta. Mutta kylläpä hän sille vielä näyttäisi ettei vaan häntä saanut niinkään halveksua sekä pitää pilkkanansa. Hän oli niin levoton! Niin levoton! Eikä hän tahtonut saada sinä yönä untakaan silmänsä. Sängyssä tuijottaessaan kattoon tuli mieleensä kaikenmoisia ajatuksia, joita Julia joskus hänelle oli lausunut. Erittäinkin kuvastuivat mieleen ne hetket, jolloin oli luullut Julian itseänsä täydellisesti rakastavan.

Kerrankin talvella mennessään Julian luokse sisälle, oli tämä heti ovesta astuessa sanonut: »Nytkö sinä vasta tulet! — Mutta mitäs sinä huolitkaan kun sinulla on niin paljon toisia, rakkaampia!» Tuo tunnustus, silloin se oli tehnyt hänelle niin hyvää, tunkeunut vallan sydämen sisimpään sopukkaan! Mutta toista oli nyt!

Ei, hän sitten ajatteli, voihan syy olla kokonaan minussa! — Olen elänyt niin huonosti, ainoastaan huvittelakseni, katsonut ja arvostellut naista vaan siltä kannalta. Siksipä ehkä on himmennyt silmissäni tuo puhdas kuva, ihanne, Juliassa. Entisen kaltaiseksi hän tahtoi tulla. Tämän jälkeen taaskin yhtäkkiä ilmeni sielunsa silmiin tuo äskeinen kohtaaminen ja hän päätti kostaa, näyttämällä voivansa tulla entisen tapaiseksi. Saisipa silloin myöskin Julia vuorostansa juosta hänen perässään. Mutta silloinkos hän sitä kiusaisikin.

VIII.

Lakko oli jo ensiksi ylössanotuissa liikkeissä täydessä käynnissään. Ei yksikään mestareista ollut suostunut vaatimuksiin. Kun huhuja oli alkanut liikkua, että mestarit aikoisivat tuoda työväkeä ulkomailta, ryhdyttiin tarpeellisiin varokeinoin. Sähkösanomilla annettiin tietoja asemasta ja lakon kulusta. Kokouksia lakkolaisten kesken pidettiin joka ilta yhdistyksessä. Kun suurin osa ammattilaisista oli vasta lakon johdosta ja sen aikana saatu liittymään yhdistykseen, olivatkin tällaiset kokoukset vielä ainoana keinona heidän koossa pitämisekseen. Kokouksen lomissa pidettiin valaisevia esitelmiä työväenasiasta, tarkoituksella saada joukkoja innostumaan jo tuon suuren ja jalon asian vuoksi yleensä. — Aarniolla oli tässä suurin tehtävänsä.

Uusi suunta oli näinollen saatu versomaan ja toivoa oli saada joskus korjata runsas sato ahkeran kylvön hedelmänä. Erittäinkin kunnosti heikkovoimainen ja sairas Savolainen itseänsä Aarnion asetoverina. Joskaan hänellä ei ollut enempi perusteellisia tietoja työväenasiasta yleensä, johti toimintaansa käytännöllisyys ja aina oikeassa paikassa asian oikein ymmärrys. Muuten niin kevytluontoinen ja -puheinen Järvinen oli taaskin mitä innokkain puuhaamaan lakkopaikkojen rikkureista tyhjänä pysyttelemisessä. Samalla osasi hän järjestää toiminnan niin, että aina saatiin uusia ja seikkaperäisiä tietoja lakkolaisten keskuudessa vallitsevasta mielialasta.

Tämä vaatikin mitä suurinta tarkkuutta. Moneen sataan nousevassa joukossa oli jos jonkin laisia ihmisaineksia.

Surkean pieni osa oli vielä itse asiassa käsittävämpää väkeä. Innostuneita oli kyllä enempi, mutta kukapa voi mennä takuusen etteivät nämäkin, ensimmäisten suurempien vastoinkäymisten sattuessa voisi vielä menettää uskoansa ja luottamustansa.

Sitten oli joukossa vanhempia työläisiä, jotka jo juomattomina ja saituruudella olivat muutamissa vuosikymmenissä saaneet jonkun satasen säästöön. Nämäpä aina olivatkin ensitilaisuudessa valmiina ennustelemaan ja pelkäämään lakon huonosta onnistumisesta, sekä että voisivat joutua vastaisuudessa kokonaan työttömiksi, jolloin menettäisivät ainoat säästönsä. He olivat muutenkin mielipiteiltään kokonaan vanhankansan miehiä. Ja vaikeaksi kävi heistä kiskoa uskoa siitä, että työnantajasta riippuisi kokonaan työmiehen elämä ja tulevaisuus! Ei tahtonut saada mitenkään heidän päähänsä, että työmies on se, joka elättää työnsä tuloksella mestareita eikä nämä työväkeä. Tämän heikkouden työläisissä olivat itse mestaritkin huomanneet ollen jokaisessa sopivassa tilaisuudessa valmiina turvautumaan uhkauksiin, että lopettaisivat ennemmin vaikkapa koko liikkeensä, ennenkuin suostuisivat vaatimuksiin.

Sitten seurasivat järjestyksessään suurimmat juopot. Nämä, vaikkapa olivatkin joka päivä hetkellisesti

valmiina valittelemaan toivotonta asemaansa, olivat taas tyytyväisiä huomiseen asti saatuansa lakkovaroista päiväksi tulevan raha-annoksensa. Ne olivat myöskin valmiina edes puheessa suostumaan, joskin ei heihin voinut monasti sen pitemmälle luottaa kun ehtivät ympäri kääntymään. — Kapakoissa olivat he jo taaskin vallan toista mieltä.

Sanalla sanoen oli joukossa matelevia raukkoja, hetkellisesti innostuvia, ijänikuisia kitupiikkejä, sekä toisten kustannuksella etuja etsiviä onnenonkijoita. Semmoisessa joukossa ei ollut helppoa tulla toimeen.

Tämän lisäksi toittotti vielä porvarillinen sanomalehdistö joka päivä miten muutamat kurjat onnenonkijat tahtovat vetää koko työväestöä nenästä, itse elääkseen herroiksi heidän kustannuksellaan. Todellisuudessa oli kuitenkin niin, että Aarnio, Savolainen, sekä lakkokomiteassa toiset työttömiksi jääneet jäsenet eivät saaneet avustusta päivässä enempää kuin toisetkaan lakkolaisista.

Äärettömän suurta haittaa perusteelliselle toiminnalle teki myöskin se kun ammattikunnalla ei ollut mitään työttömyyskassaa entuudestaan. Työpaikoissa vielä olevilta veroitus taas uhkasi kokonaan loppua sitä mukaa kuin joutuivat lakon vuoksi työttömiksi. Näin ollen voi sanoa jokaisen yhteiseen kassaan uhraaman pennin vastaisuudessa tarvittavaksi itsensä hyväksi. Sivultapäin tuleva avustus taas laimenisi aina sitä mukaa kun lakko jatkuisi pitemmälle. Ja jos lakonrikkureita alkaisi enempi ilmestyä, voisi se lopahtaa olemattomiin sillä kukapa enään avustaisi sivultapäin jouduttuaan epätoivoiseen uskoon lakon onnistumisesta.

Omituisena ilmiönä oli huomattavissa yhdistyksen synnystä saakka siihen kuuluneitten vanhempien toverien käyttäytyminen.

Työskennellen useimmat heistä tehdaspaikoissa, poikkesivat nämä nyt yhä harvemmin ja harvemmin yhdistyksen talolle. Jos joskus pistäytyivätkin, pysyttelivät äänettöminä, samalla kaupungilla jutellen, miten räyhääjäjoukko ajaisi nyt asiat hunningolle. Viimeiseen saakka olivat he koettaneet pysytellä määräävässä asemassa yhdistyksen asiainajossa, mutta jouduttuaan lakkoon ryhdyttäessä lopullisesti tappiolle alkoivat he vieroja koko puuhia. Tunnetuimmat heistä kuuluivat vielä yhdistyksen johtokuntaan, ollen joka käänteessä valmiita selvittelemään ettei lakon johto ja sen eteenpäin vieminen itseasiassa virallisesti kuulunut yhdistykselle. Sopimuskirjatkin olivat näinollen vain muodostetut yksinomaan lakkokomitean allekirjoitettavaksi yleisen rautatyöntekijäin päätöksen perustalla.

Kovanen kylläkin kävi yhä edelleen kokouksissa, samalla kuitenkin entisen suhteen osoittaen huomattavaa varovaisuutta. Hän tuli ja poistui kuin varkaisin, varoen useasti puheenvuoroja käyttämästä, paitse lakkokomitean kokouksissa, asiainmenosta tiedusteltuaan. Työtoverinsa ihmettelivät hänen käyttäytymistensä, kunnes lopulta selveni, että hän oli saanut varoituksen työnantajaltaan. Että sentäänkin jossakin määrin tahtoi olla mukana ja seurata asiain menoa, oli ilahuttavaa nuoremmista ja lakon innokkaimmista kannattajista.

Suurimpana kannustimena yhä edelleenkin oli hänessä kuitenkin tahto pysytellä puheenjohtajan asemassa viimeiseen saakka. Eikä mikään saanutkaan häntä tyytyväisemmin nauramaan kuin kuullessaan nimeänsä mainittavan monivuotisena puheenjohtaja-nimityksellä.

Kaikista enemmän oudoksuttiin kun Edvard Berg oli viimeaikoina alkanut osoittaa laimeutta yhdistyshommissa. Toiset selittelivät tuota juopottelun syyksi. Hänkin oli valittu alussa lakkokomiteaankin, tunnustuksena ansioistaan yhtenä tuon päätöksen synnyttäjänä.

Rimpinen ilmestyi nyt eräänä iltana lakkolaisten yleiseen kokoukseen. Hän oli, kuten näytti, oikeinpa sydämellisyyden perikuva. Saatuaan puheenvuoron, alotti hän pitkällä esihistorialla kertomuksen, ensiksi omasta elämästään. Ei voi kieltää hänellä olleen kauniin ja koulutetun puhettavan. Ei hän hätäillyt eikä kiirehtinyt, valituin sanoin, väliinpä runollisella lennolla kertoessaan vaiheistaan vieraalla maalla ja miten siellä toverit suurella myötätuntoisuudella ja ihastuksella muka seurasivat kotimaan työläisten suuria edistysrientejä, sekä jalojen tarkoituserien kehitystä. Nytpä hänellä, onnellisella miekkosella, oli myöskin tilaisuus läheltä nähdä ja arvostella suurien puuhienne kehitystä. Todeksipa olikin näyttänyt mitä meistä oli kerrottu ja arvosteltu. Miten ihailtavaa, että rautatyöntekijät olivat kerrankin tehtävänsä oivaltaneet ja miehissä nousseet sekä aineellista että henkistä asemaansa kohottamaan! Nyt kun hänkin, vaikkapa sattumalta, oli joutunut joukkoon, tahtoi hän myöskin astua riveihin taistellakseen yhdessä, oli seuraus sitten mikä hyvänsä.

Lopettaissaan oli hän jo niin liikutettu että kuivaili nenäliinalla silmäkulmiaan. Eteenpäin toverit! se oli viimeinen toivomuksensa.

Järvinen istui kaiken aika nurkassa, veitikkamainen ilme suupielissään, leikitellen. Rimpisen entisenä työtoverina hän aavisti ja osasi laskea mistä päin milloinkin tuuli kävi: — Heltyipä veli hiukkasen! — hän tuon kauniin esitelmän jälkeen virkahti. Sitten puheenvuoron saatuaan lausui surkuttelunsa siitä

kun Rimpinen oli näin huonona aikana joutunut kotimaahansa. Mutta kun se oli paljas sattuma, täytyihän antaa se veljelle anteeksi!

— Se on tosi, jatkoi Rimpinen — mutta minkäs sille tekee, kun ei ollut siellä tietoa asioista! — Hän toivoi kuitenkin, että kaikki yritykset hyvin menestyisivät viemällä voitokkaaseen lopputulokseen.

Sitten alkoi hän laskea kaikkien kuullen miten paljon mahdollisesti lakossa tarvittaisiin varoja, sivumennen samalla kysästen oliko tovereilla miten paljon nykyään säästössä?

— Ei tiedä vaan! vastasi tähän Järvinen naureskellen.

Tämän jälkeen tuli päätökseksi, että Rimpinen katsottaisiin myöskin lakkolaisiin kuuluvaksi, joskin toivottiin hänen tulevan alussa kuitenkin omillaan aikaan.

Tähän Rimpinen vastasi niin olevan omankin aikomuksensa. Hänkö nyt tahtoi heti, tuskin koskaan, turvautua veljien armoihin!? Kyllä hän tulisi aina toimeen mitä pienimmillä avustuksilla.

IX.

Samana iltana olivat mestarit kokoontuneet hotelli Toivoon neuvottelemaan vastaisista toimenpiteistään lakon suhteen.

Hermostuneena istui siellä kunnianarvoisa mestari Oskari Ananiasson konjakkarinsa ääressä, joka toisella sanalla sadatellen miestensä hävyttömyyttä tuossa kuuluisassa ylössanomisessaan. Mutta rangaistuksensaapa olivat tästä myöskin saaneet, sillä työhuoneen ovi oli ja pysyisi kiinni, eikä piruvieköön sitä avattaisikaan hänen harmaan päänsä aikoina, elleivät miehet tulisi nöyrinä, hattukädessä rukoillen armoa pyytämään.

Sundberg oli täydessä tuulessa kuten tavallista. Aamusta alkaen oli hän aina hetken päästä poikennut »puulaakissa», eikä se voinut olla vaikutustaan tekemättä.

Vihavainen, tuo vekkulimainen elostelija, jolla rahoja ei ollut tavallisissakaan oloissa juuri koskaan, istui mielinkielin pöydässä, ketun viekkaudella pitäen varansa saada Oskarilta, jos mahdollista vipata, voidakseen pysytellä ja nauttia seurassa. Paremmiin pysyäkseen suosiossa hän yhä puheli miten missäkin suhteessa lakossa olisi meneteltävä.

Pyylevä, joukossa hyvinvoivaimman herrasmiehen näköinen Harala istui tavallista äänettömämpänä, lieneekö ajatellut uutta konkurssin tekoa, sitten kun ei enää mitkään muut keinot löisi leiville!

Tämä kunnianarvoisa seura oli muuten kaikki yhdessä pöydässä.

Samanlaisissa neljän ja viiden miehen ryhmissä istuivat toisetkin mestarit.

Kokouksen piti jo alkaa seitsemältä, mutta he lykkäsivät sitä yhä odotellessaan Tolvasta tulevaksi. Lopulta kello kävi jo yhdeksättä, eikä sitä vielääkään kuulunut! Ajankuluksi alkoivat he nyt yksi toisensa jälestä lasketella sukkeluuksia hänen viipymisestään.

Vihavainen sai koko joukon makeasti nauramaan, huomauttaessaan Tolvasen ehkäpä sen vuoksi viipyvän, että joku jumalinen eukko oli kädet ristissä rinnoilla tullut häneltä apua pyytämään, eikä hän hennonnut ajaa tuota pois, sen kertoillessa hänelle koko sukuluettelonsa, sekä nykyisen kurjuutensa. Tietystikin oli eukko kaiken hyvän päälle asettunut ihan oven eteen seisomaan, joten kaikki pakoyrityksetkin olivat turhia.

Harala lisäsi tähän, että Tolvanen oli juuri ehkä saanut jonkun kirkonkaton kattamistilauksen, josta oli kustannusarviota laatiessaan vajonnut siksi syviin mietteisiin että oli kokonaan unhoittanut kokoukseen lähdön. Kustannusarvio vei vielä sitäkin suuremman ajan kun täytyi harkita miten katon voisi tehdä rautalevyistä teräslevyjen nimellä, teettäjäin huomaamatta.

Niin todenmukainen kuin tämä viimeinen huomautus olikin, teki se päinvastaisen vaikutuksen.

Kaikki muistivat miten aina näissä töissä olivat jääneet Tolvasesta takapajulle. Tämä oli lopulta saanut niin suuren maineen kattotöissä, että harvoinpa, kuin ihmeenkaupalla, näitä tuottelijaita urakoita toisille herautti. —

Eikä siinä vielä kylliksi.

Tolvanen oli samalla kiivennyt vanhojen suomalaisten eturivin mieheksi, tuossa kasvavassa ja rikastuvassa kotimaissyntyisessä porvaristossa.

Oskari Ananiasson samalla muisti myöskin miten hänen suuri ja tuottava nurkkavesitorvitilauksensa oli jäänyt suorittamatta lakon väliintultua. Samalla hän epäluuloisin silmäyksin vilkuili vierustovereihinsa, pelosta, jos joku näistä ennemmin häntä suostuisi lakkolaisten vaatimuksiin, tilauksen suorittamalla ja siitä pistämällä sievoset voitot taskuunsa.

Sama pelko, ilkeänä painajaisena painosti keskenjääneitten töitten suhteen myöskin toisia seurassa olevia mestareita.

Kun ei Tolvasta vaan kuulunut, päätettiin lopultakin alottaa kokous. Puheenjohtajaksi, kuten ennenkin, valittiin Vihavainen.

Kirjurina työskenteli Ananiasson, joka oli saanut toimessa kokemusta erään ylösrakentavaisen kirjateoksen kautta, jossa myöskin oli ollut kaavoja nuorille rakkauskirjeiden kirjoittamisessa.

Puheenvuoroja ei juuri pyydetty, vaan puhuivat he väliin useampikin yhteen. Puheenjohtaja ei myöskään ollut arvoasemaansa käyttämättä, ollen suunvuorossa puheitten sekä ajatusten seisahdusten väliaikoina, joita mestareilla sattui tuhkatiheään.

Keskustellessaan asiainsa järjestämisestä päättivät he koettaa saada valmiiksi kaikki keskeneräiset työt lakottomissa liikkeissä. Jos taas lakko alkaisi venyä liijaksi pitkälle, päättivät he koettaa hankkia työväkeä vaikkapa korkeimmilla palkoilla kotimaasta, ja jos se ei onnistuisi, toisivat työväkeä ulkomailta.

Äkkiä ilmestyi nyt Rimpinen paikalle.

— Hyvää iltaa herrat, mestarit ja »prinsipaalit»! — hän mitä makeimmasti tervehti. — Terveisiä lakkolaisten kokouksesta!

— Taisitpa ollakin niillä puheenjohtajana! huusi tähän Vihavainen meluisaan tapaansa.

— So, soh! mestari! Eipä vielä niin pitkälle! hymäili Rimpinen.

— No mutta Rimpinen! Kas, Rimpinen! huudahti nyt Ananiasson. — Tule veli istumaan, paina puuta! Samassa hän soitti kelloa, tilaten Rimpiselle kahvia ja konjakkia samaan pöytään.

Kaikki toisetkin tunkeilivat nyt Rimpisen ympärillä kuullakseen mitä uusia tietoja tällä oli lakkolaisten kokouksesta.

— Vedin taaskin niitä nokasta! ilakoi Rimpinen pirullisella naurulla.

— Veditkö! huudahtivat kaikki. — Sinä olet mies, totta vieköön!

— Pidin niille ensiksi oikeinpa vallan kauniin esitelmän!

— Jota ne pöllöt tietenkin uskoivat! huudahti Harala.

— Uskoivat! Vielä enemmän! Ne ottivat minutkin joukkoonsa, joten nyt jo minä olen myöskin lakkolainen..! —

— Eläköön Rimpinen!!! Lasit tyhjennettiin nyt Rimpisen muistolle.

— Nähkääs, alotti nyt Rimpinen vakavampana! — Sain tietää, että olivat lähettäneet sähkösanomilla tietoja muihin kaupunkeihin, ettei tänne tulisi ketään työläisiä lakkoaikoina!

— Tuosta ansiostasi olisivat jo saaneet sinut valita lakkokomiteaankin! huudahti tähän Vihavainen ilon valtaamana.

Taaskin kaikki nauroivat!

— Mutta nyt pitää meidän myöskin lähettää mies työväkeä etsimään ulkoa! huomautti Rimpinen.

— Lähetetään, lähetetään! Ja sinut lähetetäänkin! huusivat useat.

— Ei! — Se ei sovi! Minä voin mennä kyllä mukana, mutta niin salassa etteivät huomaa! —

— Aivan sillä tavalla! Kas niin! Rimpinen on aina nerokas! kehuskeli

Ananiasson.

Tämän uuden, Rimpisen nerokkaan keksinnön innostamina taaskin uusia annoksia tilattiin ja juotiin yhteistyön onnelle ja menestykselle.

Mitä enemmän kielen kannat nyt juomain vaikutuksesta irtautuivat, alkoi jokaisessa esiintyä perisyntensä luonnollisessa värityksessään. Ja kun Tolvasta ei kokoukseen kuulunut, sekottautui juhla yhä enemmän häikäilemättömän häliseväksi, jokaisessa eri pöydässä.

Oskari Ananiasson alkoi keikkua ja harppailla lattialla kuin paraskin sirkusklovni, tehden käsillensä ja jaloillansa jos jonkinlaisia hullunkurisia, tovereistansa mieltä ylentäviä liikkeitä.

— Jaska! minä aina huudan, — hän sanoi, — nuoremmalle oppipojistani. — Jaska! Autappa mammaa, nimittäin rouvaani, näin herrojen kesken puhuessa. — Jaska! Kuorippa potaattia mammalle! — Jaska virsikirja käteen ja kirkkoon! — Ja ainapa se vaan tottelee! — Jumal'auta! se täytyy käydä kuin äksiisi! Praavo, pleevo!... Hppp! Joka huudahduksensa välissä mestari Oskari hyppi ylös ilmaan, heilutellen oikeata jalkaansa, kuin johonkin vieteriin kiinnitettyä. Lopulta istahti hän huohottaen pöytään kaataen lasin konjakkia kitaansa, josta oli läikähtyä.

Rimpinen taputti tälle kaikkein enimmäksi käsiään, kuin ilosta ja riemusta hullautuneena.

Vihavainen, innostuksen yhä noustua, hyppäsi nyt tasajalassa pöydälle, vaatien hiljaisuutta. Sitten hän alkoi esitelmän mestarien yhteisestä menettelytavasta:

— Kunnioitettavat »prinsipaalit»! Herrat porvari — Kuiks! — hän hengästyti, väliin nikotellen. — Kun me olemme nyt tänne kokoontuneet, että me sen oikean menettelytavan löytäsimme! Että... Kuiks! — Saakuri kun on kurkkuni karheana! — Hei Rimpinen, ojennappa tänne lasi... Kas niin! — On meidän kunnan kansalaisina ryhdyttävä vastustamaan intoilevia työväenkiihottajia! — Sillä...! Hänen piti sanansa painoksi lyödä jalkaansa, mutta horjahtuikin, suistuen pöydältä mahalleen lattialle että mäjähti. Tarjoilijaneiti ilmestyi nyt heti vihasta puhkuen huoneeseen. Vihavainen kiivastui tästä, uhoillen että kaikki piianluntut uskaltavatkin tulla heidänlaisten herrojen rauhaa häiritsemään. Vallanpa vielä virallisessa kokouksessa. Sitten löi hän tyhjän lompakkonsa pöytään että mäjähti. — Tuossa se on jolla mällätään! — Eikä se ole koskaan ollut vielä tyhjänä! — Minä ostan vaikkapa koko talon, kaiken kaupungin, eikä se minun rahoissani tunnu! — Hei herrasveljet ja kylänmiehet...! — Kuiks!...

Sundberg taas kehuskeli leveästi, miten hiivatin hyvin hän aina sopii miestensä kanssa. Yhdessä juovat joka lauantai työpajassa, tanssien ja laulaen! — Mutta nyt oli ilmestynyt tuon hiiden pannahinen Aarnio kaupunkiin, joka pilasi hyvät välit! — Mutta annas olla, vielä se lurjus muistaa, katkerasti muistaakin tekonsa! — Sitten löi Sundberg Ananiassonia olalle kysyen: — Oletkos koskaan nähnyt kunnan tanssiata? Minä olen vanha tanssimestari!

— Tanssi, tanssi hiidessä! huusivat nyt kaikki.

Sundberg alkoi hyppiä ja teuhata lattialla, samalla potkien joka askeleella tuoliaan nurkkaan.

Taaskin ilmestyi tarjoilijaneiti ovelle, uhkaillen ajavansa kaikki ulos, jos eivät elämöimisestä ja melusta lakkaisi.

Torvinen istui muutamien vanhempain ja vakaantuneempain kanssa eri pöydässä. Heillä oli suurimpana nautintonaan kertoilla miten vanhat ajat olivat olleet sittenkin moninverroin paremmat. Sälli ja mestari olivat kuuluneet kuin samaan perheeseen. Ja oppilasten ylitse oli ollut rajaton valta!

Mestari Harala pöyhistelä rinta rehevänä, vatsa pulleana, kuin puhallettu rakko. Hän ei paljon ehtinyt muuhun kuin varallisuudestansa kehuaan. Komeasti hän eli, ei niukuin-naukuin!

Näin jatkui elämä ja mellastus siksi kunnes tuli virallinen poislähdön aika.

Rimpinen piti nyt varansa, kuin maailmata kokenut mies ainakin. Hän asettui keskelle lattiaa, sitten pari kertaa yskäisten että sen kaikki kuulivat ja samalla käsittivät. Jokainen odotteli nyt korvat hörössä mitä tuolla nerokkaalla suosikilla mahtoikin olla taas uutta esille tuotavana. Rimpinen alkoi:

— Kiitollisena siitä luottamuksesta ja kunniasta, joka arvoisilta mestareilta on osakseni tullut, uskallan nöyryimmästi esittää että voisinko jo nyt saada rahoja matkaani varten! — Sota nähkääs vaatii rahaa ja yhä rahaa! Siis arvoisat mestarit...!

— Luonnollista, luonnollista! kuului kaikkialta vastaukseksi. Samassa tempasi Ananiasson hatun käteensä, alkaen ajaa kolehtia. Toiset antoivat viitosen, toiset kympin, enempikin. Tuossa tuokiossa oli parisataa näin koottuna. Rimpinen kumarteli kuin vieterillä. Sitten otti hän taaskin alentuvan ryhtinsä alkaen puhumaan:

— Tuntien mitä suurinta kiitollisuutta sekä samalla nähdessäni mikä voima lepää herrojen mestarien yksimielisyydessä, olen palavalla innolla ja uskalluksella lähtevä luottamustoimeeni, jossa myöskin takaan onnistuvani!

Poistuessaan, tämän juhlallisen kokouksen osaaottajat kompuroivat kadulle miten kukin kunnialla pääsiat. — Sundberg ja Vihavainen saivat ensiksi ajurin käskien ajamaan laitakaupungille.

X.

Oli jo myöhänen puoliyö käsissä. Aarnio palasi lakkokokouksesta. Siellä oli alkanut kuulua soraääniä, epäröimistä ja pelkuruutta. Se oli saanut hänen hetkellisen väsähdyksensä häikkenemään. Taaskin oli hän voinut pitää säikkyvän puheen ja kuin yhdellä iskulla olivat soraäänit tauonneet ja yksimielisyyden hengetär levittänyt vaippansa toverien mieliin. Nyt oli hän taaskin mitä raittiimmalla ja kevyellä tuulella. Tuntuipa kuin olisi taaskin pitkästä ajasta elvyttävä uskallus täyttänyt mielensä ja uusi elämän virtaus suonissaan sykähdellyt. Tulevaisuus ja köyhälistön pyrkimysten suuri päämäärä väreili sielussaan sopusuhtaisen kirkkaana.

Ohitsensa kulki nuori kaunis nainen, jolla oli niin kirkkaat viettelevänä liekehtivät silmät, ja reipas ryhti sekä käytös.

— Hyvää iltaa, herrani! se hänelle kuuluvasti äännähti.

Aarnio ei tähän vastannut, eikä liioin seisautunut. Hän jaksoi taaskin kieltäytyä, joka jo yksinomaan voi pitää hänet reippaalla tuulella.

Seuraavana päivänä tapasi hän sattumalta kadulla Julian.

Hän oli viime aikoina käynyt määrälleen Juliata tapaamassa, mutta tämä ei tullutkaan. Sitten oli hän kirjoittanutkin, mutta ei saanut vastausta. Ensiksi oli hän koettanut asettua välinpitämättömälle kannalle, mutta Julian kuva oli häntä vaan yhä kiusoittanut. Nähdessään sitten kerran taaskin Julian ulkona sen lasisilmän kanssa, oli hän suuttunut silmittömästi, lähettämällä Julialle häijyn kirjeen. Se ei ollut mitään merkinnyt. Julia ei antanut mitään tietoa itsestään.

Nyt tuli Julia yhtäkkiä vastaansa! Hymyhuulin nauravana tuli kuin ennenkin. Sydämellisesti he tervehtivät ja kun Aarnio välinpitämättömänä nauraen kysyi: »Missä se nyt on se toinen?» katsoi vaan Julia hellästi ja puoliksi kuin nuhdellen silmiinsä, vastaten: »Kaikkea vielä!» — Ja tulipa kadulla heidän vastaansa kuka hyvänsä, kaikki ne ihmetellen heidän iloisuudestansa heihin vilkasivat.

— Arvaappas Kaarlo jotakin uutta?

— Mitähän tuo sitten on?

— Huomenna minä matkustan maille herrasväen luokse kolmeksi kuukaudeksi. Toinen tyttö tulee siksi aikaa kotiin kaupunkiin.

— Sepä hauskaa että sinä pääset maalle virkistymään, onnitteli Aarnio.

— Toivotko sitä sydämestäsi?

— Toivon! Ainahan sinulle kaikkea hyvää toivon! oli Aarnion reipas vastaus.

Julia ei tähän enään mitään vastannut, itseksensä vaan iloisesti hyräillen. Aarnion häneen useasti pitkään katsoessa hänen kasvonsa värähtelivät punastuksesta, sekä, kuin olisi sielussaan soinnut toivoja herättävä vienosti hellivä sävel.

Aarnio kysyi: — Saanko tulla lähteissäsi asemalle?

— Et! vastasi nauraen Julia.

— Ja miksikä?

Siihenkään ei Julia pitkään aikaan vastannut. Uudelleen Aarnioon sitten pitkään katsottuaan hän myönsi ehdolla, jos toisi hänelle kauniita kukkia.

— Siellä mailla sinä varmaankin kerrot taas sille maisterin välle, miten minä olen onnettomassa

tilassa ja miten meidän lakkomme menee yhä vaan päin seiniä!

— Tottapa puhuisinkin! vastasi Julia tosissaan. Sinusta tulisi vielä mahdollisesti ihminen, jos jättäisit kaikki semmoiset hullutukset. Se sinun täytyy myöskin luvata ja tehdä, muuten muista...!

— Uhkaatko? naurahti Aarnio.

— En! Panenpa sen myöskin käytäntöön! nyt leikillään Aarniota tukistaen.

— Mitähän se sitten on?

— Meidän seurustelumme ei voi edelleen jatkua, jollet tee parannusta, vastasi nyt terävästi Julia.

Se toinen, lasisilmä tuli taaskin heidän vastaansa. Tervehti kohteliaasti ja naurahti. Aarniosta tuntui kuin olisi se äkkiä sydämeen koskenut. Samassa katsoi Julia häneen niin veitikkamaisesti:

— Siinä se nyt meni! Eikös se ole kaunis poika?

— On, on! Kaunis se on! Aarnio oli taaskin saavuttanut entisen iloisen ja rauhallisen mielialansa.

Kulkeissaan erään akkunan ohitse, josta pilkoitti lampun valo harvojen uutimien lävitse, näkivät he miten nuori vaimo ja mies istuivat pöydässä illallisen ääressä. Julia kysyi Aarniolta:

— Huomasitko miten ne olivat rakkaita? Tuommoista pientä ja rauhallista kotia olen minä aina uneksinnut. Kun tulen vanhaksi, menen maille, ostan siellä pienen torpan, jossa elän onnellisena.

— Ja minä tulen sinne sinun kanssani! huomautti Aarnio hymyillen.

— Sinäkö tulisit!

— Niin, minä juuri tahtoisin tulla!

Nyt vaipuivat he hetkeksi ajatuksiinsa, kumpikin harhailen omissa mielikuviinsa. — — —

Huomenna meni Aarnio asemalle Juliata junalle saattamaan. Ja kun Julia seiso siinä asemasillalla nuortena sekä iloisena kuten ennenkin, tuomitsi Aarnio itseänsä sydämessänsä, että oli tuottanut jo niin paljon kärsimyksiä Julialle kantamalla halpoja ajatuksia sydämessään. Mutta vastaisuudessa ei saisi enään niin tapahtua. Hän tahtoi korjautua uudelleen niin elämänhaluiseksi, että siitä voisi Juliakin ainaseksi ilostua...

Mentyään illalla yhdistykseen ihmettelivät kaikki, kun ei Rimpistä ollut näkynyt moneenpäivään. Järvinen aavisti heti tuossa jotakin piilevän. Samoin tuotiin tietona että eräs Larvinen oli ilmestynyt työhön Vihavaiselle. Kuului olleen siihen saakka vuosikautia eräässä kaupassa piharenkinä, mutta nyt hyvän tilaisuuden sattuessa tunkeutui työhön hyvän palkan toivossa. Säännöllisessä opissa ei mainittu Larvinen ollut koskaan. Oli ollut miehentaiposta vankilassa vuosikautia ja siellä oppinut jossain määrin pajassa työskentelemään.

Useimmat tunnetuimmista liikkeistä olivat nyt jo lakkotilassa. Tämä alkoi kiihdyttää useita jo yhä enempi epäroimiseen etenkin kun omilta ammattilaisilta avustus näin ollen lakkasi. Tästä lähtien oli yksinomaan turvaututtava toisten ammattikuntien avustukseen, joista tulikin avustusta suurissa määrin, mutta riittäisikö tuo kavvan ei ollut tietoa. Miten horjuvaisuus voi saada ihmisten tunteet kuolentumaan osoitti osaltaan eräänkin innokkaimman lakkolaisen esitys avustusta korotettavaksi vaatiessaan ehdolla että saisi lisäksi matkarahat vaimolleen ja itselleen mennäkseen kuukauden ajaksi kotiseuduilleen. Hän oli vasta nainut. Matkakustannukset nousivat lähes sataan markkaan. Vaatimuksensa esitti hän uhkauksella, jollei saisi menisi hän ensitilassa töihin! — — —

Samoisin, aikoihin ilmestyi kaupunkiin Eero Haataja Ruotsista, kulkurimatkoiltaan. Hän oli ollut kaupungista poissa kolmen vuoden ajan. Ammatiltaan oli ollut konttoristi, ja silloin jo innokkaimpia yhdistyksen miehiä. Menetettyään sitten paikkansakin sen vuoksi, oli hän lähtenyt Ruotsiin tutkiakseen sieltä työväenasian ajoa nälkäpaikoilla, sillä, mitä mies suorastaan »luffaamalla» voi ansaita. Hän luonnollisestikin takertui lakkohommiin itseoikeutettuna jäsenenä. Aarnio tunsikin hänet entuudestaan. Haatajan apu lakonjärjestämisessä neuvonantajana oli enempi kuin paikallaan. Toisekseen oli hänellä hyvä kokemuksen koulussa kouluuntunut ihmistuntemus eroittamaan ohdakkeita nisuista. Kuultuaan Rimpisen esiintymisen oli hänelle heti selvillä mistä maasta mies kävi.

Ensitilassa ryhdyttiin Larvista puuhaamaan pois Vihavaisen töistä. Mutta vaikkapa kuinka pidettiin silmällä, ei huomattu aamulla hänen työhön menemistään, eikä illoin liioin poistumistaan. Lopulta saatiinkin selville hänen asustavan mestarin asunnossa, työpajan vieressä. Ei nyt siis muuta neuvoksi kun mennä työpajaan harhaantuneen kanssa asioista puhelemaan. Järvinen oli myöskin joukossa.

Mentyään sisälle, takoa kalkutteli Larvinen edelleenkin sisääntulijoita huomaamatta.

Järvinen iski heti asiaan alkaen kysellä mieheltä tiesikö hän missä asemassa liike lakkoonjulistettuna oli, ja miksi häntä oli katsottava, kun oli ryhtynyt toisten leipää polttamaan.

Larvinen vastasi mitä yksinkertaisimpana ja tyynenä ettei hän mitään erinomaista ollut huomannut. Hänenhän täytyi myöskin elää maailmassa sekä työskennellä mistä leipänsä saisi.

Järvisen asiata perinpohjaisemmin selvitellessä ei Larvinen tuosta sen enempää korjaantunut, sanoi vaan antavansa pitkät vihellykset koko lakkolaisten puuhille.

Nyt alkoivat lakkolaiset pyydellä häntä kuitenkin lakkolaisten kokoukseen, voidakseen täydelleen selviytyä velvollisuuksistaan tovereitaan kohtaan.

Äkkiä ilmestyi nyt mestari Vihavainen työpajaan. Hän oli tavallista enemmän juovuksissa, huomaten kuitenkin heti mistä oli kysymys. Heti karkasi hän Järvisen eteen huutaen:

— Mitä h...tiä teillä on tekemistä täällä minun työpajassani! Ulos lurjukset!

Järvinen ei tästä juuri hätkähtänyt, alkoi vaan mestaria tyyntytellä:

— Eihän erinomaista, herra Vihavainen. Kuultuamme täällä työhuoneessa outoa kolinaa, poikkesimme vaan katsomaan, jos olisi vaikkapa varkaita...!

— Kyllä minä näytän teille varkaita, huusi nyt Vihavainen, lyöden jalkaansa lattiaan. — Työtä täällä on aina tehty!

— Mutta herra Vihavainen, jatkoi Järvinen. Eikö mestari tiedäkkään että liikkeenne on lakkotilassa, vai ei mestari tiedä...!

Vastineeksi koetti Vihavainen iskeä Järvistä korvalle, joka kuitenkin väisti taitavalla liikkeellä. Sitten kehoitti hän tovereitaan poistumaan, alkaen itsekin lähtöä tehdä.

— Poliis, poliis! huusi nyt Vihavainen. — Apuun, apuun, täällä on kotirauhan rikkojia! Samalla koetti hän antaa iskuja päin kasvoja Järviselle ja hänen tovereilleen.

Ovi aukeni ja kiillonappinen järjestysmies ilmestyi sisälle.

— Mikä hätänä?

Vihavainen selittämään heti:

— Nuo konnat tuossa tunkeutuvat ihmisten asuntoon .. kotirauhaani rikkomaan ja työväkeäni häiritsemään, eikä siinä vielä kyllä, minuakin löivät nyrkillä kasvoihin ja ympäri ruumista!

Samassa alkoi hän valitella:

— Ai-jai kun jalkaani kirvelee, ai-jai!

Sitten osoitti hän Järviseen sanoen:

— Tuo roisto tuossa se potkasi, se se potkasi, ai-jai...!

Lakkolaiset ensin hämmästyivät sanattomiksi moisesta selityksestä. Lopulta Järvinen alkoi kuitenkin selittelemään:

— Ei asia lähimainkaan ole niin. Jos ei minua uskota, niin voivat nämä toverit sen kyllä tässä todistaa.

— Kaikki ne ovat samaa seuruetta ja jokainen niistä hyökkäsi minun kimppuuni! oikasi Vihavainen. Toimittakaa ne poliisikamariin, minä vaadin jokaiselle edesvastuuta kotirauhan rikkomisesta ja pahoinpitelemisestä!

Lakkolaiset saivat nyt seurata poliisia tekemään selvää asiastaan.

Muutaman päivän kuluttua sai Järvinen tovereineen Vihavaiselta haasteen raastupaan.

Eräänä iltana ilmestyi taaskin Rimpinen yhdistykselle. Hän oli entisellä ihmisystävällisellä ja osaaottavalla tuulellaan. Jokaista vastaansattuvaa hän tervehti sydämellisesti, kysellen kuulumisia. Mutta huomattessaan Haatajan, olisi tarkka silmä huomannut heti kasvoillaan outoja värähdyksiä.

Rimpinen oikasi kuitenkin heti heikkoutensa mennen Haatajaa tervehtimään.

Haataja oli kyllä kuullut jo Rimpisestä puhuttavan, samalla nytkin huomaten, kenen kanssa olisi tekemisissä. Rimpisen tervehdykseen vastasi hän pyytämällä tätä istumaan alkaen sitten kylmällä, hermostumattomalla tyyneydellä keskustelun. Ensimmäinen kysymyksensä oli Rimpiseltä:

— Onko herra kauppamatkustaja?

— Mitenkäs herra Haataja on semmoiseen käsitykseen päässyt! Tai erehtyisittekö ulkonäössä? Minähän olen vaan työmies ja kuulun lakkolaisiin!

— Ei se ole erehdys! vastasi Haataja. Panisinpa vaikkapa pääni pantiksi että nykyään toimitte sillä alalla.

— Sanon vieläkin kerran! erehdytte suuresti, vastasi taas Rimpinen naureskellen.

— Voitte kysyä tässäkin joukossa vaikkapa keneltä hyvänsä ja kaikki todistavat minut olevaksi samaa ammattia!

— Se voi kylläkin olla tosi, vastasi Haataja nyt jo purevalla äänenpainolla — että olette ollut samaa ammattia tässä olevien kanssa, mutta kysymyshän onkin nyt nykyisestä ammatistanne, jos se on kauppamatkustajan tai välittäjän toimi!

Rimpinen naureskeli vanhaan tapaansa tuolle mielestään oletukselle. Sitten alkoi hän sekottaa puhettaan kertoilemalla, mitä kärsimyksiä ja kokemuksia oli saanut osakseen vierailta mailla kulkeissaan. Lopuksi poistuen, enempi ajatuksissaan, yhdistyksestä. Pitempiin keskusteluihin ei hän uskaltanut sentään ryhtyä Haatajan oudon esiintymisen vuoksi.

Seuraavana iltana koputti joku Rimpisen asunnon oven takana. Hänen vaimonsa laski juuri ansioitaan, joita oli saanut pyykin pesulla viime päivinä. Heti kätki hän pienet rahansa lattiamaton alle, luullen miehensä olevan tulossa.

Tämä oli jo aamulla, kuten tavallisesti lähtenyt ja sitten usein illalla palannut kiusaamaan rahoja vainotaan saadakseen juomistansa jatkaa myöhempään.

Kun koputus uudistettiin, meni vaimo ovelle. Siellä olikin tuntematon mies kohteliaasti kysyen:

— Asuuko täällä Rimpinen?

— Kyllä, mutta hän ei ole nyt kotona!

— Jassoo, hymähti kysyjä. — Mutta oletteko hänen vaimonsa?

— Kyllä! vastasi vaimo epäilevin ja tutkivin katsein.

— Sepä hauskaa! Voisinko puhella kanssanne? tiedusteli nyt tulija. — Olen miehenne entisiä lapsuuden tuttaviva, joten haluaisin saada jonkinlaisia tietoja hänen elämänvaiheistaan. Kuulin äskettäin, että vasta joku viikko sitten olisitte tulleet Suomeen. Onko siinä perää?

— Kyllä! — Vaimo käski nyt vieraan istumaan. Sitten hän vielä uudelleen huoaten toisti — kyllä!

Vieraan mieli ihan kuin lämpeni ja katseessa kuvastui suurta osanottavaisuutta, jonka vaimo myöskin nyt heti huomasi. Ja samassa katosi hänestä epäily. Sitten alkoi hän kertomaan: — Aina siitä saakka kun menimme naimisiin on sitä kuljettu jos jossain paikassa!

Vieras naurahti! — Rimpisen luonnehan oli jo nuoruudessaan semmoinen levoton ja seikkailuhaluinen! Onkos ihmekään!

Vaimo katsahti nyt puhuttelijaansa tuskallisella katseella, jatkaen: — Jospa se siinä kaikki vielä olisi!

Vieraan kysyvä ja kummasteleva katse oli tähän vastauksena.

Vaimo toisti:

— Niin, onhan siinä jotain muutakin! Suoraan sanoen me emme voi viipyä kauvan missään paikassa. Minä en jaksa enkä kykenekään tekemään joka aika työtä, eikä Rimpinen liioin viitsi taas koskaan työskennellä. Puute ja köyhyys hiipii näinollen aina kintereillämme. Hän tekee aina velkoja minkä enempi ehtii, kunnes taas täytyy paikkakunnalta karkota!

— Onko se niin! — Mutta sehän on surkeata!

— Semmoistahan se on, eikä siinäkään vielä kaikki ole! jatkoi vaimo suu itkuun menossa!

— Kuinka...!

— Sitten kun ei enään mistään saa, tulee se minun kimppuuni!

— Ja onko silloin pahallakin tuulella? kysyi nyt vieras.

— Vielä sitä kysyttekin!.. kun se... Vaimo ei voinut nyt enempää enään itkultaan jatkaa.

— Se siis lyö ja kiusaa kaikella tavalla! jatkoi nyt vieras.

— Sitä juuri! — Vaimo painoi päänsä tyynyyn alkaen itkeä katkerasti.

Hetken kuluttua kysyi vieras: — Onko se nyt näinä päivinä matkustellut!

— Eilen illalla se juuri palasi matkoilta! Sanoi olevansa jollain mestarin asioilla!

Vieraalla oli kaikki selvillä. Sitten tarjosi hän vaimolle kymmenen markkaa avustukseksi, tuntemattomilta ystäviltä, jonka tämä otti vastaan kiitollinen katse kyöneleisissä silmissä.

Ainoa mitä vieras pyysi oli ettei Rimpinen saisi tietää hänen täällä käynnistään, jonka vaimo myöskin lupasi.

Tämä tuntematon vieras ei ollut kukaan muu kuin Haataja.

Avustus oli lakkokomitealta, joka oli kuullut vaimon puutteellisesta ja surkeasta elämästä.

Mutta Haataja oli saanut tietää tällä matkallaan muutakin, joka täydelleen vahvisti kaikki arvelut Rimpisestä tosiksi.

Seuraavana päivänä levisi tiedoksi, että toistakymmentä rajantakaista oli aamulla tullut lakkopaikkoihin töihin. Viisi niistä oli yksinomaan Ananiassonilla, jonka asema oli jo kaikkein horjuvin. Nyt äkkiä aukenivat lakkolaisten silmät.

Haataja naureskeli nyt joukossa: — joko nyt alatte tuntea mikä mies oikeastaan Rimpinen on.

Muutoin tämä toismaalaisten lakkopetturien ilmestyminen sai paljon aikaan epäjärjestystä. Heikommassa voi heti huomata suurta levottomuutta ja pelonmerkkiä siitä mitä seuraisi jos lakko päättyisi onnettomasti. Tarkastuskomitealle samoin lisääntyi työtä, entistä enempi.

Voi myöskin jo huomata avustuksen heikkenemistä sivulta. Haatajan ja Aarnion yhteisestä ehdotuksesta päätettiin nyt perustaa paikanvälitystoimisto. Eikä aikaakaan kun alkoi ilmaantua tilapäisiä töitä. Ne olivat vain yhdelle ja kahdelle miehelle paikassaan, mutta tällä tavalla voitiin saada kuitenkin ansiota useille muutamiksi päiviksi.

Tämä oli omiansa virkistämään, sillä toimetttömyys epäröivissä vielä suuremmassa määrin lisäsi tyytymättömyyttä.

Heikkoja täytyi koettaa rohkaista jos jollakin keinoin.

Epäröivän pelkuruuden mukana kasvoi myöskin hävyttömyys useissa. Moni, joka työssä ollessaan oli vaan saanut kaksi ja puolikin markkaa päivältä, uhkaili menevänsä töihin saadessaan vaikkapa kaksikin markkaa päivässä lakkoavustusta.

Tämä kiihdytti yhä enempi mieliä lujempiluonteisissa ja lakkokomitean niskoille lisääntyi arvosteluja, työtä ja tuskaa yhä suuremmassa määrässä.

Erittäinkin vaikeutti toimintaa kun Edvard Berg, innokkaimpia toimimiehiä, antautui yhä suuremmassa määrin juopotteluun. Keksiessä syytä hänen vaipumiseensa selvisi se äkkiä ja odottamatta.

Eräänä iltana ilmestyi Bergin vaimo yhdistykseen, joka heti ovesta sisälle päästyään hätäisesti ensimmäiseltä kohtaamaltaan kysäisi:

— Onko Berg täällä käynyt?

Kun ei ensimmäinen, jolta kysyttiin voinut antaa mitään tietoa riensi vaimo saliin Aarniolle tiuskaisten:

— Missä hitossa se Berg aina on? — Sanokaa pian!

— Hyvä rouva, Berg ei ole käynyt täällä pariin päivään! Se on tosiaankin ihmeellistä! vastasi Aarnio osanotolla.

Silmät vihasta sähköyksen huusi nyt vaimo:

— Vai on se teistä vielä ihmeellistä! Onpa teillä otsaa niin sanoa vaikka olette tähän kaikkeen syyllisiä, niin yksi kuin toinenkin! —

Aarnio ei voinut olla hämmästyttämättä moisesta solvauksesta; samalla vielä oikein tajuamattakaan mistä oli kysymys! Senvuoksi hän kysyikin:

— Mitä rouva nyt oikein ajattelee!

— Mitäkö ajattelen! Te onnettomat saitte lakon aikaan ja samalla viekotelluksi Berginkin siihen! Nyt on meillä pian vaivashuone edessämme! Kuusi lasta ja vaimo, saamme olla joka päivä nälässä, mies juo mitä vaan irti saa. Semmoista se tekee kun täällä vuosikautia teidän hullujen joukossa iltakaudet laiskana lorulee! — semmoista väkeä te olette! Tämän raivonpurkauksensa purettuaan pillahi hän lopulta itkemään.

Aarnio ryhtyi häntä nyt lohduttelemaan. Mutta vaimo työnsi hänet äreästi luotansa sanoen ei tarvitsevänsä mitään kieroilevia lohdutuksia.

— Jos se kolme markkaa jonka olette suoneet päivässä lakkoavustusta on vähän, koetamme toimittaa teille enemmän! vakuutteli nyt Aarnio.

— Ei tarvitse, ei! huusi taaskin tähän raivostuneena vaimo: — Minä en tarvitse mitään kerjuuapua! Ei!

— Mutta ymmärtäkää nyt hyvä rouva, jatkoi Aarnio. Sehän ei ole otettava siltä kannalta...!

— Ja entäs sitten miltä kannalta! tiuski vaimo yhä uudelleen. Bergin pitää mennä työhön ja heti jo huomenna! Muuten saa mennä koko mies mihin haluaa! — Rehellisellä työllä me olemme tottuneet ennenkin elämään eikä armopaloilla.

Aarnio koetti vieläkin vaimoa rauhotella, mutta tämä poistui katkerasti lakkolaisia ja erittäinkin Aarniota haukuskellen, joka oli hänen miehensä villinnyt hunningolle.

Seuraavana päivänä tuli Berg yhdistykseen enempi väsyneenä ja alakuloisena.

Aarnio oli kylliksi hienotuntoinen menemällä hänelle puhumaan eilisestä kohtauksesta hänen vaimonsa kanssa.

Jonkun ajan oli Berg äänetönnä, alkaen lopulta puhua alakuloisena lakon mahdollisesta menestyksestä. Hän oli sitä mieltä että jotain olisi jo hullusti, jota tuskin voisi auttaa. Samalla esiintyi hän kaikinpuolin epävarmuudella, joka sai toveritkin hänen suhteensa umpimielisiksi.

Poistuessaan toivoi hän lakon pian päättyvän, samalla yhä harmitellen ettei oltu alussa otettu huomioon kaikkia mahdollisuuksia, joita nyt oli jo sattunut tielle.

Tavallisesti ennemmin käydessään oli hän pyytänyt avustusta mutta nyt ei hän ottanut sitä tarjoomallakaan. Sanoihan vaan riittävän kyllä tarpeensa. — Hänen salaperäinen menettelynsä oli omiansa synnyttämään jos jonkinlaisia arveluja Aarniossa ja Haatajassa. Voivatpa jo jokseenkin päättääkin miten Berg tulisi menettelemään.

XI.

Haatajalla ei ollut mitään raha-ansioita, mutta siltä oli hän koko sydämestään kiintynyt lakkolaisiin. Aina oli hän valmiina avustamaan neuvoillaan ja teoillaan.

Lakkokassasta ei hän liioin suostunut ottamaan penniäkään vaikka useasti olisi voinut saada kirjoituksistaan. Lopulta ilmestyi hänelle puhtaaksikirjoitusta, joista lienee hiukan ansainnut. Hänen täytyikin, näinollen tulla toimeen mitä vähemmällä. Vakituista asuntoa ei hänellä ollut liioin. Sateisempina öinä nukkui hän yhden tai toisen lakkolaisen asunnossa, mutta kauniina kesäöinä ei hän mennyt keltään liioin yökortteeria pyytämään. Ulkona oli hänen mielestään silloin paljo hausempi majailla raittiissa luonnossa, vapaudessaan kuin taivaan linnut. Sillä vapaus on ihmiselle kaikki kaikesta oli hän aina valmis toisillekin huomauttamaan. Ryyppymies hän oli, kuten niihin aikoihin melkeinpä poikkeuksetta kaikki toisetkin. Siihen aikaan ei raittius ollut vielä muuttunut edes tavaksikaan kehittyneimmissä, aatteellisesta raittiudesta puhumattakaan. Useina raskaina iltoina,

kovan ja hermostuttavan päivätyön jälkeen poikettiin kapakkaan, jossa useimmin erihuoneessa suljetussa piirissä keskusteltiin ja päätettiin tulevasta toiminnasta.

Eräänä yönä taaskin kapakasta poistuessaan oli Aarnio muitten muassa enempikin liikutettuna. Humaltuneena voi vasta oikein huomata hänen intohimoisen luonteensa kaikessa rajuudessaan. Selvänä ollessa voi hän peittää itsessään paljon, eikä tulisuuksensa ilmennyt kuin puheissa, täydessä intohimoisen kiihottavassa karvassaan.

Lähtiessään kulkemaan kotiinsa takertui Aarnio heti puheisiin ensimmäisen vastaan tulevan naisen kanssa. Tämä ennenpitkää seurasi hänen mukanaan. Seuraavina päivinä tämän jälkeen oli hän taaskin huomattavasti väsyneempi ja ärtyinen.

Julialta ei hän ollut saanut viime aikoina ainoatakaan kirjettä. Syyksi arveli hän tähän Julian huomanneen sanomalehdissä Järvisen rettelöt, josta tämä raastuvassa Larvisen todistuksella oli kotirauhan häiritsemisestä tuomittu kahdeksi kuukaudeksi vankeuteen. Julian kuva myöskin oli kuin himmennyt paljon entisestään. Se oli sitä mukaa muuttunut jokapäiväisemmäksi, kuin hän itse oli vaipunut säännöttömiin elämäntapoihinsa.

Lakossa oli tapahtunut myöskin paljon huomattavia muutoksia. Omista lakkoon yhtyneistä tovereista oli mennyt jo pariinkymmeneen lakkopetturiksi. Tämä ei vielä olisi sentään suuriakaan haittoja aikaan saanut, sillä nämä toverinsa pettäjät olivat kaikki enempi huonoja työmiehiä. Suurimpana tappiona, mikä lakkolaisia voi kohdata oli tieto Edvard Bergin menosta Tolvaselle töihin. Vieläpä oli hän ottanut erään suuremman kirkon kattamisenkin urakalla maaseudulla. Tämä oli omiansa järkyttämään lujempienkin luonteitten luottavaisuutta lakon onnistumiseen. Seurauksena olikin että ei tahtonut jaksaa enään pidättää vanhempiaakaan menemästä lakkopetturiksi. Kuultuaan Bergin menettamisestä huudahti heti Aarnio:

— Ei olisi luullut, että yksi nainen voi saada niin suuren vallan tarmokkaammassakin miehessä! Tämä vielä enempi kummastutti Bergin suhteen, joka oli ollut kuin tuli ja leimaus lakon synnyttämispuuhiissa.

Oltiin jo lopulta syksykesässä. Jokaisen rautatyöntekijäin yleisen kokouksen päätöksenä oli että lakkoa jatketaan. Mutta joka viikko yhä uudelleen ja uudelleen tuli myöskin viestejä siitä miten aina uusia lakkopettureita syntyi lakkolaisten joukossa. Lopulta alkoi useimmissa työhuoneissa olla niitä jo muutamia joukosta.

Tämä oli omiansa vaikuttamaan yhä suurempaan avustuksen heikkenemiseen sivultapäin. Alkoipa kuulua puheita että kukapa enään viitsii lakkolaisia avustaa kun ne kuitenkin häviävät. Mutta tuosta huolimatta istui lakkokomitea entiseen tapaansa kokouksia, samallakuin sanomalehdissä varoitettiin yhä edelleen ammattilaisia paikkakunnalle saapumasta, siksi kunnes riittaisuudet työnantajain ja tekijäin välillä olivat selviytyneet.

Pitkiin aikoihin ei Rimpinen ollut käynyt lakkolaisten kokouksissa. Sen sijaan puuhasi hän mestarien joukossa. Eräänä päivänä hän nyt ilmestyi yhdistykseen ja täydessä sikahumalassa.

Tavattuaan Järvisen oli ensimmäisenä sananaan:

— Nyt minäkin tarvitsen rahoja! Onko kassassa?

Järvinen katsahti häneen pitkään ja terävästi, sitten kysyen:

— Ja mistä hyvästä?

— Lakkoavustusta..... hoki Rimpinen.

— Lieneekö siellä sinun osallesi penniäkään — vastasi tähän nauraen Järvinen.

— No mutta kuulunhan minäkin lakkolaisiin, enkä vielä ole saanut penniäkään — alkoi Rimpinen selitellä.

— Lakkolainen! Hm! Sinäpä sen sanoit! ivasi Järvinen.

— Tuleeko minun kuolla sitten nälkään? kysyi nyt Rimpinen.

— Tiesipä tuon! vastasi Järvinen: — Mutta toisessa paikassa olet sinä soppaa keittänyt, eiköhän se sopisi siellä syödäkin!

Rimpinen menetti nyt jo entisen kohteliaisuutensa jolla aina oli ennen osannut niin etevästi selviytyä:

— Kylläpä te olette aika pirun sikiöitä — hän vastasi. — Mutta ilmekos teistä jo koko maailma

puhuukin.

— Mene vaivashuoneeseen, siellä annetaan köyhän apua semmoisille kuin sinulle mutta ei täältä? koveni nyt jo käskevästi Järvinen.

— Vaivashuoneeseen!.. Sanoitko sinä niin... Sika! — Rimpinen tarttui nyt Järvisen hihaan kuin takiainen, hapuillen toisella kädellään Järvistä kurkusta. Järvinen riuhtasi irti itsensä tiuskaisten:

— Mene nyt jo ulos ja paikalla!

— Sinäkö minua komennat, vanha kettu, kollo ja jätkä! — hohisi Rimpinen. — Mutta tunnetko näitä nyrkkejä, tunnetko. Hän puristeli nyrkkejensä Järvisen nenän edessä. — Tahdotko päin kuonoasi!

— Ulos ja paikalla! — huusi Järvinen, — muuten...!

— He, he, he! nauroi Rimpinen, koettaen uudelleen hyökätä käsiksi Järviseen.

Sanaa sanomatta, silmät vihasta hehkuen poistui nyt Järvinen toiseen huoneeseen, tullen samassa takaisin. Silmänräpäyksessä ojensi hän nyt kätensä suorana Rimpistä kohti, hammasta purren mutisten:

— Kyllä minä annan sinulle vaivasapua! Tässä sitä on! — Samassa kajahti revolverin laukaus ympäri huoneuston. Useimpia lakkolaisista kiirehti paikalle kiskaisten Järvisen pois jolla oli savuava revolveri kädessä.

Kalpeana pelästyksissään työntäytyi Rimpinen ovesta ulos. Eikä hän sanaakaan sanonut lähteissään. Päästyään seuraavaan kadun kulmaan uskalsi hän vasta katsoa taaksensa, sieltä näyttäen nyrkkiään taloa kohti ja huudellen:

— Tules nyt kettu tänne!

— Mokomakin roisto! Julkeneekin vielä tulla etsimään lakkoavustusta!... Vaimonsa kiusaaja, konna! — raivosi Järvinen, toveriensa häntä koetellessa rauhotella.

Revolverin kuula löydettiin oven kehuksesta, rautanaulaa vasten litistyneenä.

Tämän jälkeen ei Rimpinen enään jalallansakaan astunut yhdistykseen. Ja niin hienotunteinen hän oli ettei koko tapahtumasta sanallakaan kenellekään hiiskunut. Viikon kuluessa hävisi hän lopulta koko kaupungista.

Yleensä olivat lakkolaiset kiihottuneita Rimpisen menettelystä. Järvinen oli vielä enempi hermostunut saatuaan linnanvankeutta aiheettomasti syytettynä. Senpä vuoksi voivat lakkolaiset täysin arvostella hänen maltitonta menettelynsä, tuota alituista kiusankappaletta Rimpistä kohtaan.

Entiseen tapaansa yhä edelleen nyt lakossa nuhjattiin. Sitä mukaa saapui syksy, eikä vielä mitään ratkaisevaa ollut tiedossa. Lopulta alkoi taistelu olla epätoivon taistelua, joka tylsistytti ajatuksenkin jostain tulevaisesta ratkaisusta. Pian kuivaakin näin kaikki kokoon jo ajateltiin. Mutta sittenkin päätettiin pysytellä viimeiseen saakka, olihan vielä suuri joukko lakossa. Avustuksia vähennettiin mahdollisimman pieneksi toiset suostuivat vapaaehtoisesti avustuksiaan supistamaan, kuten sanotaan suolarahoiksi.

Tämmöisessä veltossa toivottomuudessa alkoi sitten yhtäkkiä kuulua uutisia, joita ei ensiksi tahdottu voida mitenkään uskoa, niin oudolta ne kuuluivat.

Sanottiin mestarien joutuneen eripuraiseksi keskenään ja muutamat köyhemmistä olivat muka lupailleet tulevansa kirjoittamaan sopimuslistojen alle. Mutta päivä kului, toinenkin eikä niitä kuulunut. Näin mentiin taas ajassa parikin viikkoa eteenpäin. Ja taas laskeutui toivottomuus entistä harmaampana ja lyijyraskaana lakkolaisten mieliin.

Eräänä päivänä tapahtui nyt ihme. Herra mestari Oskari Ananiasson astui omassa persoonassaan yhdistyksen kynnyksen yli. Kohtelias oli hän kaikille. Jokaista lakkokomitean jäsentä vallan kädestä tervehti, sekä kuulumisia tiedusteli. Saapuvilla olevat lakkolaiset vilkaisivat hymyillen toisiinsa heti aavistaen mistä oli kysymys. Järvinen kuiskasi Haatajan korvaan: — Nyt on rautanaulat ruostuneet Oskarin ovesta!

— Ja vallan poikki! — vastasi Haataja tunnetulla tyyneydellään.

Kun ei Ananiasson näyttänyt pääsevän oikean puheen alkuun, kysäsi nyt Järvinen: — Mestarilla taitaa olla paljonkin touhuja?

— Tietäähän ne pikkumestarin puuhat! — vastasi alakuloisella äänellä Ananiasson.

— No mitäpä turhia nyt... alkoi Järvinen. — Toista se on meidän kanssamme! — Ei tuloja mitään!

— Eipä ne rahat ja varat tässä taivaasta kenellekään tulle! — Ajattelin jos olisi.... Turhaa lienee kuitenkin sitä enään pitemmälle jatkaa... Itse asiassa en minä alkujaankaan ollut niitä pahempia... Mutta täytyihän sitä seurata toisten mukana... tavaili nyt Ananiasson.

— Se on tiettykin! — vastasi Järvinen. — Jokaisen täytyy koettaa pysytellä samanmielistensä mukana viimeiseen saakka! — Vaikka kyllähän me sen tiesimme ettei mestari alussakaan ollut niitä tiukempia! —...

— En se on tosi! Mutta kas kun minulla on niin tulinen luonne! — Vastasi jo Ananiasson reippaammin.

— Varmaankin saamme tuoda nyt sen sopimuskirjan allekirjoitettavaksenne? kysyi nyt leikillisesti Järvinen.

— Mitäpä tuossa lienee vastuksena! — ja Ananiasson kirjoitti nimensä hermostuneeseen tapaansa.

Koetteli hän vielä tinkiä alimman tuntipalkan suhteen, mutta huomattuaan sen mahdottomaksi, tyytyi hän kaikkeen.

Haataja lausui nyt tyynenä. — Semmoistahan se on pikkumestarin ja meidän työläisten kanssa! Suurteollisuus uhkaa polkea meidät kokonaan jalkoihinsa. Siksipä olisikin paras meidän turvattomien yhtyä keskenämme!

Tämä huomautus sai heti Ananiassonin hyvälle tuulelle. Täydellä tarmollaan alkoi hän nyt selitellä miten suurteollisuus tekee lopun kokonaan käsiteollisuudesta. Kaikki vanhat ja kauniit hyvät tavat se tuhoaa, ja liikkeenharjoittajaksi voi ryhtyä ken hyvänsä poropeukalo! Lopulta oli hän samaa mieltä kaikessa lakkolaisten kanssa. Poistuessaan hän hyvästeli hattu kädessä: — Jumalan haltuun!

— Samaa kanssanne, herra mestari! vastaili yhtä kohteliaasti Järvinen.

— Saisiko tulla jäseneksi yhdistykseenne?

— Eiköhän, herra mestari!

Tieto Ananiassonin suostumuksesta levisi kulon nopeudella kaikkialle. Lakkolaisissa herätti se toiveita lakon onnellisesta päättämisestä. Mestarit kiiruhtivat heti kokoontumaan Ananiassonin teon johdosta.

Hän oli yleensä tunnettu itsepäisyydestään, mutta näin suurta harppausta eivät he olisi voineet aavistaakaan. Ne mestareista, joilla oli ollut lakkoaikana työntekijöitä, voimalla näin suorittaa jonkinlaisia tilauksia, olivat suuriäänisempiä Ananiassonin tuomitsijoista. Heidän mielestään olisi edelleenkin vastustusta pitkitettävä siksi, kunnes työntekijät lannistuisivat. Köyhimmät ja miehiä saamattomimmat taas alkoivat tuntea yhä suurempaa epäroimista toisiansa kohtaan siitä kuka taas ehkä ensitilaisuudessa olisi ensimmäisenä kavaltamassa.

Mutta kaikille yhteisenä pelkona ja kauhuna ilmeni heti että Ananiasson tulisi nyt saamaan paljon töitä, kooten samalla taskuunsa hyvät voitot. Tämä kateus se kaikkein suurimmassa määrässä alkoi vaikuttaa hajaannusta mestarien keskuudessa. Suurta vahinkoa olivat ne mestarit, joilla oli ulkolaisia työntekijöitä, saaneet myöskin niiden puutteellisen ja hosuvan työtaidon takia kärsiä. Aineita pilaantui täten määrättömästi, eikä työt tulleet lähimainkaan kelvollisia. Senpä vuoksi, vaikkapa kokouksessaan edelleenkin päättivät seisoa lujina, menivät kuitenkin jokainen kotiinsa täynnä epäluuloa ja kateutta toisiansa kohtaan. Eikä tämä epäluulo ollutkaan turha. Ei aikaakaan, kun alkoi taaskin kuulua ääniä että muutamat mestareista haluaisivat tulla kyllä kirjoittamaan sopimuskirjojen alle, mutta eivät sitä vielä hentoaisi tehdä toistensa pelosta. — Sanoivathan vaan jos se ja se suostuu, tulen minäkin sen tekemään.

Kuluipa taaskin pari viikkoa, mutta ei vielä ketään kuulunut yhdistykseen sopimuskirjoja allekirjoittamaan. Taas kuolivat toiveet, taaskin epätoivo yhä enempi mieliä painoi.

Mutta sen seurauksena oli taaskin uusi iloinen yllätys. Taaskin tuli muutamia pienemmistä mestareista kirjoittamaan.

Lopullisesti mahdollisen voiton toivo alkoi yhä enempi elähyttää nyt lakkolaisia.

Ja täyteen mittaansa elpyi usko ja luottamus Torvisen tultua, samalla kuin se oli suurempia loukkauskiviä mestarien vastukselle. Sitten seurasi lopulta Sundberg, valitellen muuten täytyvänsä lopettaa liikkeensä. Harala tuo tunnettu konkurssien tekijä, tuli yhtä liukaskielisenä ja ystävällisenä kuin ennen työpajaansa. Leveästi hän nytkin selvitteli etteihän hänellä pakkoa olisi, mutta ihmisystävällisenä ei hän viitsinyt pysyä enään riidassa. Jos kenellä niin oli juuri hänellä varoja ja keinoja; mutta täytyihän suostua työmiestensä kanssa kun oli itsekin ollut *ennen* työmiehenä sekä tunsii niiden tarpeet ja puutteet ja kun toisetkin alkoivat suostua.

Jopa tulla pöllähti eräänä kauniina päivänä Vihavainenkin valmiina antamaan perää; ja ihan selvänä hän oli, sekä imelän makeilevana, kuin ei koskaan mitään rettelöitä olisi tapahtunutkaan lakkolaisten ja hänen välillään. Huomatessaan äkkiä Järvisen, jäi hän sanattomana seisomaan ovelle, aikeessa poistua samaa tietä.

Järvinen naurahti huomatessaan hänen epäröimisensä, samalla iskien silmää Haatajalle. Tämä poistui heti seuraavaan huoneeseen Vihavaisen kanssa, jossa kaikki lakkokomitean jäsenet istuivat. Järvinen ei tullut sinne ensinkään.

Vihavainen liukaskielisenä alkoi ensiksi puhelun kaikenmaailman asioista, tullen sitten kaartelemalla lakkokysymykseen. Lopulta hän kuin sivumennen sanoi: — Kun teillä on täällä niitä sopimuskirjoja tuokaapa minullekin yksi. Kirjoitetaan nimi alle.

Lakkokomitean jäsenet vilkasivat nyt merkitsevästi toisiinsa.

— Niin niin, ettekö usko! toisti Vihavainen. — Kyllä minä kirjoitan! Missä on kynä ja paperi?

Aarnio nousi nyt seisomaan, jo esiintymisellään vaatien hiljaisuutta. Vihavainenkin sen huomasi, häneen sanattomana katsoen.

— Kyllähän se niin on, alotti Aarnio, että mestari kylläkin voisi suostua ja kirjoittaa nimensä, mutta siinä on määräävänä muutamia näkökantoja...

— Mitäh! tokasi nyt Vihavainen. — Nyt en minä oikein ymmärrä!

— Niin, jatkoi Aarnio, — muutamia näkökantoja. Viimeisessä lakkolaisten yleisessä kokouksessa tuli yksimieliseksi päätökseksi etteivät liioin välitäkään suostumuksestanne...

Vihavainen katsoi nyt Aarnion silmiin kuin tajuttomana kuulemastaan. Sitten alkoi kasvoillaan huomata punastumisen merkkiä, koettaen väliin hymyilläkin. Lopulta kokosi hän kaiken voimansa kysyen:

— Ja millä oikeudella?

Aarnio otti nyt taskustaan yleisen kokouksen pöytäkirjan lukien sieltä: yksimielisesti päätettiin asettaa Vihavaisen liike ainaiseen lakkotilaan, syystä...

— Uh! uh! äännähteli Vihavainen. — Mitä mi-itä se on? Uh!

— Syystä kun Vihavainen on juonittelullaan yksin saanut aikaan mestareissa päätöksen vierasmaalaisen työväen lakkopetturiksi tuomisen, sekä nostanut aiheettomasti tekosyyllä oikeusjutun Järvistä vastaan, saamalla hänet kärsimään vääriin ja valheellisiin ilmiantoihin nojautumalla!

Vihavainen, kuultuaan viimeisen sanan tempasi kiireesti hattunsa pöydältä, hyökäten ovelle liikkeillä kuin olisi häntä hyvintähdätyllä iskulla lyöty korvalle. Toinen käsi ovenkädensijassa ja toisella nyrkkiä puiden hän sitten alkoi, sitä mukaa kuin tulistui, yhä kiivaammin:

— Kyllä minä opetan teitä tuomioita tekemään. Konnat laiskurit ja roistot! Elätte toisten kustannuksella, te kaikenmaailman kerjäläiset! — Hullut! Teille penteleille kootaan rahoja, kaikilta maan kulmilta, juuri siitä kun ette viitsi tehdä työtä! Pthyi siat! Pthyi! Hän syljeksi minkä ehti eteensä, ympärilleen, sitten lopulta kiireesti poistuen kadulle, josta vielä vihaisena muljahutteli ikkunoihin. Kaikuva naurunrähäkää kaikui hänen korviinsa ilkeänä painajaisena asuntoonsa asti.

Mutta voitonvarmuus elpyi lakkolaisissa täydessä mitassaan. Sitä täydensi lopullisesti, kun Tolvanen tuo tukipylyvä Jumalan ja ihmisten edessä saapui raskaalla kädellä piirtämään nimensä papereihin. Muutamia pienempiä mestareita lukuunottamatta voitiin lakko pitää näinollen nyt loppuneena, rautatyöntekijäin voitolla.

Yleinen työläisten lakonpäättäjäiskokous käskettiin. Sinne saapuivat joukolla taaskin pitkästä ajasta kaikki Kovanenkin, jota ei oltu viikkokausiin viimeaikoina nähty tuli iloisena naureskellen ja jokaista

onnittelevana.

Puheenjohtajakin saapuu paikalleen, kuiskaili yksi ja toinen, toiset samalla silmää iskien ja naureskellen Kovanen viimeaikaiselle käyttämiselle. Toiset olivat valmiit uskomaan hänen pysyneen poissa paikkansa menettämisen pelosta, toiset jotka aina hyvää ihmisistä uskoivat, pelosta lakon lopulliseen menestykseen. Ennen kokouksen avautusta kiiruhti hän tuolle tunnetulle ja rakkaalle yhdistyksen kaapille. Niin, niin! — Siellähän ne edelleenkin yhdessä nurkassa lojuivat nuo rakkaaksi käyneet paperit! Tunnetun vasaran pöytään pamahtaissa hän nyt muutamain sanoin lausui ilmi iki-ilonsa ja ihastuksensa lakon onnellisesta päättymisestä. Sitten hän esitti:

— Kun nyt lakko niin onnellisesti päättyi, yli rohkeimpien toiveitten, pyydän esittää kokoukselle eräät Rautatyöntekijäin tehdasosakeyhtiön säännöt...

Tässä hänet keskeytti naurun räjähtykset sieltä täältä lakkolaisten joukosta.

Kovanen jatkoi:

— Nyt kun joka mies alkaa ansaita yhä parempia tuloja, voinemme lyödä vihdoinkin pystyyn tämän suuren yrityksen, yrityksen joka jauhaa hyvinvointia jokaiselle niinkuin ennen Sampo Pohjolan kivimäessä...

Seurasi nyt uusi keskeytys entistä voimakkaampi. Huusipa eräs jo: — asiaan!

Mutta Kovanen ei ollut mitään hätäpoikia. Hän korotti äänensä ja kysyi:

— Tahtovatko toverit siltä varalta jos joukossa on näistä säännöistä tietämättömiä, että ne luetaan pykälä pykälältä?

— Ei ei! Alas! Asiaan! kuului nyt jo kaikilta puolin. Aarnio huomautti että keskusteltaisi päättyneen lakon johdosta, johon yleisesti yhdyttiin. Kovanen istahti nolona puhetta johtamaan.

Yleisenä mielipiteenä nyt ilmeni ja tuli myöskin päätökseksi, että painetaan lakkopettureista erityinen lista, johon loppuun ainaiseen lakkotilaan julistettu Vihavainen. Tämä kaikki varovaisuuskeinoksi että tovereinsa pettäneitä voitaisi vieroita kaikkialla yli maan siksi kuin tulevat pyytämään ja saavat mustan tekonsa anteeksi yhteisellä suostumuksella. Näin joutui myöskin tähän mustaankirjaan Edvard Berg.

Sitten nousi puhumaan Aarnio, innokkaalla puheella kuvaten miten n. s. uusi suunta oli alkanut alussa toimintansa kaikkien vanhempien ammattilaisten ivaamana. Miten heitä oli alussa ollut vaan kourallinen ja miten lopulta oli päästy tälle ensimmäiselle tulikoetuksen loppuasteelle. Tämä olikin vaan ollut vasta ensimmäinen etuvartiokahakka maassamme työn taistelussa pääomaa vastaan, sorretun ensimmäinen voimapyrkimys monirenkaisesta kahlehtivasta kapitalismin kahleista. Mutta sittenkin jos tässä ensimmäisessä ryntäyksessä voittajana suoriuduimme, emme saa tuudittaa itseämme siihen uneliaasen uskoon, että tämä voitto oli todellisesti ja yksinomaan omien ponnistustemme yksinomaisena tuloksena. Voisimmepa sanoa tätä melkein onneksi.

Olimmehan aivan varustautumattomia, ei ollut lakkorahastoa, eikä montakaan meistä, joita vielä todellinen perehtyminen suureen aatteesemme olisi kannustanut taistelussa viimeiseen saakka. Suureksi osaksi saamme kiittää tästä voitosta mestarien keskinäistä kateutta ja voitonhimoa.

Ottakaamme huomioon siis, että tästä ensimmäisestä tappiostansa tulevat he vastaisen varalta liittymään yhteen, joten meidänkin on pantava suurin paino tulevaisuudessa keskinäiselle kehityksellemme aatteemme oikein ymmärtämisessä. On perustettava rahastoja työttömien aikojen varalta, on valaistava esitelmillä jokaista työläistä sekä työväenkirjallisuutta levitettävä pienimpäänkin mökkiin. Ja kun näin työtä teemme, siksi kuin koko köyhälistö on hereillä, silloin aukasemme, murramme ne sulut, jotka pitävät köyhälistöä syvässä aineellisen ja henkisen kurjuuden kuilussa. Sen jälkeen on kuin itsestään aukeneva uudet muodot uudelle onnellisemmalle aikakaudelle, yhteiskunnalle jossa on leipää ja oikeutta kaikille.

Kokouksen loputtua Kovanen yksityisessä keskustelussa ei voinut olla kyllyksi ihmettelemättä miten rautatyöntekijät todellakin voivat olla niin yksinkertaisia, etteivät ymmärtäneet sitä suurta edistyksen askelta joka otettaisiin, jos tuo suuri hänen ehdottamansa tehdasosakeyhtiö perustettaisiin. Kun useat kuitenkin tälle vaan nauroivat, poistui hän suuttuneena mutisten sitä miten tämä n. s. uusi suunta tahtoo sittenkin kulkea sokeana, kuin korpeen eksynyt matkamies, syksyisessä pimeässä yössä.

Lakkopetturien joukossa sai myöskin Berg poistua Tolvasen töistä.

Niissä punaselle paperille painetuissa listoissa, joita ilmestyi kaupungille sekä työhuoneisiin, loisti Edvard Berg'in nimi ensimmäisenä lakkopetturien joukossa.

Lakon loputtua ei Aarnio kuitenkaan saanut enään missään pysyväistä työpaikkaa. Torvisella oli muutamia viikkoja, mutta tämäpä osasi asettaa asiat niin että Aarnion täytyi riidan kautta erota. Sen jälkeen käytyään useimmissa työpaikoissa sanottiinhan vain: — meillä on jo tarpeeksi nyt työväkeä, tulkkaa toisen kerran! — Tämmöiseen kohteluun täytyi väkisinkin tyytyä, sillä keinoja ei löytynyt saada mestareita pakotetuksi. — Ei auttanut liioin sen vuoksi näin äkkiä uuteenkaan lakkoon ryhtyä! — Se toverien turvaaminen, paljonpa siihen vaadittaisiin vielä, oli Aarnion ainoana ajatuksena moisiin huomioihin päästyään.

XII.

Oli myöhäinen syksy. Lehdet lentelivät puista ja sumunsekainen ilma, joka oli jokapäiväisenä ilmiönä, vaikutti mieliin raskaana, painostavana. Kesäisessä valossa värjyilevä, kuumuutta hehkuva kaupunki oli parissa viikossa muuttunut likasen tympäseväksi kolkoksi ja kuin tuskanhikeä tihkuvaksi. Kaduilla, alavimmilla paikoilla tahmeata harmaata liejua ja rakennuksien seinämissä kuin olisi ollut huomattavissa ilmaston vaikuttama silmää vaivaava yöllisten myrskyjen saastuttama väri.

Aarnio oli asemalla vastaanottamassa Juliata, joka vasta saapui kaupunkiin, käytyään herrasväkensä kesäasunnosta mailla, kotipitäjässään, vanhan äitinsä luona. Siellä oli hän viipynyt kuukauden ajan.

Junasta astuessaan loi Julia heti kiinteästi katseensa Aarnioon. Ja heti hävisi hymyily hänen huuliltaan sekä katseensa kävi sameaksi. Aarniokin tämän äkkinäisen muutoksen heti huomasi sekä miten Julia koetti näyttää mitä kylmemmältä ja välinpitämättömältä. Sen mukainen se sitten oli tervehdyskin, kylmä ja virallinen. Se että Aarnio tunsi syyn kaikkeen johtuvan oman sielutilansa lamaantuneesta raskasmielisyydestä kiusasi häntä vielä enemmän. — Mutta siihen sekottui vielä toinenkin tunne, jota ei hän ennemmin ollut huomannut koskaan niin suuressa määrässä. Se oli epäily siitä ettei Julia pitäisi hänestä kuten entisinä aikoina. Ja kun se epäily syntyi muistui samalla mieleensä taas uudelleen se lasisilmä, jonka kerran ennemmin keväällä oli huomannut Juliata tapaamassa ja josta hänellä oli ollut niin suuria kärsimyksiä.

Asemalta poistuessaan tuskinpa he sanaa vaihtoivat. Julia sanoi olevan itsellään tavattoman kiiruun ja kun Aarnio häneltä kysyi josko ensi pyhänä menisivät mihin huveihin ei Julia antanut mitään varmaa vastausta.

Seuraavana yönä Aarnio, taaskin pitkästä ajasta vaivasi aivojansa miten kaikki on niin ja miksi ei se voinut olla toisin.

Seuraavana sunnuntaina sai Aarnio suurilla pyytelemisillä Julian Palokunnantalolle. Kuten viimeaikoina useasti, sattui hän taaskin hetkellisesti olemaan reippaammalla tuulella. Mutta nämä mielentilan eri muutokset olivat käyneet yhä vaihtelevimmaksi. Näinpä useasti voi sattua että synkkämielisyyks ja elämään kylläinen mieliala voivat taaskin jo vallata seuraavana hetkenä, mitä iloisimman olotilan jälkeen.

Palokunnan talolla olivat tanssit entisessä tunnetussa käynnissään. Sama siellä oli myöskin yleisö sekä hurja mellastus ravintolanpuolella.

Aarnio tuntiessaan itsessään entistä eloisuutta jutteli iloisesti tunnettujen naisten, niin yhden kuin toisenkin kanssa. Huomatessaan Julian tästä ikäänkuin valittelevan, alkoi hän entistä enemmän liehakoida. Siihen kiihoitti häntä yhä enempi muisto tuosta Julian entisestä näkemästään mies tuttavasta, josta hän tahtoi Juliata vaikkapa nyt sopivassa tilaisuudessa kiusoittaakin.

Uuden tanssin alkaissa ilmestyi äkkiä ravintolasta hienoherra silmälasit nenällä, joka ensi iskulla kiiruhti pyytämään Juliata tanssiin. Sehän se mokoma olikin, tuo vanha tuttu lasisilmä. Tanssin loputtua riensivät molemmat käsikoukussa ravintolanpuolelle, Julian veitikkamaisesti vilaistua ovelta Aarnioon.

Heti iski epäily Aarnioon entistä voimakkaampana. Hän odotteli hetkisen, sitten salavihkaan tarkistellen missä ne siellä istuisivat. Eikös kummempaa! Siellä ne olivatkin vallan perimäisessä nurkassa eripöydässä, kahden, viinilasit edessä. Veri nousi hänen päähänsä sekä korvansa humisivat, mutta ylpeytensä esti hänet näyttämästä mitään josta voitaisiin häntä arvostella minään silmälläpitäjänä. Hän meni uudelleen tanssisalin puolelle, siellä vaimentaakseen kuohuvia tunteitaan. Hetken kuluttua ei hän voinut olla menemättä ravintolanovelle. Eipä ne olleetkaan enään siellä. Hän kiiruhti eteiseen. Ja korkean käytävän ylipäästä katsottuaan näki hän miten lasisilmä auttoi keikarimaisilla kohteliaisuuksilla Julialle päällystakkia ylle ja miten ne sitten kiireenkaupalla poistuivat

ovesta Julian mitä onnellisemmasti hymyillessä.

Aarnio ei tahtonut jaksaa uskoa silmiään tätä menoa katsellessa. Sitten hän poistui melkein pä horjumalla saliin. Mutta siellä ei hän voinut kauvan viihtyä. Viha, katkeruus sekä epäluulo vaivasivat häntä entistä suuremmassa määrässä. Lopulta kiiruhti hän eteiseen pukeutuen kuumeentapaisella kiuruulla ja sitten melkein pä juoksujalkaa lähtien Julian asuntoa kohti.

Pihassa ei hän huomannut mitään. Hän syöksyi tulisella vauhdilla ylös rappuja kolmanteen kerrokseen, ensiksi kyökin oven takana kuunnellen. Siellä sisällä erotti hiljaista liikettä, tuntuipa kuin olisi hienoa kuiskinaakin kuulunut. Aarnio napautti ovelle ensiksi hiljemmin. Ei mitään vastausta. Nyt löi hän jo kovemmin, tavalla, jota ei hän enemminkin olisi herrasväen pelosta uskaltanut koskaan tehdä. Ovi aukeni ja Julia ilmestyi ovelle hymyilevä, mutta huomattessaan Aarnion raivoisan katseen, hän säpsähti:

— Mitä sinä nyt...!

— Vieläkö sinä kehtaatkin kysyä! sihi Aarnio kiukuissaan.

Julia, pelätessään Aarnion nostavan kovankin metelin painoi oven kiinni tullen Aarnion edellä puoliväliin kerrosta rappukäytävässä. Täällä alkoi nyt Aarnio yhä kiukustuneempana haukuskella Julian menettelystä: — Että sinä viitsitkin minua niin kauheasti pettää, uskotella ja kieroilla, vaikka sinulla on toisiakin tuttavuuksia! — Mutta ne eivät ole herroja ja kannattaahan niiden puolesta enempikin uhrautua! — Mutta luuletko minun moisesta valittelevan, kun ei kerran nainen pidä kunniansaan ja ihmisarvostaan. Ei ei! — Meidän välimme saapikin nyt olla lopussa! —

Julia kuunnelleessaan hänen mielenpurkaustaan ei ensiksi tiennyt nauraako vai itkeä. Hänestä koko juttu olikin leikkiä, mutta huomattuaan Aarnion täydellätodella jatkavan, hän lopulta alkoi pyytelemään:

— Kaarlo, rakas Kaarlo, mitä sinä nyt turhia! Eihän siinä ollut mitään erityistä...! Rauhoitu hyvä ystävä!

— Rauhoitu, sinä sanot! Ensiksi lähdet moisen herrasroikaleen kanssa, eikä sinua tiedä missä lienetkin sen kanssa ollut....

— Mutta Kaarlo! — Ethän vaan...? Voitko ajatella minusta mitään semmoista...!

Aarnio löi vaan yhä edelleen jalkaansa sekä syyti sanoja yhä kovemmalla äänellä. Julia pelätessään herrasväen heräävän, kepsahti lopuksi Aarnion kaulaan koettaen hellyydellä saada hänet rauhoittumaan. Muutaman kerran vielä luotansa työntäen suostui Aarnio lopulta kuuntelemaan Julian selityksiä.

— Enhän muuta, kuin tulin sen maisterin kanssa tanssista! — Kun hän tahtoi seurata minua kotiin, en viitsinyt kieltääkään!

— Mutta miksi ensinkään suostuitkaan hänen kanssansa seurusteluun? — tiuski Aarnio yhä edelleen.

— Mutta Kaarlo, oliko siinä sitten miten pahaa?

— Oli! Olisit seurustellut ainoastaan minun kanssani!

— Mutta nythän sinä jo esiinnyt itseäsi vastaan! huomautti Julia. Muistatko mitä kerran sanoit, että suurin rakkaus on voida olla ketään kaipaamatta, sekä kadehtimatta jos huomaa sen vaikka olevaksi toisenkin rakkauden esineenä! — Siis jos sinä minua rakastat todellisesti, ei sinulla ole oikeus tuomita eikä vihata minua, jos toisen kanssa tulin kotia! — Muistatko!

Aarnio ei osannut tähän mitään vastata.

— Myönnätkö sen?

— Myönnän! vastasi Aarnio hitaasti.

— Ja samalla uskot minua jos sinulle nyt selvitän asian kokonaisuudessaan?

— Uskon!

— No kuule siis! Se mies, maisteri arvoltaan, on meidän herran hyviä ystäviä. Useasti meillä käydessään on myöskin nähnyt minut. Kerran oli tuolla tilaisuus kanssani puheisiin, jolloin tein tilauksen lähteä mukanaan ulos...!

— Viime keväänäkö?

— Niinpä juuri! Ja me olimme myöskin yhdessä kaupungilla! Mutta ainoastaan sen kerran!

— Senkö kerran?...

— En ollut useimmin, sillä minua ei huvittanut! Nyt sitten täällä kohdatessaan oli se heti taaskin kuin takkiainen kimpussani!

— Miksi et kieltäytynyt?

— Minua huvitti kerrankin kokeilla mitä hänellä oikein olisi mieleessään. Päätin siis seurata ravintolan puolelle, jatkoi Julia avomielisestä, joten Aarnio lopulta kokonaan jo rauhottui.

— Siellä tarjosi hän heti viiniä. Ja vaikkapa kuinka paljon olisi hän ostanut, mutta en suostunut tarjoukseensa. Mutta sittenkin olin kuin jonkunlaisessa huumeessa...!

— Taidatpa sittenkin olla siihen rakastunut? epäili Aarnio.

— Ja'ah! korviani myöten! nauroi Julia nyt veitikkamaisesti. — Ja se hullu työnsi lopulta minulle käteeni kultakellonsa, alkaen pyydellä mukaansa ja minä läksin. Se lähtö oli sitten semmoista touhua että oikein! Ajuriin vaan ja sitten maisteri käski ajamaan kotiinsa!

— Kotiinsako!...

— Niin juuri! Ja silloin alkoi minua jo peloittaa! Mutta minä sanoin ajurille myöskin osoitteeni, johon sain myöskin sen ajamaan herra maisterin vastaväitteistä huolimatta. Tultuamme pihalle piti sen tarttua minuun kiinni rappukäytävään astuessamme mutta survasin hänet luotani! Kun ei hän tahtonut hellittää löin sateenvarjolla päähän että silkkihattu lensi keskelle pihaa!

— Oikeinko totta? Aarnio nauroi jo tyytyväisyydestä.

— Mutta se hyökkäsi yhä uudelleen ja uudelleen kimppuuni, joten lopulta sukeutui aimo tappelu. Juoksemalla pääsin lopulta kyökin ovesta sisälle, saaden oven säppiin! — Ja nyt olen tässä!

Aarnio ei voinut enään muuta kuin nauraa koko jutulle, huomaten samalla kuinka pikkumainen hän oli sittenkin ollut. — He lankesivat nyt toistensa kaulaan vuoroin itkien ja nauraen.

Mutta vaikka Aarnio voikin nyt täydellisesti taaskin luottaa Julian vakuutuksiin, niin jo huomenna laskeutui epäluulon tummia varjoja taaskin sydämeensä. Eikä hän niistä tahtonut päästä vaikka kuinka olisi koettanut.

Ensikerran taas mennessään yhdessä ulos oli Julia entistä umpimielisempi. Aarnion häntä pyytäessä viipymään kauvemminkin ulkona, epäröi Julia, sanoen sen ihan tarpeettomaksi, kun ei siitä sen parempaa kuitenkaan seuraisi. Ihmiset vaan alkaisivat puhumaan kaikkea roskaa!

— Mutta herran nimessä! mitä niillä voisi sitten olla puhumista! ihmetteli tähän Aarnio.

— Sehän on aina tavallista!

— Mutta jospa ihmiset puhuisivatkin mitä hyvänsä, itsehän tiedämme kuitenkin paremmin! jatkoi Aarnio.

— Mutta sitä ei uskota!

— Eikö?

Vähään aikaan eivät he nyt puhuneet sanaakaan, äänettöminä ajatuksissaan astuen kaupungin puistossa loan tahmentamaa leveämpää käytävää peremmälle merenrantaan, jossa oli yksinäisiä istuimia pensaikkojen keskellä. Aarnio katsoi sivusta salaa Juliaan ja mitä enempi hän jatkoi tätä, yhä silmänsä hellemmiksi kirkastuivat.

Muistoonsa elpyivät nyt monet hauskat yhdessäolo hetket. Aarnio muisti niin elävästi muutamat erityiset sanatkin, joita Julia oli lausunut ja joista hän oli niin paljon nauttinut juuri senvuoksi, että oli niissä huomaavinaan Julian, vaikkapa tahtomattaankin, hetken riemastuksessa tuoneen ilmi sydämensä salaisimman toivon heidän yhtymisestään. Yhä syvemmälle näissä muistoissa uinaillessaan, hän näin ollen tuskin huomasikaan sanoessaan Julialle:

— Mutta jospahan menisimmekin sitten kihloihin!

— Kihloihinko!? Julia heräsi kuin unesta. Sitten äkkiä vilkaistessaan Aarnioon, hän punastui korviaan myöten, katseensa kohdattua Aarnion hellivän silmien välkkeen. He kulkivat nyt taaskin äänettöminä kauvan, istuutuen lopulta läheisimmälle penkille.

Meri vyöryi kuutamoyössä tasaisissa aalloissa rannalle. Mutta he eivät sitä kuulleet, niin olivat vaipuneet sielujensa sisäiseen elämään. Ja taaskin pitkistä ajoista leijaili Aarnion mielikuvitus ehyenä tulevaisuudessa, samalla tuntien Julian kuvan uudistuneena entisessä hurmaavassa suloudessaan. Seuraavana pyhänä päättivät he mennä kihloihin, siitä ennemmin kenellekään puhumatta.

Koko viikon tunki Aarnio jonkinlaista suurempaa jännitystä tuota mielestään ratkaisevaa hetkeä odotellessa.

Saapui sitten tuo hänenkin mielestensä elämässään tiellensä sattunut merkkipäivä. Mutta jo aamusta alkaen tunki hän olevansa toisenlaisella mielialalla, kuin oli luulotellut. Edellyttihän kihloihin meno, jo yksistään käsitettä elämänsä onnellisemmasta hetkestä! Asettihan sille kaikki ihmiset mitä suurimman painon, olihan se kuin rajaviivana entisyyden ja tulevaisuuden välillä. Nuoruuden kevyitten huvien ja saapuvan vakaantuneemman ajan, naiseen miehen aseman jyrkkänä taitteena. Mutta sittenkin tunki hän itsensä raskasmieliseksi ja haluttomaksi, kuin useasti viime aikoina, elämään. Mikä sen vaikutti? Eikö sittenkään tuo hetki ollut kylliksi voimakas mielialoja määräämään?

Eikö se sittenkään ollut se voima, joka kuin rakkauden siivillä voisi kohottaa elämän, nauttimaan yksinomaan onnesta ja autuudesta? Mutta jospahan hän toisekseen ei todellisesti rakastaisikaan? Ehkäpä ei osaisi kuten muut ihmiset? Paljastaan tuo ajatus jo häntä pelotti. Vai oliko onnen tappajana pelko ja epävarmuus aineellisesta toimeentulosta? Olihan hän paikaton, turvaton kuin taivaan lintu. Ilman uskoa ja luottamusta tulevaisuuteen. Oliko se leivän nälkä? Mutta sehän oli liiksi aineellinen ajatus! Inhoittava!

He tapasivat toisensa sunnuntaina. Poistuvat ensiksi kaupungille ja sieltä taaskin kaupunginpuistoon entiseen mieluiseseen kävelypaikkaansa. Ottaessaan toisiltaan sormukset katsoi Julia Aarnioon niin pitkään ja kysyvästi, että hän loi katseensa alas. Kuin olisi tuo nainen tahtonut katsoa hänen sydämensä syvyyteen, olisiko tämä kaikki totta? Ja ikäänkuin ei olisi hän tyydyttävää vastausta saanut, sillä kasvoillensa laskeutui haikea surumielinen ilme.

Mutta minkäpä hän sille voi! Mieli oli ja pysyi raskaana, eikä voinut edes hetkeksikään muuttua tämmöisenäkään tärkeänä hetkenä! — Omituista! He huokailivat kumpikin, kun olisi pitänyt iloita, tunsivat epäluottamusta toisiansa kohtaan kun olisi pitänyt vallita välillä keskinäinen luja usko ja sopusointu!

Tullessaan takaisin kaupungille, seurasi Aarnio koko ajan Juliata katseillaan. Tuommoinenko se sitten oli hänen lopullinen ihanteensa? Toisenlaiseksi oli hän sen kuitenkin aina kuvitellut! Mutta sehän olikin ihan tavallinen ihminen. Tuskinpa sitäkään! Ja entistä raskaampi tyhjyyden tunne laskeutui hänen sieluunsa, tänä suurena ratkaisevana hetkenä!

XIII.

Sekamelskaisen lakon jälkeen, jossa rautatyöntekijäin ammattikunta oli saanut keikkua kuin punnituskoukussa tappion ja voiton välillä, seurasi yhdistyksessä vakaantuneempi toiminta uusia ihanteita ja päämääriä kohti. Enin osa ammattilaisista liittyi pysyväisesti jäseniksi. Työttömyyskassan perustaminen oli ensimmäisiä toimenpiteitä tulevien aikain varalta. Sitten asetettiin erityinen pysyväinen komitea valvomaan sitoumusten täyttööä mestarien puolelta. Kokouksissa asiain käsittely sai eloisamman värityksen. Niissä tuotiin esille kaikkensuuntaisia työväentilan parantamista koskevia kysymyksiä. M. m. oma keskustelu- ja puhujaseura perustettiin.

Muodostuipa näyttelyseurakin, jossa sille alalle innostuneet saivat tuoda esille taitoaan ja taipumuksiaan yhteiseksi nautinnoksi. Kaikkien pienempien uudistuspyrintöjen yläpuolella loisti kuitenkin ohjelmassa äänioikeuskysymys. Keskustelut siitä saivat vähä kerrassaan yhä suurempaa kannatusta. Lopulta joukkojen kehityttyä alettiin sitä työntää vähä kerrassaan vaatimuksena vallassaoleville luokille. Monenlaisten ristituliin lomitse sai tuo työväenelinehdoille tärkein asia tunkeilla, päästääkseen lopulta aukeimmalle ulapalle yleiseen yhtäläiseen ja välittömään äänioikeus vaatimukseen. Sen kehitys yhä kansanvaltaisempaan suuntaan oli samalla mittapuuna laskettaissa työväen sankkojen joukkojen kehitystä. Kuten ero on yöllä ja päivällä oli eroavaisuus alkuperäisten vaatimusten ja nykyisten välillä. Me voimme naurahdella sen aikaisten pyyteitten vaatimattomuudelle. Mutta moraalista oikeutta ei meillä siihen ole. Kaikki ovat aikansa lapsia, kehitys on yksin yhä eteenpäin rientävä kolmivaljakko! — Seuratkaamme sen rientoa jokaisena elämämme hetkenä ja perinpohjainen uudistus on kerrankin saavutettavissa!

Näinä aikoina lakkasi Kovanen lopulta kokonaan yhdistyksessä käymästä. Hänen jälkiänsä seurasivat useammat vanhemmista. Kovanen luopui koko yhdistyksestä, kun ei häntä vuosikokouksessa valittu enään uudelleen puheenjohtajaksi. Niin ajateltiin, mutta syyt olivat sentäänkin syvemmällä. Hänet todellisuudessa ajoi pois työpaikan menettämisen pelko. — Muistona häneltä jäivät yhdistyksen kaappiin tuon suuren Rautatyöntekijäin teollisuusosakeyhtiön säännöt! Siellä ne viruvat, yhdessä nurkassa vielä tänäkin päivänä, eikä yhdistyksen tähänastinen toiminta ole antanut mitään toivomisen varaa niiden uudelleen päivänvaloon tulemisesta. Perustetaanko tulevaisuudessa museo sen tapaisten säilyttämiseksi, ei olla vielä selvillä!

Vihavainen koetti jatkaa yhä edelleen liikettään ulkomaalaisella työväellä, kotimaisia saamatta, mutta kun ulkomaalaiset poistuivat talven lähetessä täytyi hänen lopulta lopettaa kaupungissa liikkeensä. Hän muutti maaseuduille, saaden siellä kokoon pienemmän liikkeen, jossa hän vieläkin on.

Mestari Ananiasson oli saanut kuin jonkinlaisen taudin, pistäytyä joskus yhdistyksen kokouksissa. Hänen mielilauseensa oli nykyään työläisilleen: joka kuritta kasvaa se kunniatta kuolee! Tuon syvämietteisen lauseen sisältöä ei ole kukaan kyennyt vielä näihin päiviin ratkaisemaan!

Haataja, joka ilmestyi yhdistykseen lakkoaikana, kuin toimintatavan neuvonantajana, jossa hän huomattavasti suorittikin osansa, on nykyään kulkevana työväen agitaattorina maaseuduilla. Hänen tyyniä ja samalla asiallisia esitelmiään työväenasiasta saamme kiittää sen huomattavan järjestyksen avuksi, joka viime vuosina on ollut maassamme työväen kesken huomattavissa.

Karjalainen, lakkokomitean innokkaimpia jäseniä kuoli alkupuolella talvea keuhkotautiin. Viimeiseen saakka oli hänelle ammattikuntansa edistys sydämenasiana.

Heti hänen kuolemansa jälkeen sai lakkokomitea haasteen raastupaan.

Lakkopetturit, kahdeksan luvultaan, kysyivät kunniastaan sen vuoksi kun heistä oli levitetty listoja kaupungille ja ympäri maata.

Puuhan etunenässä oli Edvard Berg.

Joskin Aarnio oli tuota jo kauvan aavistanut, juolahti nyt samalla heti mieleensä, mitä Julia tästä sanoisi.

Se sai hänen hermostonsa enempi kiihdyksiin, vaikkapa hän itse asian vuoksi voikin pysyä mitä levollisempänä. Olihan kysymys yhteisistä teoista, eikä näin ollen olisi voinut uskoa mistään seurauksista yksilöitä kohtaan. Julian vuoksi se kaiken enemmän harmitti. Vieläkin suuremmalla syyllä, kun hän heti kihloihin menon jälkeen oli huomaavinaan, Julian esiintyvän vallan uudella tavalla. Tyttö, hänen mielestään, oli käynyt entistä vaativammaksi, tahtoen aina ajaa mielipiteensä lävitse oli asia mikä hyvänsä.

Tämä oli myöskin omiansa vaikuttamaan kuin kahleihin sitovasti, jota Aarnio ei ollut suuremmin huomannut. Se vaikutti niin valtavasti, että hän alkoi menettää loputkin entisestä vielä jällellä olevasta luontevuudestaan. Täytyi aina harkita ja punnita joka käänteessä, mitä puhuisi ja miten käyttäytyisi. Ja tuostakos hänen vapautta janoava henkensä kaikkein enemmän käräsi.

Näissä mietteissään hän nyt kulki Juliata tapaamaan. Julian kasvoissa, hänen tervehtiessään, voi jo heti huomata entistä vakavamman, jopa uhkaavan ilmeen. Sanaa sanomatta hän läksi astumaan katua pitkin, kuin välittämättä siitä josko Aarnio tahtoi seurata eli ei.

— Mihinkä nyt menemme? kysyi Aarnio, hiukan kuin arastellen. Hän aavisti heti jotakin tuossa Julian käytöksessä piileväksi. Se oli kuin myrskyn edellä.

— Minä menen ainakin kirkkoon, oli tympeä vastaus.

— Minä ajattelin jos...!

— Seuraa mukana jos tahdot! jatkoi tylynä Julia.

Aarnio ei enään vastannut, vaan koetti pysytellä Julian rinnalla, joka kulki kiivain askelin.

— Ei sinun tarvitse seurata minua! tiuskasi lopulta Julia.

— Mutta herran nimessä...!

Taaskin kulkivat he hetkisen äänettöminä. Lopulta ei Julia voinut enään itseänsä pidättää:

— Sepä nyt on ihmeellistä ettei tuosta miehestä pääse eroon! Mene nyt jo hiiteen! Kun kiusaakin aina vaan, kuin piru kintereillä! Anna minua olla rauhassa! Julian katse oli muuttunut tuskaisen raivosaksi,

posket hehkuivat sekä koko ruumiinsa nytkähteli sisäisen uhmailun vaikutuksesta.

Aarnio oli koettanut koko ajan pysytellä levollisena, mutta nytpä hänkin jo lopulta tuimistui:

— Mitä sinä oikein siinä kookuttelet! Olenko minä sinun koirasi! Jos tämä olisi vielä ensimmäinen kerta!
— Mutta....

Äkkiä kiepsahti nyt Julia ympäri uhkaavana seisahtuen kädet lanteilla hänen eteensä:

— Oli se ensimmäinen taikka viimeinen kerta, muista se! Mutta muistatko mitä olen jo ennemmin sinulle sanonut! — Ainahan vakuutin ettei siitä hyvä seuraa, että siellä yhdistyksessä juokset, mutta sitäpä et sinä vaan saanut päähäsi! — Joko nyt uskot! Oikeusjutut ovat palkanasi, sen jälkeen sakot ja vankila! Voi minua hullua naista kun mokoman miehen kanssa ryhdyinkään tekemisiin!

— Mutta eihän se ole minun syyntä, ehätti Aarnio sanomaan puolustuksekseni.

— Pidätkö minua mielipuolena, tai pöllönä! jatkoi Julia. — Ei suinkaan ketään syyttömästi oikeuteen haasteta!

— Siihenhän on jokaisella oikeus...!

— Mutta kukaan ihminen ei ole niin tyhmä liioin, että ilman asiatta semmoisiin ryhtyisi!

Aarnio koetti lieventää Julian kiukkua nauramalla ja selvittelyillä, mutta siinä ei hän onnistunut.

— Älä koetakaan selitellä viattomuuttasi, tiuskasi Julia. Syyllinen sinä olet, siitä nyt ei päästä mihinkään! Sitten pyörähti hän ympäri menen omia teitänsä.

Aarnio sai mennä niine hyvinensä asuntoonsa, ihmetellen mitä tästä lopuksi tulleeakaan. Hassu se sittenkin on tuo nainen, hän ajatteli.

Kului aika talvea pitkin. Asia oli jo ollut kerran esillä raastuvassa, mutta oli lykätty, kun kantajain asiamies sitä vaati, lisätodistuksia hankkiakseen. Lakkokomitean puolesta oli selvitetty, että nimiilmoitukset painetussa muodossaan olivat yleisen kokouksen hyväksymät, eikä siis komitea voinut olla niistä missään edesvastuussa. Nyt turvautuivat kantajat toiseen keinoon, koettamalla hankkia todisteita missä listat olivat painettuja. Siitä eivät kuitenkaan päässeet mihinkään selvyYTEEN, eikä liioin ken ne olisi toimittanut painettavaksi.

Oikeutta etsivät ja oikeutta polkeneet olivat kokoontuneet toisen kerran raastuvan eteiseen. Kantajat olivat siellä myöskin kaikki, Edvard Berg etumiehenä. Heidän asianajajansa oli punakka, hyvin kivakka ja tulinen herrasmies. Hänen silmissään leimusi melkein kiihkoisa viha vastapuolueen miehiä kohtaan. Eikä hän voinut olla yksityisessäkään keskustelussa tuomatta vihamielisyyttään esille. Vankilalla ja suurilla sakoilla hän uhkaili, samalla koko työväenliikettä parjaten.

Astuessa oikeussaliin istui entinen tuomari, lihava ja murakan näköinen pöydänpäässä. Katseensa oli kuin mulkoilevalla härällä, joka aina vainuu vaaroja ja yllätyksiä ympärillään. Jo tätä edellisessä istunnossa oli hän osoittanut enempi huomattavaa puolueellisuutta vastaajia kohtaan. Muun muassa keskeytti hän aina tavantakaa heidän puheensa, vaikkakin parhaansa mukaan koettivat pysytellä asiassa. Hänestä kuiskailtiin hänen muuttelevan pöytäkirjoissa useasti todistajain lausuntoja, sitä mukaa kuin tahtoi millekin puolelle asettua. Mutta onhan sitä ilkeillä ihmisillä aina jotain sanomista itseänsä yläpuolella olevista etevistä kansalaisista!

Syytetyt olivat kuitenkin hyvässä toivossa. Heidän terävä asiamiehensä, nuori varatuomari, oli sanonut kanteen ainakin mitä edellisessä istunnossa ilmeni, voivan kuivuvan kokoon. Mitään painavia todistuksia eivät olleet saaneet.

Todistajina astuivat nyt sisälle Rimpinen ja Larvinen, jonka vuoksi Järvinen oli joutunut rettelöihin lakkoaikoina mestari Vihavaisen kanssa. Ensi katsauksella voitiin jo heti huomata mistä nämä miehet kävivät.

Rimpinen todisti, ollessaan Pietarsaareissa työssä, saaneensa sinne lakkopetturi listoja Aarnion lähettämänä. Aarnion huomautus, ettei ollut koskaan ollut Rimpisen kanssa tekemisissä, ei luonnollisestikaan mitään auttanut. Vala piti paikkansa, kun kerran Rimpinen oli todistajaksi päässyt. Tämän todistuksen johdosta olkoon kuitenkin sivumennen mainittuna että noin puoli vuotta jälkeenpäin tuli Oulusta kaupunkiin eräs rautaseppä Tuomisto, joka ennemmin myöskin lakkoon osaaottaneena oli Oulusta lähettänyt juuri Rimpiselle yhden näistä listoista, jossa Rimpisen arvokas nimi oli myöskin loistanut.

Larvinen taas toi esille yhdistyksessä käydessään kuulleensa miten Aarnio ja Järvinen eräässä

sivuhuoneessa olivat keskustelleet listojen painattamisesta ja miten Aarnio oli luvannut tuon työn suorittaakseen. Yksikään lakkokomitean jäsenistä eivät kuitenkaan kuolemakseenkaan muistaneet Larvisen koskaan käyneeksi yhdistyksessä, vielä vähemmin siis voineen siellä urkkijana liikusella, etenkin semmoisena aikana, jolloin aamusta iltaan oli huoneistossa ollut lakkolaisia.

Tuomio tuli kuulumaan: vuosi ja kaksikuukautta vankeutta, syystä kun Aarnio kaiken muun lisäksi Rimpisen todistuksella katsottiin hyökänneen mestari Sundbergin kimppuun tämän työhuoneessa. Tämä asia, jonka lakkorikurit olivat saaneet sotkeutumaan jälestäpäin alkuperäiseen syytökseen, Sundbergin kanteena, oli itse asiassa kuitenkin paljoa lievempi. Tavallisissa oloissa, ilman lisäselvityksiä, olisi tuota kohtausta voitu sanoa vaan kiivaanpuoliseksi kinastukseksi siitä, kun Sundberg ei ollut tahtonut suosiolla täyttää työmiehilleen sitoumuksiaan.

Oikeussalista poistuessa nauraa virnaili Rimpinen tyytyväisyydestä, sekä Berg poistui voittajan ylväällä katseella. Olihan tässä ollut kysymys hänen kunnianloukkauksestaan, miehen, joka oli ollut yhtenä tuon yhdistyksen perustamisessa!

Kantajien sivistynyt asiamies ei voinut myöskään olla tuomatta esille äänekästä voitonriemuaan. Olihan hän tehnyt huomattavan suuren palveluksen yhteiskuntamme onnen ja rauhan säilyttämiseksi!

Paria päivää myöhemmin, illalla, Aarnion istuessa asunnossaan koputettiin ovelle. Sisään astui Julia, tuomitseva armoton katse leimuavissa silmissään:

— Joko nyt lopultakin olet saanut osasi, Kaarlo!

Aarnio odotteli äänettömänä ja tyyneä mitä seuraisi. Ratkaisua varten varmaankin oli saapunut!

— Annatko jo arvoa varoituksilleni? jatkoi Julia painolla. — Eikö olisi sittenkin ollut parempi tehdä rauhallisena työtänsä, Jumalaan luottaen ja vaatimattomana, kuin antautua villitsijain joukkoon, josta nyt ainainen häpeä rikoksellisuutesi rangaistuksena tulee sinua painamaan!... Sinä et uskonut! — Mutta tuosta ylimielisestä menettelystäsi rankaiseekin sinua nyt Jumala!

— Ei minun Jumalani — huomautti Kaarlo hellästi — sillä se on paljastaan anteeksiantamus! Ja jospa se olisi kostonkin janoinen, kuten sinun Herrasi, ei se voisi sittenkään sitä tehdä, syystä, kun en ole ketään vastaan rikkonut, olenhan vaan täyttänyt velvollisuuteni!

— Älä enään ivaile ansaitun kohtalosi johdosta, tiuskasi Julia. — Jospa tietäisit miten elämä tuntuukin minusta raskaalle, ontolle ja tyhjälle! Oih!

Aarnio nousi seisomaan: — Luulen käsittäväni mikä sinua painostaa! Meidän täytyy erota! Syystä, ettemme sovi toisillemme ja että ainoastaan sinä juuri voisit tulla onnelliseksi erottuamme. Sinun vapautesi ja tulevaisuutesi vuoksi voimme mielestäni purkaakin kihlauksemme! — Eikö niin, Julia?

— Samaa ajattelin minäkin — oli Julian tyyni vastaus. — Erotkaamme!

Kumpikin nyt sai takaisin tuon rakkauden suuren symbolin, kultaisen sormuksensa!

— Hyvästi Kaarlo!

— Hyvästi Julia!

— Älkäämme vihatko toisiamme!

— Olemmehan järkeviä ihmisiä — hyvästi!

Julian poistuttua ihmetteli Kaarlo itsekin, miten hän koko ajan voi pysyä niin levollisena ja tyyneä!

Mutta tuo tyyneytensä häntä toisekseen harmitti. Jopa se olisikin ollut jäistä kylmyyttä, semmoista, joka on kasvanut ja kehittynyt sielunvoimien heiketessä, jossa hellemmille tunteille ei ollut enään hituistakaan tilaa. Olihan tämä ainaiseksi eroamisensa tapahtunut niin sydämättömällä tavalla, jossa kummankin kylmä järki oli anastanut etusijassa määräämävallan? Mutta toisekseen, eikö juuri järjen tule ollakin kaiken toimintamme määrääjänä?

Samana iltana myöhemmin valtasi hänet taas kuitenkin haikea mieliala, epätoivon katkeroittama yllätys, jonka vaikutuksesta hän ei voinut olla vuodattamatta kyyneliä! — Olihan kaikki sittenkin menetetty, vuosikautiset unelmat rauenneet, onni mennyt, suurin mitä olisi, rakkaus! — Tällä hetkellä tunsikin hän taaskin mitä suurinta rakkauden kaipausta, jota hän oli koko ikänsä etsinyt koskaan saavuttamatta — — — — —

Seuraavina viikkoina heräsi Aarniossa halu uusia rikkoutunut väli eheäksi. Tähän kiihdytti häntä vielä tieto siitä, että Julia seurustelisi lasisilmämaisterin kanssa. Epäluuloisuus sai myöskin uutta virikettä

lisäten haikeamielistä kaihoa ja itsessään huonommuuden tunnetta. Kuva Juliasta väihkyi kirkkaampana, niiltä ajoilta, jolloin ystävyys oli vielä rikkomattomana.

Hänen mieleensä juolahti kirjoittaa Julialle. Ne kirjeet sisälsivät tunteekkaita, hulluuden huippuun kimpoilevia rakkauden purkauksia, toisinaan täynnä vihaa ja katkeruutta, toisinaan taaskin melkein pä anteeksipyyntöjä. Mutta yhteenkään kirjeeseen ei hän saanut vastausta. Pyysi tavatakin, mutta mennessään Juliata esittämässään paikassa tapaamaan ei tämä koskaan tullut. Sitten alkoi hän turvata sattuman varaan kohdataksensa edes joskus kadulla, mutta eipä sitä näkynyt. — Oli hävinnyt kuin tina tuhkaan.

Kuukausien kuluttua tuli kuitenkin vähä kerrassaan unhoitus kärsimysten tilalle. Mutta sekin muutos tapahtui kiduttavan hitaasti. Muisto tuosta iloisesta ja reippaasta naisesta jäi yhä mieleen, kuin utuisen verhon takaa loistavana, vaikkakin päivä päivältä heikosti himmenevänä valona....

XIV

Oli sunnuntai aamu helmikuun lopulla. Aurinko teki verkkaan nousuaan, haalevansinervälle taivaalle, kuin hyisen pakkasen tahmetuttamana, joka huokui kylmyyttä kaikkialla.

Kaupunki uinui vielä hiljaisuudessaan. Siellä täällä jo tosin kuului yksinäisten kulkijain askelten kaikua, jossakin kauvemmallalla ajurin re'en ritinää niljakoilla kaduilla, mutta se tuntui siltä, kuin liike ja elämä vasta raottaisi silmiään, pyyhiskellen niistä öisen unen tuomia jätteitä, voidaksensa avoimin katsein alkaa uutta päivää entiseen totuttuun tapaansa.

Lääninvankila jylhine seinämineen kaupungin laidassa, oli vaan omiansa vaikuttamaan vakavia tunteita, etenkin sen kaupungin osan asukkaissa, jossa sijaitsi, siitä, mitä heidän rauhaansa tämän hyvin järjestetyn yhteiskunnan jäsenenä sopi.

Samaisena sunnuntaiaamuna narahti avain äkkiä vankilan portin suuressa ruosteisessa lukossa. Portti aukeni naristen ja sieltä astui ulos nuori solakka mies, seisattuen kuin unissakävijä hetkeksi seisomaan, huomattessaan edessään yhdellä kerralla pitkästä ajasta tarpeeksi valoa ja raitista ilmaa, jota ahnain siemauksin hengitti.

Nuorimies hierasi silmiään, vielä kerran, toisenkin, mutta sitten yht'äkkiä levisi onnekas ilme hänen kasvoilleen huulensa hymähtivät ja silmissään leimahteli sisäisen hehkun synnyttämä salamoiva väike.

Hän oli taaskin vapaa, oikeutettuna astumaan pystyssä päin omia teitensä, työhön ja elämään! Eläköön vapaus!

Reippain askelin hän katua pitkin riensi siltaa kohti, joka johti kaupunkiin. Ja niin kevyeltä hänestä tällä hetkellä tuntui, kuin olisi vaikkapa voinut pilvissä liihotella, jos olisi ollut vapaana henkeänsä ympäröivästä aineellisuudesta.

Kuin rauhattomasti nukutun yön jälkeen muistot ilkeistä unista vaivaavat mieltämme, mutta jonka todellisuus ja päivä on omiansa poistamaan, niin hänenkin mielessään harhanäkyinä ilakoi menneisyys.

Ensin ilmeni mieleensä Edvard Berg, mies, joka aikonaan oli saanut hänet liittymään tuohon suureen liikkeeseen, mutta joka sitten, kun hän oli uskaltanut rohkeasti hypätä yli aitojen, oli ollut ensimmäisenä miehenä toimittamaan hänet vankilaan. — Opiksi se vaan oli ollut, voidaksensa ymmärtää elämää semmoisena kuin se on, eikä haaveilijan katseella, joka vaan johtaa erehdyksiin ja toimittomuuteen.

Suuren torin laidassa, jylseän juhlalliseen tyyliin rakennetun kirkon korkeassa tornissa loisti kullattu risti ikuisen ristin symbolina yli kaupungin. Hän muisti ristiä, joka oli asetettu kärsivän ihmiskunnan hartioille, ja jota siihen olivat olleet nostamassa ne, jotka voitonhimonsa kiihoittamana, ovat löytäneet voimakkaammaksi aseekseen kansan pimeydessä pysyttämisen. Ales oli saatava sekin ja tilalle jokaiselle vapaus kehitykseen henkisessä ja aineellisessa hyvinvoinnissa.

Mikä oli sitten oikea onni, johon olisi pyrittävä ja joka olisi mahdollisesti löydettävissä? hän vapaan mielikuvituksensa leimulla ajatteli, rientäessään pääkatua kaupungin sydämeen, jo alkavaan elämään, hyörinään ja korvia huumaavaan pauhuun. Eiköhän se sittenkin ollut: tunne itsesi!? — Sitähän se oli, jota hän ei ollut ennen täysin käsittänyt. Työskentely kärsivän ihmiskunnan eteen, ilman itsekkäitä tarkoituksia, siinä oikea onni, henkeä rauhoittava elämä ja autuus! Siihen jo vakaasti pyrkimys oli taivaisiin astumista, maan päällä, elämässä!

Näin ajatustensa siirtyessä sielunsa silmäin edessä, ja toisten sitä mukaa tullessa tilalle, kuin panoraamassa ihmenäyt maailman merkillisyyksistä, aukeni eteensä äkkiä kuva myöskin Juliasta.

Oliko hän tuota naista todellisuudessa rakastanut, tai suoremmin sanoen käsittänytään mitä se oikea rakkaus oikeastaan on? Hänen luuloteltu rakkautensa olikin vaan ollut personoitua, äkkiä ihastumista, mutta sitä mukaa kuin hän oli jatkanut seurusteluaan, ja vikoja oli mielestään ilmennyt, oli hänkin kylmennyt. Eikö hänen päinvastoin olisi silloin pitänyt enempi kiintyä rakkaudessaan...?

Hän muisti kerran puhuneensa, jotain tämän suuntaista Julialle, oli lukenut semmoista, mutta ei ollut oppinut ymmärtämään sitä elämässä.

Hän tunsi nyt itsensä sanomattoman onnelliseksi, voidessaan uskoa löytäneensä johtavan langan oikeaan pyrkimyksessä. Ja olihan se jotain toista! Hänen silmänsä olivat auenneet.

Rakkaus tulee olla, ja on, jotakin suurempaa. Sitä ei yhdistä toisiinsa kuollut kulta, pyöreänä renkaana, eikä voi myöskään estää sitä häipymästä. Hän oli vaan ihailnut, rakastunut ja pikiintynyt Juliaan naisena, eikä ihmisenä!

Se oli siis vaan ollut puolinaista. Se oli vaan ollut varjo todellisuudesta. Siksiäpä myöskin hän katui sydämensä pohjasta sitä, kun ei ollut asettanut painoa, tuskinpa ollenkaan Julian henkisellem kehitykselle, johon hänellä olisi ollut tilaisuus ja johon hänellä olisi ollut enempi kuin velvollisuus. Saarnata luokkatietoisuutta, se on velvollisuutemme! — Kun ei hän tätä tehnyt, vaikkakin tavallaan käsitti, oliko ihmettä jos nainen vaan voi asettua häntä tuomitsevalle kannalle. Sitoihan hänet siihen jo ennakkoluuloisen kasvatuksensa ja ahdasmielinen valo kaihtava ympäristönsä!

Kaikkea suurta, jaloa ja kaunista pitää oppia rakastamaan. Mutta voidaksemme työskennellä jo semmoisen saavuttamiseksi pitää ennen kaikkea sydämemme sykähdellä jokaisen köyhän vaimon, sortuneen isän tai pojan, sekä naisen hyvinvoinnille ja edistykselle. Se on ydin! Ja toinen, että — täytyy osata vihata!...

Se voi olla unelma, mutta sittenkin on se kaunein unelma. Joskaan emme voi täydellisyyttä nähdä, on sinne tarmolla kehityttävä ja pyrittävä! Se on korkein elämämme tehtävä, oppia ohjaamaan ja ymmärtämään ihmisenä ihmisiä! Ei alakuloisena, ainainen rukous huulillamme, vaan iloisena, uskavana ja luottamusta täynnä kuin nuorukainen, joka elämänsä keväänä, rohkeinmielin reippaana ja nuorteana ohjaa askeleitansa miehuus-ijän taisteluihin, kärsimykseen ja vaaroihin. — Sinne missä edistyksen lippu liehuu ja merkkitorvet soivat, siellä kokoontuvat kerran uudistuksien ystävät tulevien taistelujen ja voittojensa innostusta uhkuvina, ikimuistoisina hetkinä.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ENSITAISTELUJEN AJOILTA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you

have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic

works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to

the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.